

סדרת ביאורי דא"ח

מאמר ערוך
ד"ה באתי לגני

תשכ"ה * תשמ"ה והמשכו:

ד"ה ארבעה ר"ה הם * ד"ה וישמע יתרו

בסגנון של ביאור עם מקורות והערות

בע"ה

יו"ל לקראת

יו"ד-י"א שבט

שנת חמשת אלפים ושבע מאות ושמנים וחמש לבריאה

יחי אדמו"ר המלך המשיח לעולם ועד

כנהוג, לומדים שנה זו מאמרי באתי לגני דשנת תשכ"ה ותשמ"ה, ובתשמ"ה גופא, המשך של שלש מאמרים - ד"ה באתי לגני מש"פ בשלח י"א שבט, ד"ה ארבעה ר"ה הם מחמשה-עשר בשבט, וד"ה וישמע יתרו מש"פ יתרו.

להלן רשימת מאמרים אלו ערוכים בסגנון של תוספת ביאור, למען ירוץ בו הקורא, עם הערות ומראי-מקומות, וכמה הערות נוספות בסיום המאמרים נסמנו בסימן כזה *, ויוצא לאור, ת"ל, לקראת יו"ד-י"א שבט השתא.

מובן מעצמו שכל זה הוא הצעה בדרך אפשר, ויש לעיין בו רק אחרי עיון היטיב תחילה בגוף ההנחות של המאמרים כפי שנרשמו ע"י המניחים.

מיכאל חנוך בהר"ר משה יוסף ז"ל גאלאמב
ישיבת תומכי-תמימים ליובאוויטש המרכזית - 770

יום הבהיר ה' טבת, ה'תשפ"ה

Sidras Biurei Dach

Maamer Aruch

Adapted version of Maamer

Bossi Legani 5725; 5745; Arba'ah Roshei Shonim; Vayishma Yisro 5745

© Copyright, Jan. 2025, M. H. Golomb.

ISBN: 978-0-9990381-2-3

Zelle:

mhgolomb@gmail.com

PayPal:

mhgolomb@gmail.com

CashApp:

\$MichaelGolomb

א"י האמרי הדע פ"ט ת"ר קרוב לסוף ב"ה ואהק"ו
 צדקה דלמסית ותי (ס"ע' 58)
 הרע: אור דהקלות (נ"ת דיה אור צ"ו)
 דמאזני ואמלל דא העת
מרה"ש: ת"ר ר"י וירא (ה"ל מרנץ)
מרה"מ: טעיה פ"ט וראה אמרי תעסד (נ"ס)
ה"ל: א"ל הלאה ה"ל פ"א (מלוצין פ"א)
 ה"ל (מלוצין - מרה"ש) א"ל ה"ל פ"א
 וה"ל - פ"א י"ל צדוק פ"א דה"ל
 ו"ה"ל פ"א ה"ל ה"ל פ"א דה"ל
 דה"ל פ"א - למה פ"א פ"א פ"א
מר"ש: א"ל וירא ר"י וירא
מרנץ: ה"ל ר"י פ"א מ"ל פ"א וירא

פיענוח

מראי מקומות להמאמר

הבעש"ט: כתר שם טוב ח"ב קרוב לסוף ד"ה: מהבעש"ט וללח"ה בראשית ותרנום ירושלמי
 [בחוכמא] (ס"ע 58) [סימן שנה].

הרב המגיד: אור תורה בהעלותך (נתבאר ביהל אור צה, ו [ע' שנו]. במאמרי וארא, בא העת"ר
 [המשך תער"ב ח"ב ע' תתל ואילך].

אדמו"ר הוקן: תורה אור ריש פ' וירא ((עם) הגהות אדמו"ר [מוהרש"ב] נ"ע [תרנ"ח]).

אדמו"ר האמצעי: שער היחוד פרק ט. וראה מאמרי [אדה"ז] תקס"ב (ע' רפ).

הצמח צדק: מצות האמנת אלקות פרק ו (מצויין שם לביאור האוצרות חיים - ראה) שרש מצות
 התפלה פרק לד ואילך (- ריש פרק לה [כתבו המו"ל בפעם הא' שיש שם: "ג' עמודים חלק בנוף
 כתי"ק": ולהעיר מלקו"ת הוספות לויקרא ד"ה להבין מ"ש בספר אוצרות חיים פ"ה) - ראה ג"ב
 לקו"ת נצבים (מט, ב).

אדמו"ר מהר"ש: מים רבים [תרל"ו, פרק] קנט.

אדמו"ר [מוהרש"ב] נ"ע: המשך תרס"ו ד"ה אדם כי יקריב, והסמוכים.

ד"ה באתי לגני תשכ"ה

באתי לגני אחותי כלה¹ ומביא בעל ההילולא מ"ש במדרש² לגני, לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחילה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה³, וע"י חטא עה"ד נסתלקה השכינה מן הארץ לרקיע, ובדורות שלאח"ז שעברו על ציווי השם נסתלקה השכינה מרקיע לרקיע עד לרקיע השביעי. ואח"כ עמדו צדיקים אבות העולם, והורידו את השכינה מרקיע לרקיע, עד כי משה רבינו שהוא השביעי וכל השביעין חביבין⁴, הורידה מן הרקיע לארץ, שזו היתה הכוונה שתחזור השכינה להיות בתחתונים, למקום שהי' עיקרי בתחילה.

וזהו מ"ש⁵ צדיקים גו' ישכנו לעד עלי', שענינם ועבודתם של צדיקים, ועמך כולם צדיקים⁶ הוא לעשות לו ית' דירה בתחתונים. דע"י עבודתם באתכפא ואתהפכא סט"א, אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, שמאיר ומתגלה אור הסוכ"ע שהוא בכולהו עלמין בשוה. – ואף שלשון הזהר הוא 'אסתלק', אין הפירוש בזה סילוק ועלי' היפך ההמשכה, כי אם המשכה, אלא שהיא באופן דרוממות והתנשאות, דוגמת העלאה ממטה למעלה⁸.

וזהו מ"ש⁹ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם שקאי על המשכן והמקדש¹⁰, וארז"ל¹¹ בתוך כל או"א¹² מישאל, שהם משכינים היינו ממשיכים¹³ שכינתו למטה, שזהו"ע וישכנו לעד עלי'. וממשיך לבאר¹⁴ שעיקר העבודה במשכן ומקדש היא הקרבנות¹⁵. שיש בהם ב' הענינים דהעלאה

1. שה"ש ה, א. – מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק החמשה עשר מהמשך ההילולא ד"ה באתי לגני ה'ש"ת.
2. שהש"ר עה"פ.
3. ראה ב"ר פי"ט, יג. וש"נ.
4. ויק"ר פכ"ט, יא.
5. תהלים לו, כט.
6. ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין רפ"י.
7. בתניא פכ"ז (לד, א) ובלקו"ת ר"פ פקודי מציון לזהר ח"ב קכח, ב (ובלקו"ת שם מציון גם לזהר שם סז, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה גם תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג.
8. ראה תו"א ויקהל שם (נעתק במאמר הנ"ל פ"א הע' ד"ה אסתלק. . . שנמשך).
9. תרומה כה, ח.
10. משכן דאיקרי מקדש ומקדש דאיקרי משכן (עירובין ב, א).
11. הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פרק ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך תרומה כה, ח. של"ה סט, א, רא, א. שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חלק כ"ו ע' 173 הערה 45.
12. ראה ד"ה ועשו לי מקדש תשמ"ז (נעתק בקונטרס 'מאמר ערוך' תשפ"ד ע' מו הע' 10).
13. מאמר שם. וראה פי' מ"כ ומהרז"ו לבמדב"ר שם.
14. פרק ב ואילך.
15. ריש פרק ג.

והמשכה: העלאה – כמאמר¹⁶ רזא דקורבנא עולה עד רזא דא"ס; המשכה – כמארז"ל¹⁷ נחת רוח לפני שאמרת ונעשה (המשכה) רצוני. וזהו שהמשכן הי' מעצי שטים, כמ"ש¹⁸ ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים, כי שטים הוא מלשון שטות¹⁹ היינו, שצריך להפוך את השטות והשקר דהעולם (קרש אותיות שקר²⁰), ולעשות קרשים למשכן. – וי"ל שזה שהקרשים הם עצי שטים עומדים, מורה שהם כמו עמודים המחברים המעלה עם המטה והמטה עם המעלה, עד לאחדים²¹. וכל זה נעשה ע"י העבודה באופן של שטות דקדושה, שזוהי העבודה שלמעלה מטעם ודעת, ונעשית ע"י בני ישראל שנקראים בשם צבאות הוי'²².

וממשיך לבאר²³ בעומק יותר התואר צבאות הוי', דענין צבא הוא ע"ד במלכותא דארעא שהוא כעין מלכותא דרקיעא²⁴ שהנצחון נוגע למלך ביותר וביותר, ועד שכל האוצרות, הן מה שאצר בעצמו והן מה שאצרו אבותיו, שהם יקרים כ"כ עד שאפילו אין מראים אותם, ועאכו"כ שאין משתמשים בהם, ומ"מ בשביל הנצחון המלחמה פותח המלך את אוצרותיו ומבזבז אותם שמוסרם ע"י פקיד החיל לאנשי החיל, צבאות הוי', כדי שינצחו.

ולהבין ענין האוצר למעלה, מקדים²⁵ משארז"ל²⁶ אור א"ס למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, ומבאר²⁷ שלמעלה עד אין קץ הו"ע האוצר, ואפילו זה נותנים לאנשי הצבא, ולא נתינה סתם, אלא באופן של בזבז, שמזה גופא מובן עד כמה הנצחון נוגע להמלך עצמו.

והנה הגם שהסדר במארז"ל זה הוא תחילה אוא"ס למעלה עד אין קץ ואח"כ אוא"ס למטה עד אין תכלית, מ"מ בעל ההילולא מהפך הסדר ומאריך תחילה²⁸ בביאור אוא"ס למטה. ונתבאר בזה במ"א²⁹ דע"י שמקדימים גודל הענין של אוא"ס למטה – שהוא בבחי' התפשטות אין-סוף למטה עד אין תכלית – הרי זה מוסיף בגודל הענין של אוא"ס למעלה, שנעלה עוד יותר.

16. ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב.

17. תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי ופרש"י פינחס כח, ח.

18. תרומה כו, טו.

19. ספרי בלק כה, א. במדב"ר פ"כ, כב. תנחומא בלק טז.

20. כמבואר בהמשך המאמר, מפרק ו ואילך, ענינם של אותיות אלו, הן הרמז למעלה, והן בעבודת האדם.

21. ראה אגה"ק סי' כט (תניא קנ, א). ד"ה באתי לגני תשי"ט ס"ב. ועי' לקמן הע' 138.

22. בא יב, מא.

23. פרק יא.

24. ברכות נח, א.

25. פרק יב.

26. ז"ח יתרו לד, ע"ג. תקו"ז תי' נו. סה"מ תקס"ב ע' שע ואילך. תו"ח וישלח מז, ג. ועוד.

27. פרק יז.

28. פרקים יב-יד.

29. ראה גם ד"ה באתי לגני דשנת תשכ"ג. תשמ"ב. (ובאופן אחר – דשנת תשד"מ). וראה הע' 34.

קיצור: תוכן יד פרקים הראשונים. והנה תחילה מאריך בענין אוא"ס למטה, והוא מסודר כן במכוון כדי להוסיף בהעילוי דאוא"ס למעלה.

ב

פרק טו: אוא"ס למעלה – כשם שאוא"ס למטה

ומתחיל בפרק החמשה עשר – השייך לשנה זו³⁰ – ביאור ענין אוא"ס למעלה מעלה עד אין קץ, וז"ל: "והנה כשם שאוא"ס הוא למטה מטה בהתפשטות וגילוי עד אין שיעור ומספר כלל, הנה כמו"כ הוא אוא"ס למעלה מעלה עד אין קץ בבחי' העלם האור שהוא בהעלם אחר העלם ובעילוי אחר עילוי, בבחי' העדר האור והעדר הגילוי, ובכללות הו"ע הצמצום שהי' באוא"ס ב"ה, שהוא התעלמות האור והתכללות בעצמותו ית".

ויש לדייק³¹ שלא כתב בעל ההילולא בפשטות (שיש עוד ענין באוא"ס), אלא בלשון "כשם", שזה מורה על המשך והשוואה³² לאוא"ס למטה. וצריך ביאור – בשלמא זה שהאור הוא "למטה עד אין תכלית", מובן שזהו עילוי והפלאה³³, דמכיון שאוא"ס בעצם הוא כמו שהוא לפני הצמצום, הרי זה חידוש והפלאה שאור זה מתפשט גם למטה בכל העולמות עד לנבראים היותר שפלים. אבל מהו החידוש בזה שאוא"ס הוא למעלה, והלא בלאו הכי הוא אור אין-סוף, למעלה מהצמצום ומעולמות. – וביותר צריך ביאור לפי הנ"ל שהטעם שמקדים אוא"ס למטה הוא בכדי להוסיף בהעילוי דאוא"ס למעלה³⁴.

אך הענין הוא דזהו מה שממשיך לבאר בהמאמר ש"אוא"ס למעלה" הו"ע "העלם האור", דהיינו³⁵ שאין הכוונה בזה על האור כמו שהוא מצד עצמו (דמאי קמ"ל, כנ"ל), אלא על יציאת האור ממדריגתו העצמית בעלי' והתעלמות "בהעלם אחר העלם ובעילוי אחר עילוי"³⁶. ובזה שווים, שהרי גם 'אוא"ס למטה' קאי על יציאת האור ממדריגתו העצמית, אלא שהוא בתנועה הפכית³⁷ דהתפשטות וגילוי.

30. כפי הנהוג – ראה פתח דבר לד"ה באתי לגני תשכ"ח (סה"מ מלוקט ח"ב ע' רלח).

31. ראה גם אוה"ת תצוה ע' א'תרסד. ד"ה באתי לגני תשל"ז ס"ח (סה"מ מלוקט ח"א ע' רכו).

32. לשון 'כשם כו' כך' בכ"ף הדמיון, פי' לאו דוקא כמותו ממש, ושייך גם כשהנלמד אינו שווה להמלמד. – ובב' האופנים: כשהנלמד למטה מהמלמד (סה"מ תרנ"ב-ג ע' קפ. ה'ת"ש ע' 106. לקו"ש ח"ב ע' 233 הע' 43); כשהנלמד למעלה מהמלמד – לקו"ש ח"א ע' 194. ד"ה בהעלותך תשמ"ח. ועי' לקמן הע' 38.

33. ראה גם ד"ה ונחה תשי"ד ס"ו (סה"מ מלוקט ח"ב ע' רצה).

34. דאם אינו מוסיף, אין להקדימו, אלא להיפך: תחילה יש לפרש מעלת אוא"ס מצד עצמו (למעלה כו'), אף שאין בזה חידוש, ואח"כ להוסיף החידוש (לא זו אף זו) שהוא גם מתפשט למטה מטה. *

35. עי' ד"ה אדם כי יקריב תרס"ו. וראה לקמן סי"ב (והע' 129). ספר הערכים ח"ד ע' תכא.

36. כלשון בעל ההילולא. ובזה גופא, באופן ד"העדר האור והעדר הגילוי – ראה לקמן ס"ד.

37. להעיר מד"ה כבוד מלכותך תרס"א (סה"מ תר"ס-ב ע' קעח). ועוד.

ועפ"ז יש לבאר איך ששינוי סדר ההשוואה מוסיף בהעילוי דאוא"ס למעלה. דהנה מצד השוואה הנ"ל (יציאה ממדרגתו) לבדה, אינו ניכר יתרון זע"ז, שהרי שני העילויים שווין לטובה, זה בעלי' וזה בהמשכה. ובכדי להבחין היתרון דאוא"ס למעלה, צריך שיהיו שניהם במקום אחד. וזהו שמבאר תחילה העילוי דאוא"ס למטה ועליו הוא כותב "כשם", כי דוקא כאשר אוא"ס למעלה נעשה 'כשם' ודוגמת אוא"ס למטה – והיינו כשהוא נמשך ג"כ למטה (כמשי"ת) – אזי היתרון שלו יהי' מושג בהרחבה ובעמקות.³⁸

קיצור: 'כשם' הוא: (א) התאמה כללית, יציאה ממדרגתם, זה בהמשכה וזה בהעלאה; (ב) התאמה נוספת – שהרי מקדים 'למטה' ואליו (דוקא) הוא משווה ה'למעלה'. וי"ל דכאשר ה'למעלה' הוא בהתאם לה'למטה', אזי יובן העילוי יתירה שב'למעלה'.

ג

תורת הבעש"ט

ויובן זה ע"פ תורת הבעש"ט³⁹ בפירוש הכתוב⁴⁰ בראשית ברא אלקים את, וז"ל: בראשית ות"י בחכמה, שהוא אות א', כמ"ש⁴¹ אאלפך חכמה, ונתעטף בו (בתוך אות א') וברא אור מן אות א' והוא אור אצילות, ואח"כ נתעטף עם אות א' באות ב' וברא עולם הבריאה, ואח"כ חזר ונתעטף עם אות ב' בתוך אות ג' וברא עולמות למטה מעולם הבריאה, עד שנתעטף באות ת' וכו', ד' מאות לבושין מן א' עד ת', שהוא ארץ תחתית שאין למטה ממנו. ואח"כ חזר הקב"ה ונסתתר בכמה כיסויין ובכמה קליפין, דאינון תוהו ובוהו וחושך ותהום, וז"ש⁴² והארץ היתה תוהו ובוהו וגו'. וכל זה נעשה ע"י שם אלקים, שהו"ע הגבורה והצמצום.

ועפ"ז, מ"ש בהמאמר שאוא"ס למעלה הו"ע ההעלם והעילוי למעלה, י"ל שקאי גם על האור כפי שבא בהמשכה⁴³, שבזה הוא דוגמת אוא"ס למטה, להוות ולהחיות, אלא שהוא בתנועה ד'למעלה⁴⁴ – התעלמות והתלבשות.⁴⁵

38. לפ"ז ה'כשם' הוא בשני שלבים: א. שווים ממש, ששניהם יציאה ממדרגתם; ב. הנלמד גדול יותר מהמלמד (ראה הע' 32). והחידוש בפנים הוא, שעילוי הנלמד הוא לא רק מצד הסדר (לא זו אף זו – ראה הע' 34), אלא גם מצד צורת ההשוואה (שאוא"ס למעלה הוא 'כשם' אוא"ס למטה דוקא).

39. כתר שם טוב סימן שנה. וראה המראי מקומות בכת"ק – לעיל ע' ג.

40. בראשית א, א.

41. איוב לג, לג.

42. בראשית שם, ב.

43. היינו מלבד ההעלם דצמצום הראשון שהוא התכללות האור בעצמותו. וראה לעיל ס"א (והע' 8).

44. בד"ה אדם הנ"ל – ג' אופנים בהעלם אור: א. מצד שהעצמות אינו מוכרח להאיר [מלכתחילה]; ב. גם כשמאיר כבר, ביכולתו ית' להעלותו בעצמותו; ג. שיומשך האור באופן דהעלם וגבול (וראה לקמן סי"ב). – בתורת הבעש"ט מדובר באופן הג'.

45. ואו"ל התאמה כפולה: א. "למטה" היינו התפשטות למטה מן הצמצום; ב. "למטה מטה" – גם בנבראים

קיצור: תורת הבעש"ט שהמשכת האור להחיות היא ע"י התעלמות בלבושים רבים עד לקליפות, הוא אוא"ס למטה וגם אוא"ס למעלה, זה בהתפשטות וגילוי וזה בצמצום והעלם.

ד

תורת המגיד ממעזריטש

וביאור הענין בפרטיות יותר, יש להקדים מ"ש באור תורה⁴⁶ להרב המגיד עה"פ⁴⁷ עשה לך שתי חצוצרות כסף, וז"ל: "הקב"ה עשה כמה צמצומים דרך כמה עולמות כדי שיהי' אחדות עם האדם שלא יכול לסבול את בהירתו, והאדם צריך לפרוש א"ע מכל הגשמיות עד שיעלה דרך כל העולמות, ויהי' אחדות עם הקב"ה, ואז יקרא אדם, כי האדם הוא רק ד' מ' [דהיינו דיבור מחשבה], וכשמתדבק בהקב"ה, אלופו של עולם, נעשה אדם. וזהו שתי חצוצרות כסף, שהאדם הוא חצי צורה, רק ד"ם, ואל"ף לבד כביכול ג"כ אינו צורה שלימה, וכשיתדבקו יחדיו נעשה צורה שלימה. ולזה צריך שהאדם ישבור (דורכברעכן) את כל הגשמיות שלו, ויעלה מלמטלמ"ע, עד שיתאחד עם הקב"ה, שזהו האל"ף, אלופו ש"ע, באופן של אחדות, צורה שלימה". – דכ"ז הוא ע"ד תורת הבעש"ט עם הוספת המטרה, שכל הצמצומים הם בשביל אחדות עם האדם למטה.

וי"ל שיש עוד הוספה בדברי המגיד, והיא מ"ש שהאדם "לא יכול לסבול את בהירתו". שהכוונה בזה לכל לראש⁴⁸ היא להאוא"ס שלפני הצמצום שהאיר בתוקף הבהירות, ובלשון הע"ח⁴⁹ שהי' אור עליון פשוט ממלא כל המציאות, שלכן צמצום הראשון הי' בדרך סילוק⁵⁰ האור לגמרי.

ועפ"ז י"ל שזהו ג"כ מ"ש בהמאמר שההעלם הוא "בבחי' העדר האור והעדר הגילוי", שכפל לשון העדר⁵¹ מורה על ב' סוגים של צמצום. דהעדר האור הוא צמצום הראשון שהוא

הכי שפלים. ובצד ד"למעלה": א. "למעלה" – התעלמות האור בעולמות שיש בהם קצת גילוי עדיין; ב. "למעלה מעלה" – התעלמות בכיסויין וקליפין "דאינון תוהו ובוהו וחושך ותהום". – ועי' לקמן סי"א. רמזי תורה פ' בהעלותך סימן קלד. יהל אור צח, ו. המשך תער"ב פשפ"ד ואילך. מאמרי וארא, בא העת"ר. ועיג"כ ד"ה ארבעה ר"ה הם תשמ"ה שהובא בשם הבעש"ט, ע"ש מאמר ערוך ס"ג.

47. בהעלותך י, ב.

48. עיין תניא פרק מט (סט, א) שמיוסד, כנראה, על תורה זו של המגיד. וראה המשך תער"ב פרקים שפד. תה. ושם, ש"הכוונה היא גם על האור פנימי". ובח"ג ע' א'שמו. א'שמו.

49. עץ חיים שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב. וראה לקמן ס"ה.

50. כן (סילוק) רגיל בדא"ח. ועי' מאמר ערוך באתי לגני תיש"א ע' מז שי"ל שהוא ע"ד נסתלקה השכינה'.

51. כפילת לשונות בכלל רגיל בדא"ח, וענין גדול לבארם ('שערי לימוד החסידות' ע' עא. וש"נ). ובענינינו, הכפל 'אור וגילוי' רגיל, שבכללות היינו הך, ובפרטיות יש ביניהם חילוק (עי' ריש המשך זה: "והאור עצמו הוא בבחי' גילוי". ועי' תניא פ"מ). – אמנם הדיוק כאן הוא ביותר כי הוא כפילת אותה התיבה, דגם אם יש צורך בשני הלשונות אור וגילוי (מפאת החילוק שביניהם), מ"מ אין זה מצריך כפילת תיבת

בבחי' סילוק לגמרי, והעדר הגילוי קאי על הצמצומים שלאח"ז בהאור שנמשך בעולמות, שאפילו במקום שנמצא, הוא שלא בגילוי (כנ"ל בתורת הבעש"ט)⁵². – אלא שלפ"ז צריך ביאור, בשלמא 'העדר הגילוי', מובן איך שהוא "כשם" אוא"ס למטה כמשנת"ל, אבל 'העדר האור', הלא אינו המשכה כלל.

קיצור: בתורת הבעש"ט מדובר (בפירושו) על העדר הגילוי; בתורת המגיד מדובר גם על העדר האור (הסילוק דצמצום הראשון). וצ"ב איך הוא "כשם" אוא"ס למטה.

ה

ההוספה מספר עבודת הקודש

ויובן זה בהקדים מה שמוסיף בהמאמר (לאחרי הבאת הע"ח הנ"ל) מספר עבודת הקדש⁵³, וז"ל: הא"ס ב"ה כשם שיש לו כח בבלתי בע"ג כמו"כ יש לו כח בגבול, דאם תאמר שיש לו כח בבלתי בעל גבול ואין לו כח בגבול, הרי אתה מחסר שלימות, ואין-סוף הוא שלימותא דכולא, ופי' דשלימות הא"ס הוא כולל כל"ג וגבול. – וממשיך: לפני הצמצום הי' גילוי האוא"ס הבל"ג, וכח הגבול שבא"ס הי' בהעלם, וזהו אומרו [בע"ח] הי' אור עליון פשוט, שהוא אוא"ס הבל"ג, והי' ממלא כל מקום המציאות, שהי' נרגש רק בחי' האין-סוף הבל"ג, וכח הגבול שבא"ס שהוא בחינת המציאות והישות לא הי' נרגש כלל, וע"י הצמצום הנה נתעלם האוא"ס ומה שנרגש בפשיטות הוא בחי' הישות והמציאות כו'. – ולכאורה צ"ל מדוע אינו מספיק דברי הע"ח, ומדוע הוצרך להוסיף מעובה"ק לבאר החילוק בכח הגבול בין לפנה"צ ולאח"צ. ומזה שכותב "וזהו אומרו [כלומר: בע"ח] הי' אור עליון פשוט", מובן⁵⁴ שבא בזה להסביר יותר את הכתוב בע"ח.

ויש לבאר זה ע"פ הידוע מדברי כ"ק אדמו"ר הזקן בכ"מ⁵⁵, שהצמצום הי' רק באור אבל לא במאור, דלא שייך צמצום בהעצמות ח"ו⁵⁶, גם לא בהאור הכלול בעצמות, שהרי כשהוא כלול, אינו בבחי' מציאות אור כלל, אלא יכולת העצמות⁵⁷, ואדרבה – המאור⁵⁸ הוא בהתגלות

'העדר', והול"ל 'העדר האור והגילוי' – וכ"ה להדיא בד"ה בעצם היום הזה פר"ת (עליו מיוסד). ועכצ"ל שהכוונה להדגיש שני ענינים ב'העדר'.

52. דבתורת הבעש"ט מפורש רק אודות המשכה ע"י לבושים וכיסויין כו' – "העדר הגילוי".

53. ח"א רפ"ח.

54. ולהעיר שלשון "וזהו" מורה על סיום ענין – 'שערי לימוד החסידות' ע' עט. וש"נ.

55. תו"א וירא יד, ב. (הגהות לד"ה פ"א תרנ"ח). לקו"ת ד"ה להבין מ"ש באוצ"ח. נצבים מט, סע"א. ועוד.

56. ראה גם 'שער היחוד והאמונה' פרק ז (דף ע"א-ב). לקמן הע' 103.

57. עיי' ד"ה כי עמך תרס"ו. וראה ד"ה אדם כי יקריב שם שב' הענינים ד'אוא"ס למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית' שרשם ביכולת העצמות – היכולת להאיר ושלא להאיר. וראה לקמן סי"ב. ועיי' ד"ה באתי תשמ"ה – מאמר ערוך ס"ו.

58. ואולי י"ל שז"ש 'המאור הוא בהתגלות' (ולא 'העצמות'), שגם בבחי' מאור – היכולת שבעצמות להאיר אור, שזהו"ע אור הכלול, לא שייך בו הצמצום, ואדרבה כו' (ועיי"כ סה"מ מלוקט כ"ב ע' רפה והע' 27).

בכל מקום⁵⁹, שלכן שם שמים שגור בפי הכל⁶⁰, ואפילו נשים ותינוקות יודעים שיש שם אלקה מצוי (לא באופן ההשגה וגילוי)⁶¹ דזהו מצד העצמות.

ומזה מובן ענין נוסף – ש"ש בע"ח, שבתחילה הי' האוא"ס 'ממלא כל המציאות' (בו הי' הצמצום), הנה לשון זה שייך באור דוקא, דעל עצמותו ית' לא אמרינן 'ממלא כל המציאות'. ועד"ז לשון המגיד שהצמצומים הם מפני רוב הבהירות, הרי זה רק ביחס לאדם הרואה שא"א לו לסבול ריבוי האור⁶². אבל זה שהוא ית' בהתגלות בכל מקום, אין זה באופן של אור ובהירות, שהרי העצמות למעלה מגדר זה⁶³ – כי אם הכוונה שהוא בהתגלותו כמו שהוא בעצמותו⁶⁴. ומוכח שלא ע"ז קאי המגיד בלשון 'בהירות' והע"ח בל' 'ממלא כל המציאות', כי אם הכל רק בהאור.

אלא שלפ"ז יוקשה באור גופא – הלא האור הוא אין-סוף מעין המאור⁶⁵, והיינו שהאור עצמו הוא אין-סוף⁶⁶, והיאך מתאים לומר אפילו על אור שהי' "ממלא כל המציאות" שמשמע שיש לו שייכות למציאות אלא שממלא אותה⁶⁷.

וי"ל שזהו הטעם שמצרף בהמאמר מעבודת הקדש, כי שם מבואר יסוד עיקרי זה ש"שלימות הא"ס הוא כולל בל"ג וגבול". שמזה מובן שגם האור, להיותו מעין המאור א"ס האמיתי, ה"ה גם כן כעין⁶⁸ אמיתית הא"ס בלי שום תוארים והגבלות⁶⁹, וע"כ יש בו ג"כ מעלת ענין הגבול. וזהו מ"ש בע"ח שהי' האור ממלא כל המציאות⁷⁰, שיש באוא"ס שלפני הצמצום גם

59. הן בעת הצמצום והן לאחר הצמצום, ואדרבה – המאור הוא בהתגלות יותר בעת הצמצום (תו"א שם).

וראה ד"ה באתי לגני תשמ"ה – מאמר ערוך סי"א. תשכ"ד – מאמר ערוך ס"ד ובהע" 52.

60. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א ע' יב. ענינים ע' סח. ע' ע. סה"מ תרפ"ט ע' 20. וש"נ.

61. ראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' מה-ו. והע' 51. ובהגהות לד"ה פ"א שם.

62. להעיר דזה ש"א"ס קאי על אור, הובא בשם המגיד (פלה"ר להר"ה ויקרא ע' טו (ועוד). וצע"ק מד"ה ויולך הנ"ל).

63. ד"ה הקל קול יעקב תר"ס. באתי לגני תיש"א פ"ה. [וזה שיש בהירות עצמי הוא רק במאור גשמי].

64. סה"מ מלוקט שם.

65. אגה"ק סי' כ"ף (קל, א-ב). וראה גם לקמן הע' 68.

66. ד"ה וידבר גו' זאת חוקת תרס"ו.

67. ראה כי נר מצוה תרנ"ט. ד"ה השמים מספרים תרס"ו. ועי' ד"ה באתי לגני תשמ"ה – מאמר ערוך ס"ח.

68. להעיר שבאגה"ק שם: כעין המאור. ובשיחת ש"פ וישב תשכ"ח (נעתק בלקו"ב תניא (להר"י קארו) ח"ב ע' שסא): מעין המאור או כעין המאור. וראה ספר הערכים ח"ג ע' קז הע' 368 שברוב המקומות בדא"ח הל' הוא 'מעין' (ואכמ"ל).

69. עיג"כ ד"ה ויולך הנ"ל (ע' קסח – בהמשך לביאור אמיתית הא"ס). באתי לגני תשכ"ב. תשמ"ב.

70. ראה הנסמן בהע' 67. – ולהעיר מסה"מ תרנ"ה-ו ע' רפא בשוה"ג וז"ל: וי"ל שזהו מ"ש בע"ח בתחילתו שהי' אור עליון פשוט ממלא כל המציאות כו', וכ"ה הל' במבו"ש שהי' האור ממלא כל המקום כו'. ובאוצ"ח כ' הי' כל המציאות אור פשוט ונק' א"ס כו' ולא נו' ל' ממלא כו'.

אור הגבול, היינו אור שבבחי' שייכות ושנותן מקום למציאות⁷¹. – והגם שהלשון בעבוה"ק הוא כח הגבול, עכ"ז הנה אין הכוונה בזה רק לבחי' כח הגבול שהוא שרש הכלים בלבד (הרשימו)⁷², אלא לכללות⁷³ ענין הגבול, גם אור הגבול. – ומה שנקרא כח הגבול, י"ל לפי שקודם הצמצום, אור זה אינו גבול בפועל עדיין אלא גבול בכח⁷⁴.

קיצור: בהעצמות לא שייך צמצום ולא ל' ממלא כל המציאות. באוא"ס יש צמצום אבל לא שייך לשון ממלא כל המציאות אא"כ יש בו גם אור הגבול. והסברת דבר זה הוא מעבוה"ק דוקא.

ו

אור הגבול, ע"י הסילוק דוקא

וזהו שמוסיף לבאר בע"ח שהי' אור עליון פשוט וכו' – "שהי' נרגש רק בחי' הא"ס הבל"ג, וכח הגבול שבא"ס וכו' לא הי' נרגש כלל", שהכוונה בזה, שגם אור הגבול לא הי' נרגש כלל⁷⁵, ולכן לא הי' מקום לעולמות גם מצד אור הגבול, כי הי' כלול באוא"ס הבל"ג וחלק ממנו⁷⁶, וענין הגבול שבו הי' בכח לבד ובלתי נרגש.

ומטעם זה הוצרך להיות צמצום בבחי' סילוק דוקא, "העדר האור", שלא נשאר שום גילוי, אלא מקום פנוי וחלל וריקם⁷⁷. – דלכאורה, מאחר שישנו אור הגבול, מדוע הוצרך לסלק כל האור, והי' אפשרי לסלק רק אור הבל"ג ולהניח אור הגבול (וכפי שהקשה בע"ח גופא⁷⁸). – וע"פ הנת"ל מובין⁷⁹, כי הגם שלפי האמת ישנו לאור הגבול לפנה"צ, מ"מ מכיון שהוא כלול באוא"ס הבל"ג וכחלק ממנו, אינו בגדר גבול בפועל. ודוקא לאחרי העדר והפסק

71. סה"מ פר"ת ע' צג. הנסמן לעיל הע' 67. ובכ"מ. ועי' ד"ה באתי לגני תשמ"ה [מאמר ערוך ס"ז ואילך].

72. שהוא כח נעלם – ראה ד"ה חסידים ואנשי מעשה עת"ר. ובכ"מ.

73. וזהו מ"ש בהמאמר, לאחרי שמעתיק מעבוה"ק: "ופירושו דשלימות הא"ס הוא כולל בל"ג וגבול". דלכאורה, מאי קמ"ל עוד. – אלא י"ל הכוונה כפנים. ועפ"ז י"ל שזהו היסוד להשיטה (של הע"ח) המבואר בתער"ב שבהע' 78.

74. ראה גם ד"ה אדם כי יקריב הנ"ל. ד"ה מהרה ה"א ישמע תרנ"ב. סוד"ה ויהי הענן העת"ר.

75. ראה גם סה"מ פר"ת שם.

76. עי' המשך תער"ב פרק זך. ד"ה ולקחתם שם. ויהי ביום השמיני תשט"ו.

77. ע"ח שער א (דרוש עג"ל) ענף ב. אוצ"ח ומבו"ש בתחילתם. [והגם שגם בעת הצמצום נשאר רשימו כמבואר בכ"מ (אוצ"ח שם בהג"ה. לקו"ת דלקמן ס"ח) – הרי ענין הרשימו הוא כח נעלם. אבל בענין אור וגילוי, הצמצום הוא סילוק והתעלמות לגמרי. – ד"ה היושבת בגנים תשי"ג (סה"מ מלוקט ח"ב ע' רל)].

78. שם סוף ענ"ג. וראה תרס"ו בתחילתו. ד"ה שלח תער"ב. סה"מ הנ"ל ע' רלב. ובכ"מ.

79. בע"ח שם מתרץ שהסילוק הוא בשביל התהוות הכלים. והביאור בפנים הוא שגם בשביל הקו גופא, בכדי שיהי' מציאות אור גבולי בפועל, צריך להיות סילוק.

האור לגמרי, אזי המשכת אור הגבול היא בדרך דילוג⁸⁰, שעי"ז נעשה בבחי' קו קצר ודק⁸¹.

וזהו שגם 'העדר האור' דצמצום הראשון הוא דוגמת אוא"ס למטה (אף שהוא היפך ההמשכה, כנ"ל סוס"ד)⁸², כי ענינו של הסילוק גופא⁸³ הוא הבדלת והתהוות⁸⁴ אור הגבול, ועי"ז דוקא, יכול להאציל ולברוא העולמות בפועל.

קיצור: האור גבולי הי' כלול באוא"ס הבל"ג ובלתי נרגש, והוצרך צמצום בדרך סילוק להוות קו קצר. א"כ הסילוק הוא סיבת ההמשכה בפועל, ודוגמת 'אוא"ס למטה'.

ז

לא שנית גמ באור

אמנם עדיין צ"ל, דהגם שהתהוות הקו היא ע"י הסילוק, מ"מ זהו בבחי' סיבה בלבד, אבל 'העדר האור' עצמו אינו המשכה, ואיך הוא דוגמת אוא"ס למטה⁸⁵. – וי"ל שזהו שממשיך, "הצמצום הוא רק לגבינו, אבל לגבי ית' הרי הצמצום אינו מסתיר כלל וכו', וכמאמר אתה הוא וכו', ואין הצמצום מסתיר כלל".

ויובן ע"פ מה שמבאר כ"ק אדמו"ר האמצעי בשער היחוד⁸⁶ בפ"מ ש"ס⁸⁷ אני הוי' לא שנית. דצ"ל, הלא מלכותך מלכות כל עולמים⁸⁸, שמלכות דא"ס שלפני הצמצום⁸⁹ הוא מקור כל העולמות עד למטה מטה, והרי זה שינוי הכי גדול, מאוא"ס הבל"ג לנבראים מוגבלים. ומבאר שזהו"ע צמצום הראשון, ששונה לגמרי מעילה ועלול. דהעלול הוא ממהות העילה⁹⁰, ולכן הוא פועל שינוי בעילתו, וכידוע⁹¹ בענין אור ושפע, דשפע הוא המשכת מהות דבר ופועל שינוי בהמשפיע,

80. לקו"ת שה"ש מב. ב. ד"ה ויהי הענן הנ"ל (ע' תתקמ). ד"ה היושבת שם. ויהי ביום השמיני הנ"ל.

81. בד"ה שלח שם מבואר שלגבי הקו, הצמצום רק בבחי' מיעוט. וי"ל שזהו הקו מצד עצמו דוקא, נבדל מאור הבל"ג (וע"ש פכ"ח). ובד"ה פדה בשלום עטר"ת. קרוב ה' תרפ"ז (הובאו בד"ה היושבת שם) מבאר שהכוונה בזה שבאם הי' נשאר אור הקו בתחילה לא הי' אפשר להיות התהוות הכלים, היא, ש"אז (אם הי' נשאר) הי' אור הקו בבחי' "התגלות העצמות". – וי"ל, כי בלי ההפסק, אינו נבדל, אלא כמו חלק ו'המשך' מאור הבל"ג, ככפנים. ועי' ד"ה ביום השמיני הנ"ל. הנסמך בהע' 76. *

82. והמשכת הקו אחר הסילוק היא ע"י תנועה הפכית מהצמצום – כדלעיל ס"ב (והע' 37).

83. תרס"ו שם.

84. ראה עטר"ת ותרפ"ז שם. אעת"ר ע' סא. ועוד.

85. ובפרט שלשון "למעלה עד אין קץ" ו"התכללות בעצמותו", מורה על קצה ההפכי.

86. פרק ט – ספר נר מצוה ותו"א דף [ט] קטז, א-ב. וראה סה"מ תרמז-ו ע' מה.

87. מלאכי ג, ו.

88. תהלים קמה, יג.

89. ראה לקו"ת שה"ש יד, ד. המשך תער"ב פרק שפד.

90. ראה לקו"ת דרושים לר"ה נח, ג. ובכ"מ.

91. ד"ה להבין ענין אוא"ס למעלה עד אין קץ כו' תקס"ב. אוה"ת-ענינים ע' קי ואילך. ובכ"מ.

אבל אור אינו פועל שום שינוי במאור. ועד"ז סילוק האור בעת הצמצום שנעשה חלל ומקום פנוי, הנה מה שנמשך אח"כ אור הקו (ע"י דילוג, כנ"ל ס"ו), ה"ה זיו והארה בלבד, בלא שום שינוי בעצמותו ית'. – והגם שהצמצום גופא הוא שינוי לכאורה, שמתחילה הי' האור ממלא כל המציאות ונסתלק לצדדין⁹², מ"מ אין זה שינוי ב'אני', בהעצמות, כי גם הצמצום הוא רק בהאור ולא במאור (כנ"ל ס"ה). – ויתירה מזו⁹³, מבואר בכ"מ⁹⁴ בפירוש מ"ש⁹⁵ את השמים ואת הארץ אני מלא, ש"אני" זה קאי גם על האור, היינו אור הסובב, וגם בו אין שינוי.

ואח"כ מוסיף, שיש עוד פירוש ב'אני' – שקאי על האור פנימי, בחי' ממכ"ע, שירידתו הוא ע"י צמצומים רבים, וזה גופא שנקרא קו קצר ודק⁹⁶ מורה על צמצום, נוסף לכך שתחילת המשכתו היא ע"י צמה"ר כנ"ל, ומ"מ גם על אור זה כתיב לא שנית. – וצ"ל כיצד אין שינוי באור שענינו להתלבש למטה בבחי' אור פנימי.

קיצור: ענין הסילוק עצמו, י"ל ע"פ שעה"י בביאור אני ה' לא שנית, כי השתלשלות היא ע"י צמצום והארה. ג' בחי' 'אני': עצמות, אוא"ס, קו.

ח

בדברי הצמח צדק

וי"ל בזה ע"פ מ"ש כ"ק אדמו"ר הצמח צדק במצות האמנת אלקות⁹⁷ שזה שאין שינוי גם בהאור – "נתבאר במ"א בביאור האוצרות חיים". וכן כותב ב'שרש מצות התפלה'⁹⁸, אלא שיש שם (אח"כ)⁹⁹ ג' עמודים חלק בגוף כתב יד קודש¹⁰⁰ של הצ"צ, וכוונתו להביאור בלקו"ת ד"ה להבין מ"ש בספר אוצרות חיים¹⁰¹. – ועפ"ז, ביאור כל האופנים בפירוש אני הוי' לא שנית, הוא ע"פ היסוד בלקו"ת שם.

והענין הוא, דהנה מבואר בלקו"ת שם שענין הצמצום הוא העלם בלבד. וגם באור שהוא בחי' התפשטות מן המאור (ובדבר ששייך בו התפשטות שייך בו גם צמצום), הצמצום שבו אינו אלא

92. ראה הערות ותיקונים לתניא פמ"ט (סט, א). וראה גם לעיל הע' 50.

93. ראה סה"מ שם. לקו"ת דלקמן ס"ח.

94. לקו"ת צו יא, ב. פ' ראה לג, א-ב. ועוד.

95. ירמ' כג, כד.

96. ע"ח שם ענ"ב. ובסה"מ תרנ"ה-ו ע' רח: וכמ"ש במבו"ש ש"א פ"ב דלכן נמשך הקו דק וקצר מאד בכדי שלא יומשך אור נוסף בנאצל יותר מהצורך [אלא] כשיעור ומדה הצריך אל הנאצלים.

97. פרק ו – דרך מצותיך נא, ב.

98. פרק לד – שם קלד, ב.

99. אמצע פרק לה (קלו, ב: שאין שום שינוי ח"ו גם לגבי בחי' האור א"ס).

100. לשון המו"ל הוצאה ראשונה. היינו שחסרים פרקים לו-לז (ראה לעיל המראי-מקומות בע' ג').

101. פרק ה (נדפס שם בהוספות ויקרא נא, ב ואילך. ע"ש נב, ג. נג, ג-ד. וראה הנסמן במראי מקומות לשם).

העלם¹⁰² (דצמצום אינו כפשוטו כידוע¹⁰³), ולכן לא שניתי הוא גם מצד האור. וגם אור הממלא, הגם שענינו הוא אור המתלבש בעולמות, מ"מ כל הצמצומים שבו הם העלם לגבי המקבלים בלבד, "אבל לגבי ית' הרי הצמצום אינו מסתיר כלל"¹⁰⁴.

והדוגמא לזה¹⁰⁵ ממש רבינו ומנבואה. דהנה במשה הי' מאיר אצילות למטה בגילוי גם בהיותו מלוכש בגופו בעשי' הגשמית, כי מצד אור האצילות עצמו אין מניעה להיות למטה, ואילו הי' משה רבינו פה עמנו היום, הי' אור האצילות מתגלה בו, היינו שגם עכשיו יש במציאות אור אצילות למטה, אלא שאינו מתגלה בדור זה. ועד"ז בנבואה, שגם עכשיו¹⁰⁶ יש שפע נבואה בעוה"ז, והשינוי אינו אלא בכך שאין מקבל.

דהנה במשה האיר אצי' בהתלבשות פנימית, וכן נבואה הוא אור פנימי¹⁰⁷ שמתלבש בהשגת הנביא¹⁰⁸, וכמו"כ אור הקו הוא אור המתלבש בעולמות, והצמצומים שבו הם רק 'העדר הגילוי' לגבי המקבלים, אבל מצד האור עצמו אני ה', בחי' ממלא, לא שנית.

קיצור: ע"פ מ"ש הצ"צ י"ל שגם אור הממלא הוא ע"ד לא שניתי שבלקו"ת, וכמשל גילוי אצי' או נבואה, שישנו למטה אלא שאין מקבל.

ז

לא שניתי באור הבל"ג

אמנם כ"ז הוא ביאור בנוגע אור המתלבש שהוא רק 'העדר הגילוי', העלם לגבי המקבלים. אבל בנוגע לאור הבל"ג, צריך תוס' ביאור, שהרי נת"ל שצמצום הראשון הוא, לא רק 'העדר הגילוי', אלא 'העדר האור', ואם נאמר שגם זה הוא העלם רק לגבי המקבלים, ה"ז ג"כ רק 'העדר הגילוי', ומאי בינייהו.

וי"ל ע"פ המשל מהצ"צ¹⁰⁹ מרב ותלמיד, ששכל הרב נעלה שלא בערך משכל התלמיד,

102. שעה"י שם. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב ח"א (ע' רפ). סה"מ תרכ"ז ע' תנב.

103. ראה לקו"ש חט"ו ע' 470 ואילך. אגרות קודש ח"ג ע' קלד.

104. ויש להוסיף ביאור בזה (ראה סה"מ הנ"ל ע' שפג. תרנ"ה-ו ע' רנז, ולכאורה י"ל כן גם מצד המשך הענינים בלקו"ת שם. וראה לעיל ס"ה), דכיון שהאור הוא מעין המאור, והוא א"ס בלי שום הגבלות, לכן כמו שלא שייך שינוי בהעצמות ח"ו, האור שהוא מעין העצם, ג"כ לא שייך בו שינוי [וגם אור הממלא הוא מעין המאור – ראה סוף ד"ה החודש תרס"ו. סה"מ מלוקט ח"ה ע' של ואילך. ועוד]. *

105. לקו"ת במדבר ב, ב. נצבים מט, ב-ג.

106. אע"פ שמשחרב בית המקדש בטלה נבואה – ראה ב"ב יב, א. לקו"ש חלק יד ע' 72 ואילך.

107. המשך תער"ב ד"ה ויהי הענן העת"ר.

108. ראה שער היחוד והאמונה פרק ב (עז, ב).

109. מצות 'האמנת אלקות' שם פ"ד – במהדו"ב מח, ב. וראה גם שם מט, ב. [ואו"ל, הגם שמשל זה נת' בכ"מ באריכות הרבה יותר, ה"ה נוגע במיוחד לדברי הצ"צ שם, כי זה שמובא שם הוא בביאור דעת

ובכדי שיוכל למצוא שכל שיהי' בערך התלמיד, צריך הרב לסלק שכלו לגמרי, ואח"כ יכול להמציא שכל שבערך התלמיד. – והנה גם כשמסלק שכלו, אין הענין שאז אין מציאות השכל להרב, דפשוט שישנו אצלו כמקודם, אלא ששכל זה אין לו שייכות להתלמיד. כי זה שהרב הוא בעל שכל גדול, אינו נוגע להקישור של התלמיד המקבל עם הרב. וזהו הטעם שכאשר הרב צריך להשפיע לתלמידו, שכל הרב אינו בגילוי. ויתירה מזו – אפילו שכל הגבולי שבערך לתלמיד, הנה כפי שהוא אצל הרב, שמעורב בשכל הרב עצמו וחלק ממנו¹¹⁰, אין לו שייכות לתלמיד המקבל.

ומזה מובן החילוק, דזה שאין שינוי באור המתלבש (אור האצילות במשה בזמנו והנבואה לנביאים בזמנם), ההעלם שבו הוא רק העדר הגילוי, דכיון שהוא אור שבערך המקבל, ההעלם שבו הוא מצד חסרון המקבל בלבד. אבל ברב ותלמיד, זה שאין שינוי בשכל הגדול של הרב, ה"ז רק שלגבי הרב אין שינוי, אבל לגבי התלמיד, הרי לא ניתן לו אור זה, וההעלם שבו הוא לגמרי – העדר האור. וזהו מ"ש בהמאמר ש"לגבי ית' אין הצמצום מסתיר", והיינו אני הוי', בחי' אוא"ס הסובב, לא שניתי, אבל לגבינו, צמצום זה הוא סילוק ו"העדר האור".

קיצור: לא שניתי בסובב הוא רק לגבי ית', וכמשל שכל הרב (גם שכל התלמיד שברב) שלא ניתן להתלמיד לכתחילה מחמת האי"ע, העדר האור.

י"ד

לא שניתי גם להמקבל

אמנם אח"כ מוסיף ע"ז בעל ההילולא, ש"גם לגבינו הנה צמצום הראשון וכל הצמצומים דסדר השתלשלות הם בשביל הגילוי, דלהיות דעיקר ענין הצמצום הוא בכדי שיתקבל, כנ"ל במשל, א"כ הרי אין הצמצום מסתיר".

ולבאר זה – דלכאורה, צמצום הראשון הוא העדר האור כנ"ל, ומהו הפי' שאינו מסתיר – מוסיף במשל הנ"ל, שזה שהרב מסלק שכלו, הנה חפצו של הרב הוא שיהיו נטיעותיו כמותו¹¹¹ שיגיע התלמיד (סוכ"ס) להיות כמו הרב. אלא שכדי שיוכל לבוא לזה, צריך להיות תחילה צמצום וסילוק שכל הרב, ולהמציא אור שכל שהוא לפ"ע התלמיד. וגם לאחר זה, אינו יכול להמשיך השכל שבערך התלמיד כפי שהוא אצלו, אלא צריך לעשות בזה כמה צמצומים (קו קצר ודק) בכדי שיוכל להתקבל אצל התלמיד, ועי"ז יפעל סוכ"ס שיהיו נטיעותיו כמותו.

ומזה מובן, שלא זו בלבד שמצד האור אין שינוי, כיון שהאור מצד עצמו ישנו בגלוי (ורק

¹¹⁰ הרמב"ם שהדיעה היא אלקות ע"י צמצום [הוא המדע'], וע"כ צריך להתאימו באופן שלא יוקשה מענין השינוי והריבוי, ע"ש. והביאור בזה י"ל ככפנים].

¹¹¹ ראה גם תרס"ח שם. סה"מ מלוקט ח"ג ע' קסה.

¹¹² ע"פ לשון חז"ל תענית ה, ב.

שאינו שייך אל התלמיד), אלא עוד זאת, שאפילו הצמצום עצמו, כיון שכל תכליתו היא שהתלמיד יהי' כמותו, היינו שהתלמיד יקבל גם את האור הבל"ג של הרב, והרי הדרך לזה הוא ע"י הצמצום, א"כ הנה בשעת הצמצום גופא נמצא בזה האור הבל"ג¹¹², ואינו אלא שבכדי שהתלמיד יוכל לקבלו, צריכה להיות ההמשכה באופן שנדמה להתלמיד שזהו"ע של שינוי וצמצום, אבל אין זה שינוי אמיתי, כי אם כפי שהרב רואה את הענין דנטיעותיו כמותו. – אלא שזהו רק בכח ובהתחלה, ואח"כ נמשך ומתגלה בפועל גם אצל התלמיד.

וזהו שמוסיף כאן בעל ההילולא שצמצום הראשון אינו אלא לגבינו, שבזה מחדש שגם העדר האור (הסילוק) דצמצום הראשון, ענינו הפנימי¹¹³ הוא המשכה למטה, לא רק לפי שהוא סיבה להמשכת הקו (כמשנת"ל ס"ו), אלא גם לפי שאור הבל"ג עצמו הוא בשביל ההמשכה כדי שיהי' נטיעותיו כמוהו כנ"ל.

ובזה יובן מ"ש המגיד (לעיל ס"ד) שהקב"ה עשה כמה צמצומים, מתחיל מצמצום הראשון (כנ"ל שם), כדי שיהי' אחדות עם האדם. דהיינו שכל הצמצומים אינם באופן שהאור אינו שייך לגילוי, כי אם שתכלית הכוונה היא שיומשך האור למטה באופן של התאחדות עם האדם באופן פנימי. – אלא שלזה צריך עבודת האדם לשבור (דורכנרעכן) כל הגשמיות שלו לבטל ההעלם ויעלה מלמטלמ"ע דרך כל העולמות, או"פ, כדי שיהי' באחדות פנימית עם הקב"ה, ואז יקרא אדם, כמבואר שם¹¹⁴, ועי"ז יאיר בו אח"כ¹¹⁵ גם אור הבל"ג, נטיעותיו כמוהו.

קיצור: גם צמצום הראשון אינו אלא שלב בהמשכה למטה, שיהי' נטיעותיו כמוהו, רק אינו נראה לגבינו, וסו"ס יהי' כן. וזהו מ"ש המגיד שתכלית הוא אחדות פנימי עם האדם.

י"א

העלם אחר העלם לגבי המקבל

וזהו משנת"ל שענין 'אוא"ס למעלה' הוא ג"כ בבחי' המשכה, "כשם" אוא"ס למטה, דהיינו שבמקום שיש התפשטות אוא"ס למטה מטה, שם גופא הוא גם למעלה מעלה. וז"ש הבעש"ט בפירוש "בראשית ברא", דענין הבריאה הוא המשכת אור להוות ולהחיות – גילוי, וביחד עם זה, שם גופא, "את" – ע"י התלבשות בכ"ב אותיות מא' עד ת', תוהו ובוהו וחושך.

ועפ"ז מובן מה שמבאר בהמאמר אח"כ בענין ההעלם, שגם חיות שהוא בחינת אור פנימי וכל או"א מרגיש שיש בו חיות המחי' אותו, הנה מ"מ אינם מרגישים שהוא חיות אלקי. ויתירה

112. ראה גם סה"מ מלוקט הנ"ל ע' קסו והע' 27.

113. עי' מעין זה בסה"מ מלוקט ח"ב ע' נא. *

114. ראה המשך שם בסיום הענין (ע' א'שמז-ט).

115. בתחילה העבודה היא בדרך מלמטה למעלה, ואח"כ מתחיל מלמעלה למטה (ע"י תורה) – ע"ש ע' א'שנ.

מזה, האור מסתתר כל כך עד שיכול לומר כחי ועוצם ידי¹¹⁶, ואפילו לומר, לי יאורי גו'¹¹⁷. והענין יובן עפ"מ ש"כ"ק אדמו"ר מהר"ש בהמשך מים רבים¹¹⁸ – ענין שהי' חוזר עליו כמה וכמה פעמים¹¹⁹ – שכל דבר גשמי מורכב מד' יסודות, אש רוח מים עפר¹²⁰, וכאשר יתפרדו כל היסודות, לא ישאר מאומה. ונמצא שכל עיקר המציאות הגשם הוא כח המרכיב והמאחד את היסודות. וכח זה הוא למעלה מהיסודות עצמן, דשרשו מן המאמר¹²¹ המחי' אותו ומהוה אותו בכל עת ובכל רגע¹²², וכדאיתא בתניא¹²³ שאלמלא ניתנה רשות לעין לראות את החיות והרוחניות שבכל נברא השופע בו ממוצא פי הוי'¹²⁴ ורוח פיו¹²⁵, לא הי' גשמיות הנברא וחומרו וממשו נראה כלל לעינינו.

וזהו שבמקום ההתפשטות גופא, שם הוא 'העלם אחר העלם' – העלם כפול, כי מלבד שלא ניתן לעין לראות, עוד זאת שבמקום שיודע ומרגיש חיות, וע"י התבוננות הי' צריך לבוא לידי הכרה אשר בדבר¹²⁶ הוי' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם, הנה שם גופא בא למעמד ומצב הפכי לומר כחי ועוצם ידי, ולי יאורי, כנ"ל.

קיצור: במקום ההתפשטות, שם גופא העלם אחר העלם, שאינו נרגש שהחיות היא אלקות, ועד שיכול לכפור, הגם שניכר ע"י התבוננות.

י"ב

שרש ההעלם

והנה חיבור זה בין וא"ס 'למטה' ואוא"ס 'למעלה' הוא מצד שרשם, כמו שמבאר בהמאמר, "דכ"ז הוא בכח הא"ס לעשות העלמות והסתרים כאלו, דכשם שההתפשטות בהאור

116. עקב ח, יז.

117. יחזקאל כט, ג. וראה תניא פרק כב (כח, א) ובהערות ותיקונים שם. לקו"ש ח"א ע' 199 (ואגרות קודש ח"ג ע' רץ).

118. תרל"ו, ד"ה וזהו כו' מזמור שיר ליום השבת – פרקים קנ"ה-קס.

119. ראה "היום יום" כח תמוז, לשכל אחד מהרביים היו מאמרים קבועים ביחוד בשביל לטהר אויר העולם, ומהמאמרים של כ"ק אדמו"ר מהר"ש הוא ד"ה מי כמוכה באלים. – והיינו שהי' חוזר התוכן שלו, כי בכל פעם הי' ד"ה שונה (ראה סה"מ תרכ"ט ע' קנה. וש"נ). ובד"ה וספרתם תשל"ו: "ואצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש הי' זה המאמר ד"ה מי כמוכה באלים וגו', ונקודה מהתבוננות זו בהמשך דמים רבים". *

120. ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ד ה"א ואילך. וראה גם סה"מ תרפ"ב ע' ג. וש"נ.

121. כ"ה בד"ה מי כמוכה הנ"ל: כח המרכיב ששרשו מן המאמר. (ועי' סה"מ תרפ"ב ע' שסד-ה).

122. כידוע תורת הבעש"ט עה"פ (תהלים קיט, פט) לעולם הוי' דברך נצב בשמים – נתבאר בשעהיוה"א פ"א. 123. פרק ג.

124. ע"פ דברים ח, ג.

125. ע"פ תהלים לג, ו

126. תהלים שם.

עד המדריגות היותר אחרונות הוא בכח הא"ס דוקא (שזהו"ע אוא"ס למטה עד אין תכלית), הנה כמו"כ הוא כח הא"ס המעלים ומסתיר בריבוי העלמות והסתרים" (שזהו"ע אוא"ס למעלה עד אין קץ). וממשיך, "דזהו דכתיב¹²⁷ אכן אתה א-ל מסתתר, דזה שמסתתר בריבוי העלמות והסתרים הוא בחינת אתה ממש, דכשם שחסד א-ל כל היום¹²⁸, בחינת הגילוי, וכמו שהגילוי הוא חסד ושם א-ל, הנה כמו כן מה שמסתתר ומתעלם הוא בחינת אתה ממש".

וביאור הענין יובן ע"פ מ"ש כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע בארוכה בהמשך תרס"ו¹²⁹ ותער"ב¹³⁰ ובכ"מ, שכשם שהכח הבל"ג נמשך מעצמות א"ס, בל"ג האמיתי, כך גם כח המגביל נמשך מעצמות א"ס, בל"ג האמיתי דוקא, והיינו ביכולת העצמות, שביכולתו להאיר וביכולתו שלא להאיר בשוה, דבעצמות לא שייך פרטים ח"ו, אלא הם ענין אחד, מה שעצמותו ית' הוא כל יכול¹³¹. ומכיון שבשרשם בהיכולת הם חד, לכן גם כשנמשכים לב' ענינים הפכים, שזהו"ע מה שאוא"ס הוא למעלה עד אין קץ (העלם) ולמטה עד אין תכלית (גילוי), הם בחיבור והתכללות זה עם זה (אתה א-ל, גילוי, וביחד עם זה, מסתתר, כנ"ל)¹³².

ועל זה, שכח הגבול מושרש בהעצמות, מביא הראי', וז"ל¹³³: "דכל אור וגילוי אי אפשר שיצמצם ויגביל את עצמו בהמשכתו, כי אם מאין שנמשך האור והגילוי, משם נמשך הכח לצמצם ולהגביל". ועפ"ז, הנה לא רק שכח הגבול והצמצום מושרש ג"כ ביכולת העצמות, אלא אדרבה – בהכרח שהוא למעלה יותר, שהרי הוא המושל¹³⁴ ושולט על האור, גם לאחר שכתב נמשך, לצמצמו שלא יאיר כל כך אלא רק בגבול¹³⁵. וזהו שכח הגבול מושרש בהעצמות ("אתה") יותר משרש הגילוי¹³⁶, דשני הענינים (העלם וגילוי, גבול ובל"ג) הם שווים בבחי' היכולת כנ"ל, ומ"מ דוקא בענין הגבול נמצא יותר כח ותוקף העצמות הכל יכול¹³⁷.

127. ישעי' מה, טו.

128. תהלים נב, ג.

129. ד"ה אדם כי יקריב הנ"ל (הע' 35) והסמוכים.

130. פי"ב. פקנ"ג (בהמשך תער"ב ח"א ע' יט ואילך. ע' שא ואילך).

131. וכמו שאנו אומרים בפיוט וכל מאמינים: הכל יכול וכוללם – היכולת להאיר ושלא להאיר – ו'ח' (סה"מ

קונטרסים ח"ב ע' 648).

132. עיג"כ שער היחוד והאמונה פרק ו. סה"מ מלוקט הנ"ל (הע' 113) ע' רצו. ח"ד ע' שפו.

133. ד"ה אדם כי יקריב שם. וראה גם סה"מ תרמ"ו-י ע' קסז-ח.

134. ראה גם פלח הרמון (להרר"ה) שה"ש ע' 232.

135. ראה לעיל הע' 44.

136. דשרש הגבורות למעלה משרש החסדים (תרס"ו שם. תרמ"ו-י שם). וראה הערה הבאה.

137. עי' תרס"ו שם, שמ"ש (ירמ' לב, יז) בכחך הגדול – עיקר ענין 'כח' הוא בגבורה וצמצום. וראה לקוטי לוי"צ (נשא ע' שסא): "עתיק הוא בחי' יכולת, כי עתיק פירושו תוקף (ראה לקו"ת ר"פ ראה. קונ' לימוד החסידות פ"ג), ויכולת הוא מצד התוקף, כי מי שהוא תקיף הוא יכול". (ועי' קונ' 'יסודות בשער היחוד והאמונה' ס"י). וראה עוד בספר הערכים ח"ד ע' תרלה הע' 180. ד"ה באתי תשמ"ה (מא' ערוך ס"א).

ויתרון זה לכח הגבול הוא בכל ההשתלשלות כולו, כמובן מהמשלים ודוגמאות שם – הגבול דנבראים שבבי"ע (למטה מטה, גבול ממש), למעלה מזה הגבול שבאצילות, למעלה יותר כח הגבול שבאוא"ס שלפני הצמצום (שקאי שם גם על אור הגבול, שרש הקו לפנה"צ, כנ"ל ס"ה), ועד לשרשו ביכולת העצמות. ובכל מקום שיש בו צמצום, אין זה שהאור מצמצם את עצמו, כי אם "מאין שנמשך האור", כנ"ל בלשון כ"ק אדמו"ר נ"ע, והיינו מעצמותו ית' (יבעל האור) שלמעלה מהאור, ששולט עליו לצמצמו ולהסתירו גם לאחר המשכתו למטה מטה. ונמצא שכל גבול והסתר, גם היותר מטה, מתייחס (ישיר) אל השרש הכי עליון¹³⁸.

וזהו 'כשם', השוואה, וביחד עם זה, הקדמת אוא"ס למטה מוסף בהיתרון דאוא"ס למעלה. דזה שב' הענינים שבאוא"ס, למעלה כו' למטה כו', שווים, היינו מצד שרשם ביכולת העצמות. אמנם ביחד עם זה, ככל שמתבוננים בהתפשטות אוא"ס למטה ובאופן שבכל מקום הרי הוא אין-סוף, כך באים לידי הבנה, בהרחבה ועמקות, בהיתרון דשרש כח הגבול (בחי' יבעל האור) שהוא בעילוי אחר עילוי עד אין קץ¹³⁹ – "בחינת אתה ממש"¹⁴⁰.

קיצור: שורש האור וההעלם ביכולת העצמות שווים. ומ"מ תוקף הא"ס מתבטא יותר בכח הגבול שהרי שולט על הבל"ג, גם למטה מטה.

י"ג

האוצר

וזהו ענין האוצר שנותנים כדי לנצח במלחמה, והיינו, שנותנים לא רק את הענין דאוא"ס למטה עד אין תכלית, אלא גם מבזבזים את האוצרות, שענינו של אוצר שהוא בהעלם, שזהו"ע ההעלם והעילוי למעלה עד אין קץ. ועי"ז מנצחים אנשי הצבא את המלחמה, וכאמור, שאע"פ שנותנים את האוצרות ע"י פקידי החיל, הכוונה היא שע"י פקידי החיל יגיעו האוצרות לאנשי החיל, אנשי הצבא, שנקראים צבאות ה', שהם המנצחים את המלחמה בפועל.

וכשם שביציאת מצרים נקראו בני"י בשם צבאות ה', כמ"ש¹⁴¹ יצאו כל צבאות הוי' מארץ מצרים גו' על צבאותם, הנה כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות¹⁴², בביאת משיח צדקנו,

138. ועפ"ז יומתק מ"ש בסיום המאמר מספר יצירה: עומק רום ועומק תחת, שמייחס ההסתר הכי גדול עם השרש בעצמות – אתה א-ל מסתתר (וכדלקמן בפנים. וראה גם לעיל הע' 85). – וראה לעיל ס"א שענין העמוד הוא חיבור המעלה עם המטה ואת המטה עם המעלה, עד שנעשים לאחדים.

139. ולפי' הראב"ע ש'קץ' הוא גם ל' תחילה (סה"מ מלוקט ח"ה ע' שלו. ושי"ג), י"ל ש'אין קץ' פירושו 'אין תחילה' שלמעלה מהתואר 'אין סוף' (ד"ה ויולך שם), אף שמצד העצמות שניהם שווים. – לקו"ש ח"ה ע' 98. בשוה"ג להע' 19. סה"מ מלוקט ח"ה ע' רכג-ד והע' 27. 28. ע"ש. [קוני' 'למפרע' ס"ו-ז] ועוד.

140. ועפ"ז יומתק שבעל ההילולא כותב "אתה ממש" רק על "מסתתר". וכ"ה להדיא בד"ה מי כמוכה הנ"ל.

141. בא יב, מא.

142. מיכה ז, טו.

ע"י העבודה במשך זמן הגלות בהיציאה למלחמה, באופן שלוקחים את האוצר של יראת שמים¹⁴³, שעל ידו מקבלים גם את האוצר שלמעלה, ומנצחים את המלחמה, ובני ישראל יוצאים ביד רמה¹⁴⁴, ע"י משיח צדקנו בקרוב ממש.

קיצור: האוצר נמשך מבחי' אוא"ס למעלה, וניתן לאנשי החיל, צבאות ה', שמנצחים בפועל.

* הערות נוספות *

הערה 34

אמיתית מהותו היא יכולת העצמות, ולכן לא שייך בו שינוי (ע"י כע"ז זה בסה"מ מלוטט ח"ב ע' רפו ובהע' 28). ולפ"ז החילוק בין האור והמאור בזה הוא, שהמאור שלמעלה מגדר העלם וגילוי לא שייך בו שום שינוי (כנ"ל ס"ה). ואור, שהוא גילוי, שייך בו העלם לגבי המקבלים.

להעיר מלשון עבודת הקדש, מובא לקמן בהמאמר: "הא"ס ב"ה כשם שיש לו כח בבלתי בעל גבול כך יש לו כח בגבול" – אבל לא יהי' מתאים לומר בסדר הפוך: כשם שיש לו כח בגבול כך יש לו כח בבלתי בעל גבול.

הערה 81

לפ"ז אולי יש ליישב שבד"ה כי עמך תרס"ו (ע' קפב. בהוצאה חדשה, ע' רמג) בביאור תכלית העלי' באור, מביא דוגמא מעליות דיוהכ"פ, ועד"ז בד"ה אדם כי יקריב (הנ"ל הע' 44), ושבק דוגמא פשוטה ונפוצה יותר – צמצום הראשון, שהאור "נכלל במאור" (כהל' כאן. וראה תו"א וירא יד, רע"ב), וזאת, אף שנושא הענין שם הוא היכולת שלא להאיר, שרש ענין הצמצום.

עפ"ז י"ל החילוק בין שלימות הגבול מצד העצמות ומצד האור: זה שאור הבל"ג כולל גם גבול הוא (א) מצד שלימות הבלי גבול שבאור, לא ענין הגבול עצמו. ולכן (ב) הגבול שבו הוא רק אור הגבול, לא גבול ממש (כלי). וזהו שנת"ל שלולא הפסק הצמצום, גם הקו הי' בבחי' גילוי העצמות, ש"ל כנ"ל, שהי' נרגש איך שהוא 'חלק' מהבלי גבול. – ואילו בעצמות, גבול ובל"ג שווים ממש. (ועי' עוד אופן בספר הערכים ח"ד ע' תקסה הע' 115).

הערה 119

מה שנקט בהיום יום ד"ה מי כמוכה, אף שבכל פעם הי' ד"ה שונה, אפ"ל: א. כי ד"ה זה נאמר לכה"פ ג' פעמים (ראה הנסמן בסה"מ תרכ"ט שם); ב. כי אריכות הביאור שייך במיוחד לפסוק מי כמוכה (בשלח טו, יא) ותרגומו, ע"ש. ועיג"כ ד"ה וספרתם תשל"ו.

הערה 104

וי"ל בעומק יותר:

התחלת ענין האור הוא מיכולת העצמות שלא שייך בו שינוי (כנ"ל הע' 57, 58). וגם בהמשכתו (ובהתלבשותו).

143. ראה ברכות לג, ב.

144. כמ"ש ביצי"מ – פרשתנו (בשלח) יד, ח.

המשך באתי לגני תשמ"ה

ד"ה באתי לגני תשמ"ה

באתי לגני אחותי כלה¹ ומביא בעל ההילולא במאמרו שהוציא לאור ליום ההילולא שלו בשנת השי"ת, מ"ש במדרש רבה במקומו² לגני, לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחילה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה³, וע"י המעשים הבלתי רצויים עלתה השכינה מהארץ לרקיע ועד לרקיע הז', ואח"כ עמדו ז' צדיקים וע"י מעשיהם הטובים הורידו את השכינה מהרקיע הז' וכו', עד שבא משה שהוא השביעי וכל השביעין חביבין⁴ והורידה למטה בארץ⁵. ועיקר ההמשכה למטה הי' ע"י בניית המשכן, דכתיב⁶ ועשו לי מקדש (וואו) ושכנתי בתוכם, שזה כתוב במשכן שעשה משה⁷.

וזהו"ע עבודת הצדיקים בכלל, כמ"ש⁸ צדיקים ירשו ארץ וישכנו לעד עלי', להמשיך את השכינה⁹ למטה בארץ (לעד עלי'). ומכיון שעל כל או"א מישראל כתיב¹⁰ ועמך כולם צדיקים, הרי זו גם עבודת כל או"א מישראל¹¹, כמארו"ל¹² ושכנתי בתוכם¹³ בתוך כל אחד ואחד מישראל.

ובפרטיות יותר, עשיית המשכן היא ע"י העבודה באופן דאיתהפכא חשובא לנהורא, הפיכת החושך שבעולם לאור, דזהו מה שלוקחים את השקר שבעולם, עולם מלשון העלם והסתרה¹⁴, ענין של שקר, ושקר אותיות קרש, ועושים ממנו קרשים למשכן לו ית'. וכמו שמשה דוקא

1. שה"ש ה, א. – מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק החמשה-עשר מהמשך ד"ה באתי לגני השי"ת.

2. שהש"ר עה"פ (שם).

3. ראה ב"ר פי"ט, יג. וש"נ.

4. ויק"ר פכ"ט, יא.

5. וי"ל שמלשון המדרש: "עמד משה והורידה לארץ" (ולא והורידה מאחד (רקיע הראשון) לארץ, ע"ד הל' לפנ"ז: "והורידה משני לאחד"), משמע שהורידה משה מכללות ענין הרקיעים אל הארץ. – ראה לקמן הע' 162.

6. תרומה כה, ח.

7. ראה ריש ד"ה באתי לגני תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"ג ע' נז) שהגם שבמ"ת כתיב (יתרו יט, כ) וירד הוי' על הר סיני, מ"מ זה הי' לפי שעה, ע"ש (ובהע' 6 שם).

8. תהלים לז, כט.

9. שנק' בשם שכינה על שם ששוכנת ומתלבשת בתחתונים – תניא פרק מ"א (נז, ב).

10. ישעי' ס, כא.

11. להעיר מלקו"ת דברים א, א. ועיג"כ ד"ה מים רבים תשל"ח.

12. של"ה שכה, ב. שכו, ב. ר"ח שער האהבה פ"ו. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 173 הע' 45.

13. תרומה כה, ח.

14. לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

המשיך את השכינה למטה בארץ בבנין המשכן, כן עבודת כאו"א מישראל לעשות משכן ומקדש לו ית' הוא בכחו של משה, ואתפשוטא דמשה בכל דרא ודרא¹⁵.

קיצור: עבודת הצדיקים להמשיך השכינה למטה שייך לכאו"א, אלא שצ"ל נתינת כח ממשה.

ב

אתפשוטא דמשה

והנה ידוע מ"ש אדמו"ר הזקן בספר התניא¹⁶ שענין אתפשוטא דמשה בכל דרא ודרא קאי גם על כל או"א, שכל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משה רבינו. דזהו מ"ש¹⁷ מה הוי' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה, שלגבי בחי' משה שבכל או"א מישראל יראה היא מילתא זוטרתא¹⁸. – ועד"ז יובן בנוגע העבודה דעשיית המשכן, דזה שבכח כאו"א להפוך את השקר דעולם לעשותו קרש למשכן ולהמשיך את השכינה למטה, הוא מצד בחי' משה שבו, שהרי עבודה זו קשורה עם הביטול דיראה וקב"ע ועד להביטול דמסירת נפש, והרי זהו ענינו של משה שנקרא עבד ה'¹⁹, דשלימות ענין העבודת היא הביטול דמסירת נפש²⁰. וזהו גם מה שמבאר בהמאמר שישראל נק' צבאות ה', כי ענינו של צבא הוא עבודה במסירת נפש.

וי"ל שהעבודה במס"נ דבחי' משה היא, לא רק מצד ענין העבודת, אלא גם מצד זה שהוא בחי' בן, כדאיתא ברעיא מהימנא²¹ שמשה הוא כברא דאשתדל בתר אבוהי ואימי' דרחים לון יתיר מגרמי' וכו'. – וגם בזה י"ל אתפשוטא דמשה בכל דרא ודרא²², שהרי כל ישראל הם בנים לאבינו שבשמים²³, ויש גם בחי' זו של משה בכל או"א. וכידוע²⁴ שכל אדם צ"ל בשתי בחי' ומדרגות בחי' בן ובחי' עבד (עבודה מצד יראה ומצד אהבה), וזהו גם שישראל בעת יצי"מ נקראים בנים²⁵ וצבאות השם, שני הענינים דעבד ובן.

15. תקו"ז תס"ט (קבי, א. קיד, רע"א).

16. ריש פרק מב (נט-ס).

17. עקב י, יב.

18. ראה ברכות לג, ב. מגילה כה, א.

19. ברכה לד, ה. וראה בהעלותך יב, ז. מלאכי ג, כב. שבת פט, א.

20. להעיר מתניא סוף פרק כה. ועי' ד"ה זאת חוקת תשכ"ט – סה"מ מלוקט ח"ה ע' שטז ובהע' 16. 21.

21. זח"ג רפא, א. – הובא ונתבאר בתניא פרק יו"ד (טו, ב). מד (סג, א).

22. כמפורש בתניא פרק מד שם.

23. פר' ראה יד, א. וראה תניא פרק ב.

24. תניא פרק מא (נז, א). ע"פ זח"ג (רעיא מהימנא) קיא, ב.

25. שמות ד, כב – כג: בני בכורי ישראל; שלח את בני.

קיצור: בחי' משה שבכא"א היא עבודה במס"נ, ובכח זה יכול כאו"א להפוך העולם למשכן. וזה כולל בחי' עבד ובן; ביטול דיראה, ביטול מצד אהבה.

ג

בחי' עבד שבמשה

והנה אף²⁶ כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג אפילו חלק אחד מני אלף ממדרגת משה רבינו, מ"מ י"ל שיש עילוי (בענין א') בבחי' משה שבכל או"א מישראל בדורות אחרונות גם לגבי ענינו כמו שהוא במשה עצמו.

והענין הוא דהנה מבואר בכ"מ²⁷ שבעבד גופא יש ב' בחי' – עבד פשוט שעבודתו היא בביטול דיראה וקבלת עול ביגיעה עצומה היפך טבעו ורצונו²⁸, ועבד נאמן הוא שיש לו אהבה והתקשרות לאדונו ושמח בעבודתו. ומטעם זה יש עילוי בעבד פשוט כיון שעבודתו היא מתוך יראה וקב"ע, המעלה דביטול היש²⁹, ולפ"ז צריך להבין, שהרי ידוע שמשה עצמו הוא עבד נאמן³⁰, ואילו בחי' משה שבכל או"א מישראל היא יראה וקב"ע שזהו"ע עבד פשוט.

וי"ל שעבודת משה כללה גם מעלת עבד פשוט, אלא שלא הי' אצלו בגילוי כ"כ³¹. ולכן מבואר בתורה אור³² עה"פ³³ והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, שעיקר העניויות שלו הי' בפני דרא דעקבתא דמשיחא, מחמת המס"נ שלהם שעומדים בתוקף בפני כל המניעות והעיקובים, ובפרט הנסיון דאל יבוש מפני המלעיגים³⁴, שכ"ז היא מלחמה עצומה שלא הי' למשה בעצמו.

וזהו שנותנים מלמעלה כחות מיוחדים לעבודה זו, וכפי שמאריך בהמאמר³⁵ במשל ממלך בו"ד שיש לו אוצרות שאצר הוא ואבותיו המלכים משך כמה דורות, והם בבחי' יקר מכל יקר וגנוזים וכמוסים מעין כל רואה, דלא רק שאינו משתמש בהם, אלא גם אינו מגלה

26. ע"פ לשון אדמו"ר הזקן בתניא פרק מד (שם).

27. המשך תרס"ו ד"ה ומקנה רב והמאמרים שלאחריו. וראה גם שם ד"ה החודש.

28. דמצד עצמו עבדא בהפקירא ניהא לי' – גיטין יג, א.

29. עיג"כ לקו"ש ח"ט ע' 73 ואילך.

30. ראה בהעלותך שם. נוסח תפלת העמידה שחרית לשבת. תרס"ו שם בארוכה.

31. להעיר כעין זה בד"ה ואתה תצוה תשמ"א ס"ו (סה"מ מלוטט ח"ו ע' קלג). ועיג"כ ד"ה זאת חוקת תשכ"ט (ח"ה ע' שטו ואילך) *.

32. שמות נב, א. וראה תו"ח שם סד, ב. סה"מ עטר"ת ע' תסד. קונטרסים ח"א נג, ב. תש"ב ע' 13. השי"ת ריש ע' 237. ועוד.

33. בהעלותך יב ג.

34. ראה שו"ע או"ח בתחלתו. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 251.

35. שם פרק יא ואילך. וראה שם פי"ז. פי"ט.

אותם לעיני אחרים, ואעפ"כ בשביל ניצוח המלחמה הרי הוא מבזבז אותם לאנשי החיל. והגם שנתנית האוצר היא ע"י פקידי הצבא, מ"מ תכלית הכוונה היא שיגיע לידי אנשי החיל הפשוטים העומדים במלחמה בפועל כדי שיוכלו לנצח.

ועד"ז בנמשל³⁶ במלחמת צבאות ה' להפוך את שקר העולם להיות משכן לו ית', שבשביל נצחון המלחמה מבזבזים האוצרות שלמעלה, והו"ע האוצר של יראת שמים³⁷, ונמסר לאנשי החיל דוקא העושים במלחמה בפועל. וע"פ הנ"ל י"ל שהתגלות האוצר היא במיוחד בדרא דעקבתא דמשיחא כשעבודה דעבד פשוט היא בתוקף יותר.

קיצור: בעקבתא דמשיחא בגדול הנסיונות וכו', מתגלה ענין העבודות דבחי' משה עוד יותר מכמו אצל משה עצמו, ולכן עיקר נתינת האוצר שלמעלה הוא אז.

ד

ביהמ"ק נצחי

ועפ"ז יש לבאר גם הטעם שעבודה זו מביאה לבנין בית המקדש השלישי שיהי' בית נצחי³⁸. כי ענין הנצחיות הוא ג"כ ממשוה דוקא כמארז"ל³⁹ כל מעשה ידי משה נצחיים.

וי"ל שזהו מ"ש הרמב"ם⁴⁰ שבנין כל בתי המקדש נלמד ממ"ש⁴¹ ועשו לי מקדש שכתוב במשכן משה, ומאריך במאורעות המשכן, ובהמשך לזה כותב אודות בנין שלמה, ושהמקדש דלע"ל "אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל, אינו מפורש ומבואר, ואנשי בית שני כו' בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל⁴². – די"ל שמרמז בזה שנצחיות כל בתי המקדש⁴³ נמשכת ממעשה ידי משה בהמשכן. אלא שבבית ראשון ושני הי' רק מעין מעשה משה, ושלמות גילוי כחו של משה הוא בדרא דעקבתא דמשיחא דוקא, שלכן בית השלישי שיבנה

36. וכמאמר "שנשתלשלו מהם" – תניא רפ"ג. וראה גם 'שערי לימוד החסידות' ע' סא.

37. דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות שם). ומסירת האוצר ענינו – נתינת כח לנפש האלקית (תו"ח שמות רלא, ד. וראה או"ת להה"מ סח, ב. ע"פ ישעי' לג, ו. שבת לא, ב. תו"א כז, ב. ספר הערכים ח"ב ע' תכד).

38. ראה זח"ג רכא, א. ח"א כח, ב. וראה פרש"י בשלח טו, יז. ועיג"כ ד"ה והי' עקב תשכ"ז (סה"מ מלוקט ח"ב ע' סז).

39. סוטה ט, ג.

40. ריש הלכות בית הבחירה. וראה בכ"ז לקו"ש חט"ז ע' 302 ואילך. חכ"א ע' 149 ואילך. וש"נ.

41. תרומה שם.

42. לשון הרמב"ם שם.

43. והרי כל הג' בתי מקדש אינם בתים נבדלים, אלא הוא אותו הבית ש"נאבד" והקב"ה מחזירו, וכפירש"י עה"פ (ר"פ פקודי) "אלה פקודי המשכן משכן העדות" – "רמז למקדש שנתמשכן בשני החורבנים". – עי' לקו"ש חכ"ז ע' 151. ולהעיר מד"ה גדול יהי' תשכ"ב ס"ג (סה"מ מלוקט ח"ד ע' שלד) *.

במהרה בימינו ממש ע"י מעשינו ועבודתנו באופן דמסירת נפש הוא הוא בית העולמים האמיתי והנצחי. די"ל לפי שאז דוקא, בא ענינו של משה לידי שלימות ע"י העבודה באופן דנצחון ומס"נ⁴⁴, שמתגלה בחי' נצח ישראל לא ישקר וגו'⁴⁵, ענין הנצחיות.

ולפי הנ"ל (ס"ב) שענין המס"נ הוא גם מצד בחי' בן, צריכים לומר לכאורה, שהעילוי בעקבתא דמשיחא (עבודה במס"נ) הוא גם בהעבודה דבחי' בן. – וצ"ל איזה עילוי שייך בזה⁴⁶.

קיצור: כמו ששלימות בחי' משה עבדי הוא בעקבתא דמשיחא, כך גם שלימות כח הנצחיות שלו, ולכן הביהמ"ק יהי' נצחי. וי"ל גם שלימות דבחי' בן.

ה

אוא"ס למעלה – צמצום

ולהבין זה יש להקדים תחילה ענין האוצר שמבאר בעל ההילולא בהמאמר⁴⁷ עפמ"ש בתיקוני זוהר⁴⁸ אור אין סוף למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית. ואחרי שמבאר ענין למטה עד אין תכלית, מתחיל לבאר בפרק החמשה עשר – הפרק השייך לשנה זו⁴⁹ – ביאור ענין אוא"ס למעלה מעלה עד אין קץ, וז"ל:

"כשם שאוא"ס הוא למטה מטה בהתפשטות וגילוי עד אין שיעור ומספר כלל, הנה כמו"כ הוא אוא"ס למעלה מעלה עד אין קץ בבחי' העלם האור שהוא בהעלם אחר העלם ובעילוי אחר עילוי, בבחי' העדר האור והעדר הגילוי, ובכללות הו"ע הצמצום שהי' באור אין סוף ב"ה, שהוא התעלמות האור והתכללות בעצמותו ית".

והנה מ"ש שבכללות⁵⁰ הו"ע הצמצום (הראשון), י"ל בפשטות לפי שבפרטיות ישנם ריבוי

44. ראה ד"ה נוחה עליו תש"ט. תשכ"ה ס"ב (סה"מ מלוקט ח"ב ע' מו) ואילך.

45. שמואל-א טו, כט וראה תשכ"ה שם ס"ג.

46. ובפרט שלשון הנ"ל (תחילת ס"ג), "מי הוא זה ואיזהו וכו'", הוא בנוגע לאהבה, ולכל א' מישראל יש רק "אפס קצהו ושמן מנהו".

47. פרק יב.

48. סוף תיקון נז. וראה גם תי' יט. ז"ח יתרו לך, ע"ג. סה"מ תקס"ב ח"ב ע' שע ואילך. תו"ח וישלח מז, ג. ועוד.

49. כפי הנהוג ללמוד בכל שנה פרק אחד מהעשרים פרקים של המשך ההילולא – ראה פתח דבר לד"ה באתי לגני תשכ"ח (סה"מ מלוקט ח"ב ע' רלח). – ובשנה זו לומדים פרק זה בפעם השני, כפליים לתושי' (איוב יא, ו. וראה שמו"ר פמ"ו, א) אחרי שלמדו את עשרים הפרקים במשך עשרים שנים הראשונות, ובן עשרים שנה ראוי למכור לישא וליתן בנכסי אביו (גיטין סה, א. ב"ב קנה, א. וראה לקו"ת במדבר ב, א), הנה אח"כ לומדים אותם פעם שני' כפליים לתושי' ושנה זו היא שנת הט"ו בפעם הב' [ובשנה זו תשפ"ה – כפלי כפליים].

50. והרי תורה כללות ופרטות נאמרה – חגיגה ו, ב. (ראה גם ד"ה וכל בניך תשמ"א ריש ס"ז). ובד"ה בעצם

צמצומים בכל ההשתלשלות עד למטה מטה כידוע⁵¹, וכאן נקט רק כללות ועיקר כל הצמצומים. אך עוד י"ל שנכלל בזה גם צמצומים שלמעלה מן ההשתלשלות, היינו באוא"ס הבלי גבול שלמעלה מצמצום הראשון, "למעלה מעלה עד אין קץ" עד ל"התכללות בעצמותו ית".

וביארור הענין הוא, דהנה ברוב המקומות בתורת החסידות מביאים הענין דצמצום הראשון ממ"ש בספר ע"ח⁵², שבתחילה הי' אור עליון פשוט ממלא כל המציאות ולא הי' מקום לעמידת העולמות, ולכן הי' צ"ל סילוק האור לגמרי עד שנעשה חלל ומקום פנוי לעולמות⁵³, וזהו הנקרא צמצום הראשון. – אמנם לפעמים (נדירות⁵⁴) מובא⁵⁵ ממ"ש בספרי קבלה נוספים⁵⁶ שגם לפני צמצום הראשון, היינו בהאוא"ס הבלי גבול, הי' ג"כ ענין של צמצום.

ויובן זה⁵⁷ ע"פ הידוע שגם האוא"ס הבלי גבול שלפני הצמצום הוא באין ערוך לגבי המאור⁵⁸. ומכיון שהאור כלול תחילה בעצמות המאור⁵⁹, ומשם⁶⁰ הוא נמשך להיות בבחי' המאור.

היום הזה פר"ת, עליו מיוסד מאמר זה, ליתא תיבה זו.

51. ראה תניא ריש פרק מט (סח, ב – ט, א). שער היחוד והאמונה פ"ט בהגה. וראה ד"ה באתי לגני דשנת תשכ"ג-ד. ובכ"מ.

52. רוב הענינים בחסידות מיוסדים על כתבי הרח"ו. – שערי לימוד החסידות ע' קה. וש"נ. לקמן הע' 54.*

53. ראה ע"ח שער עיגולים ויושר ענף ב. וראה לקמן ס"ח והע' 89. ועיג"כ לקו"ש חט"ו ע' 473.

54. בד"ה החודש תשמ"ז (מהנחה בלתי מוגה): "רבותינו נשיאינו לא האריכו בזה כו', אלא הזכירו זה רק במקומות ספורים, ובהם גופא, באופן דרמז כו', העתיקו מהמקורות בקבלה עם הוספת מראי מקומות, ורמזו בזה הביאור בענין מ"ם וסמ"ך". וראה שיחת ש"פ יתרו (בהמשך להמאמר) סל"ח (התוועדיות תשמ"ה ח"ב ע' 3-1222) שזהו מצד "כבוד אלקים הסתר דבר" (משלי כה, ב), ע"ש בפרטיות.

55. ראה לקו"ת שה"ש כו, א. מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים ע' תיא. אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ב ע' שעט. קונטרסים ע' תקנה. אוה"ת תולדות ע' תתו. פנחס ע' א'קכח. המשך תער"ב פרה"י. ביאור"ה ע' שצט, וסה"מ תש"ג ע' 16. ר"ד סעודת ליל שמע"צ תשל"א. ובלקו"ש חט"ו ע' 514 (אג"ק ח"ב ע' שלו) מציין לספר 'עבודת הלוי' (להר"א מסטראשעלע ע, א), נעתק מלשונו בהוספות להע' 92. סה"מ מלוקט ח"ב ע' רפו. ועי' גם קונטרס החלצו תרנ"ט פרק כז הערה ד"ה רושם. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 799 והע' 29; ע' 4-803 והע' 68-69. ועי' עוד לקמן בד"ה ארבעה ר"ה הם, המשך למאמר זה – מאמר ערוך ס"ב.*

56. ספרים המיוסדים על קבלת מהר"י סרוג, תלמיד האריז"ל (בספר שבר יוסף – מעין החכמה ע' יט). עמק המלך (ש"א ואילך), ועוד.*

57. כלומר, הבנתו ע"פ תורת החסידות (ראה הע' 54) בה מתבאר באופן נעלה יותר מבספרי קבלה. וכמובן מזה שכללות הענין דאוא"ס, ומכ"ש המשכתו מהעצמות, הוא מהחידושים דתורת החסידות (ד"ה וילך תרס"ו. ספר הערכים ח"ג ע' לה; קלד. וש"נ). ובזה גופא, המדובר בפנים הוא חידוש גם לגבי המבואר בד"כ (שיחת ש"פ יתרו תשמ"ה, נעתק בסה"מ מלוקט ח"ב שם בהע' 29). – אלא שיסודו נמצא בקבלה, ובזה לא האריכו כנ"ל. וראה קונטרס החלצו שם בסוף ההערה: ובדברי רבותינו וכו'.*

58. תו"א צט, ב. ד"ה כי עמך תרס"ו. אנכי תרס"ז (המשך תרס"ו), עטר"ת. ובכ"מ. – וכמאמר (ברכות ק"ש לשבת): אין ערוך לך, לעצמות. – עי' ד"ה למען דעת פר"ת. ד"ה יבחר לנו תש"ג. ועוד.

59. בסה"מ מלוקט שם ע' רפה-ה הל' הוא: עצמות המאור ממש. ע"ש הביאור. ובהע' 27 שם.

60. תניא ח"ב פרק ג. (ח"א פרק לג). ד"ה כי עמך הנ"ל.

מציאות אור – שבוה ה"ה נעשה באין ערוך לגבי כמו שהי' כלול⁶¹ – הנה אופן המשכתי הוא ע"י ענין של צמצום⁶².

קיצור: בפרטיות גם לפני צמצום הראשון יש צמצום, שהרי זה גופא שיומשך איזה ענין של אור וגילוי שבאין ערוך להעצמות, הרי זה ע"י ענין של צמצום.

ו

יכולת

ובעומק יותר י"ל ע"פ מ"ש כ"ק אדמו"ר הצמח צדק בספר המצות שלו⁶³, וז"ל: "הצמצום הי' בהאור בלבד ולא בהמאור הקדוש שהוא מהותו ועצמותו ממש ב"ה". ובלשון רז"ל⁶⁴, "עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד", ד'הוא' היינו עצמותו, ו'שמו' קאי על האור א"ס⁶⁵, והצמצום הי' רק בבחי' 'שמו'.

והנה גם בבחי' שמו גופא, ב' דרגות (בכללות), דיש אור המתפשט מן המאור ויש אור הכלול במאור (כנ"ל ס"ה). וכשהאור כלול במאור, אינו בבחי' מציאות כלל, אלא כולא חד ממש עם המאור, דהכל בבחי' "הוא"⁶⁶ לבד. – וע"ז מוסיף הצ"צ: "וראיתי כי"ק ממו"ר הגדול אאזמו"ר נ"ע [אדמו"ר הזקן] שכינה לבחי' זו [שמו (אור) הכלול במאור] בשם יכולת"⁶⁷.

והענין הוא⁶⁸ דאינו דומה אור למטה להנמשל למעלה, כי בהמשל, אור השמש יש לו מציאות גם בהיותו כלול בגוף השמש, שלכן מתפשט האור ממנו שלא בבחירתו של השמש. משא"כ למעלה, האור הכלול בעצמותו אינו מציאות כלל (שהרי העצמות וודאי אינו מוכרח ח"ו להאיר) והוא רק יכולת העצמות, שביכולתו להאיר ושלא להאיר בשוה.

ועפ"ז יש להוסיף ביאור בדברי הצ"צ הנ"ל, במ"ש שצמצום שייך רק בבחי' 'שמו' ולא

61. ראה תניא שם. ד"ה ביום השמע"צ תרנ"ט. נשא תרס"ה. כי עמך שם. המשך תער"ב פנ"ה. שיחת ש"פ יתרו שם. ועוד.

62. עיג"כ לקמן הע' 74.

63. הנקרא 'דרך מצותיך' – שרש מצות התפלה פרק לד (קלו, א).

64. פרקי דרבי אליעזר פרק ג.

65. "ופירוש שמו אור, זהו שחידש רבינו ז"ל [אדמו"ר הזקן]". – ד"ה ויולך הנ"ל.

66. וזהו ש"הוא" ר"ת: הוא ושמו אחד, כי אז הכל בבחי' הוא לבד, שלא יש עוד דבר כלל, גם לא בחי' אור. (ולכן גם על בחי' "שמו" אמרו שהי' "עד שלא נברא העולם" (קדמון), דלכאורה היאך שייך לומר שגם "שמו" (אור) הוא קדמון כמו "הוא" (עצמות). – אלא זהו כשהאור כלול בהמאור דוקא (אבל אור המתפשט הוא מחודש) – ד"ה כי עמך שם).

67. ראה לקו"ת ואתחנן ב, ג. שה"ש א, ב. וראה גם אוה"ת ענינים ע' קמא. יתרו תתלד-ה (ואילך). סה"מ תרכ"ט סוף ע' רצו. ד"ה ויולך והמאמרים שלאחריו בהמשך תרס"ו.

68. שרש מצות התפלה שם. ובאריכות יותר בד"ה כי עמך הנ"ל (וש"ג).

בעצמות המאור ('הוא'). ומשמע מזה ששייך צמצום בכללות בחי' שמו, גם בבחי' שמו הכלול, וצ"ל איך להתאים זה עם המבואר בכ"מ⁶⁹ שצמצום הראשון הי' רק בהאור שהי' ממלא מקום החלל שהוא בחי' התחתונה⁷⁰ שבאור (שמו).

וע"פ הנת"ל מובן, כי הצמצום בהאור שהי' ממלא מקום החלל, הנה זהו צמצום הראשון המדובר בדרך כלל (סילוק). אבל בפרטיות יותר, גם קודם לזה, הי' ענין של צמצום. כי זה שהעצמות נק' מאור (כביכול⁷¹), הרי זה רק יכולת (להאיר) בלבד, אבל אין שם שום מציאות דאור כלל⁷² (דלא כמו אור השמש שיש לו איזה מציאות גם בהיותו כלול בהשמש⁷³) כנ"ל, ובכדי שיומשך ראשית המציאות דאור מבחי' היכולת, הרי זה ע"י צמצום⁷⁴ מבחי' היכולת – אלא שזהו צמצום באופן היותר דק ונעלה⁷⁵.

קיצור: שתהי' מציאות דאור מבחי' היכולת הו"ע של אי"ע, ולכן צ"ל צמצום ביכולת, אלא שהוא צמצום מסוג שונה ונעלה.

ז

פרטי הצמצומים

אמנם גם צמצום זה מבחי' יכולת אינו מספיק עדיין שיהי' על ידו אוא"ס ממלא מקום החלל (בחי' התחתונה דאור)⁷⁶, דזה גופא שאוא"ס ממלא באופן שאינו נותן מקום לעולמות, הרי זה מורה על שייכות לעולמות באופן של שלילה⁷⁷ עכ"פ – אלא צ"ל עוד

69. ע"ח. אוצ"ח. מבוא שערים. מ"ח. לקו"ת ויקרא נא, ב. ד"ה השמים מספרים תרס"ו. וראה ספר הערכים שם ע' קסו. וש"נ.

70. לקו"ש חט"ו ע' 470. אג"ק ח"א ע' כ. וראה להלן ס"ז.

71. ראה הנסמן בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רפו והע' 27.

72. כנ"ל הע' 66 שכשהאור כלול במאור "לא יש עוד דבר כלל, גם לא בחי' אור". ואולי יש להוסיף ע"פ הידוע שעצמות הוא בבחי' 'בלתי מציאות נמצא' (ד"ה אנכי שם), גם בחי' 'המאור' (יכולת) שבו, ולכן היציאה דאור משם להיות בחי' 'מציאות נמצא' הוא שינוי הכי 'מבהיל'. וראה לקמן הע' 74.

73. והרי אפילו באור השמש, התפשטותו מהאור הכלול בגוף כדור השמש הוא ע"י נרתק (סה"מ תרע"ח ע' קא. קונטרסים ח"א רט, סע"א. ועוד), וכ"ש למעלה. – סה"מ מלוקט הנ"ל ע' רפו הע' 29.

74. בסה"מ מלוקט שם: "צמצום עצום". וע"פ המבואר כאן מובן, כי בבחי' יכולת העצמות אין המציאות דאור, והתהוותו הוא כמו יש מאין (וראה לעיל הע' 66 שהאור הוא מחודש. וראה גם הע' 72). – אלא שנקרא צמצום (ולא יש מאין) לפי שהוא אור ולא יש, ובא בדרך התגלות (מלוקט שם בשוה"ג). ולהעיר מסוד"ה ויולך שם: "כמו שקדמו ההעדר" (נת' ב'שערי עיונים בדא"ח' ח"א ע' פט ואילך. ועיג"כ שם סי' לב).

75. כן לשון כ"ק אדמו"ר מהר"ש בד"ה ועתה יגדל נא תרל"ב. ועי' ד"ה קטנתי תרע"ח, תשי"ז. סה"ש תורת שלום ע' 147, 152. לקו"ש ח"ז ע' 89. 'שערי עיונים בדא"ח' ח"א ע' ט ואילך. ועי' גם לקמן ס"ח. – ואף שהוא "צמצום עצום" (הע' שלפנ"ז), י"ל שאופן הצמצום (וביחס לצמה"ר, כדלקמן) הוא 'דק'.

76. ראה גם לעיל הע' 70.

77. להעיר מד"ה מצה זו עזר"ת. תש"ז. ס"ג.

צמצומים.

ויובן ע"פ מה שמבאר כ"ק אדמו"ר האמצעי בשער היחוד שלו⁷⁸ דכמו שצ"ל ידיעה בפרטי סדר ההשתלשלות, כן צ"ל ידיעה בפרטי הבחי' באוא"ס שלפני הצמצום. וזהו מהענינים שנתבאר ע"י כ"ק אדמו"ר האמצעי במיוחד⁷⁹.

ומביא לזה משל מכחות הנפש⁸⁰, דהנה כל כח מתחילת הווייתו עד שהוא מוכן להתגלות יש בו ג' מדריגות. וכמו כח החסד, שמדריגה הא' הוא עצם כח החסד ההיולי הנטוע ומושרש בעצם הנפש, שאינו בבחי' המשכה וגילוי כלל, ונקרא בחי' 'חפץ חסד'⁸¹, והוא היולי לכל מה שעתידי לחפוף בחסד וטוב. הב', בחי' הגילוי שלו, שיצא מבחי' ההיולי לידי התעוררות להיטיב⁸², אלא שהוא בבחי' התעוררות כללית עדיין שאינו שייך לאיזה דבר. והג', שבא מזה לידי ההתעוררות פרטית, שמשער איך תהי' (אח"כ) ההטבה בפועל.

וע"ד זה יובן בנמשל שיש באוא"ס ג' מדריגות. הא' בחי' עצם האור, שכל הגילויים נמצאים ממנו, אבל הוא עצמו אינו בבחי' המשכה וגילוי כלל. הב', בחי' התפשטות והמשכת האור, אלא שהוא בבחי' גילוי (כללי) לעצמו עדיין ואינו שייך אל העולמות. והג', גילוי האור באופן השייך אל העולמות, ובו הוא ההשערה של הפרטים, והוא הנקרא בכתבי כ"ק אדמו"ר האמצעי⁸³ – 'שיער בעצמו בכח כל מה שעתידי להיות בפועל'.

[אך זהו רק שאור זה שייך אל העולמות, אבל אינו בערך להם, שלכן בכדי שיתהוו

78. פרק י ואילך.

79. ע"פ קבלת הרי"ס (הנו"ל הע' 56), שהרי בקבלת הרח"ו לא גילה לפני הצמצום כלום, משא"כ ר"י סרוק תלמיד האריז"ל אשר דיבר לפני הצמצום ונתפרסם הענין ע"י אדמו"ר נבג"מ בשער היחוד ובכל הכתבים שלו. – פלח הרימון (להרר"ה) פ' נשא ד"ה להבין שרשי כו'. ועי' הע' 57. 83. – וראה שיחת ש"פ קדושים תשי"ד אודות הסגנונים של כ"א מהנשיאים (נעתק ב'שערי לימוד החסידות' ע' קנד): "...דער מיטעלער רבי [באמ"ב] רעדט דעם ענין פון מעלה ומטה נאר אין לפני הצמצום, און נידעריקער רעדט ער אינגאנצען ניט".

80. שער היחוד שם. ומיוסד ע"ז – ד"ה ויאמר גו' מה תצק אלי תרמ"ד (תרנ"א). צאינה וראינה תרנ"ד. קודש ישראל תרס"ח (המשך תרס"ו). ועוד. – החידוש במשל זה נתבאר בד"ה ארבעה ר"ה הם, המשך למאמר זה (מאמר ערוך ס"ג-ד).

81. ע"פ מיכה ז, יח: כי חפץ חסד הוא. וי"ל דזה שמביא משל מענין חפץ חסד דוקא הוא לפי שלמעלה זהו אחד מטעמי וסיבת הבריאה כמבואר במ"א. – ראה תרמ"ד, תרנ"ד שם (ובשוה"ג). לקו"ת אחרי כה, ג. נצבים מז, ב. סה"מ תרל"ח ע' מז, ובהנסמן שם.

82. והוא באין ערוך למדריגה הא', דהגם שכל הגילויים נמצאים מחסד העצמי, אין זה שהוא באופן של מקור להם, אלא הם נמצאים ממנו בדרך מאליו וממילא (תרמ"ד, תרנ"ד, תרס"ו שם).

83. כ"ה בתרמ"ד (תרנ"א) שם. ויסודו במק"מ שם (ובלימודי אצילות בהקדמה לספרא דצניעותא). – ראה הע' 79. וראה המשך חייב אדם לברך תרל"ח סו"פ כב שמציין: "כמ"ש בדרושי אאזמו"ר זצללה"ה זיע"א".

עולמות בפועל, צריך להיות צמצום הראשון (המבואר בע"ח) באור זה⁸⁴ שהוא בדרך סילוק האור עד שנעשה מקום פנוי לעמידת העולמות, כנ"ל (וכמשי"ת עוד לקמן ס"ח).

וזהו שצ"ל תנועת הצמצום באוא"ס עד לבחי' שיער בעצמו בכח, לפי שכל בחי' ומדריגה באה בסדר והדרגה דוקא, שבתחילה היא כלולה במדריגה שלמעלה ממנו, כזו הכלול במאור שלו⁸⁵, ויציאתה לידי גילוי היא ע"י ענין של צמצום, עד לדרגה האחרונה⁸⁶ דשיער בעצמו בכח (בחי' מל' דא"ס).

ועוד זאת נת"ל (ס"ו), שגם קודם ג' מדריגות הנ"ל צ"ל צמצום. דכמו בהמשל, בחי' חסד היולי העצמי (מדריגה הא'), הגם שהוא דבוק בעצם הנפש וכמו העצם ממש, מ"מ איננה בחי' יכולת הנפש, שהרי היכולת הוא למעלה מזה (איידעלער דערפון) – עצם הנפש ממש, כמו"כ יובן בהנמשל, שגם עצם האור (מדריגה הא' הנ"ל), בחי' חפץ חסד העצמי⁸⁷ שמיחד ממש עם העצמות, הרי הוא אור עכ"פ, אלא שהוא העצם של האור, והוא בבחי' המשכה מן העצמות ובאין ערוך (גם) ליכולת העצמות, ועל כן קדם לזה ענין של צמצום.

וע"י כל הצמצומים הנ"ל – מבחי' היכולת עד לבחי' האחרונה⁸⁸ שבאוא"ס, בחי' שיער בעצמו בכח כו' – נעשה אוא"ס ממלא כל מקום החלל.

קיצור: בשער היחוד מתבארים ג' דרגות בהתפשטות והתפתחות אוא"ס שלפנה"צ, והוא ע"י צמצומים הנ"ל. וזאת מלבד הצמצום להתהוות האור מהיכולת.

ח

מקום החלל; צמצום הראשון

והנה בבחי' זו האחרונה (הממלא מקום החלל) הוא הצמצום שבע"ח (כנ"ל), הנקרא (בדרוש רבותינו נשיאינו) בשם צמצום הראשון, ועליו קאי במאמר כאן, וז"ל:

"וכמ"ש בע"ח, טרם שנאצלו הנאצלים הי' אור עליון פשוט ממלא את כל המציאות והיינו שהי' גילוי אוא"ס וכו', שהי' נרגש רק בחי' הא"ס הבל"ג, וכח הגבול שבא"ס וכו' לא הי' נרגש כלל, וע"י הצמצום הנה נתעלם האור א"ס, ומה שנרגש בפשיטות הוא בחינת הישות

84. קודש ישראל שם (ע"ש ע' תקטו). ועוד.

85. ועפ"י יומתק שכל א' מג' מדריגות הנ"ל נקרא בשם עצם לגבי המדריגה שלאחריו, אף שהוא כבר בבחי' המשכה מן העצמות (כדלהלן בפנים), דגם מדריגה הב' שנק' התפשטות לגבי עצם האור, ה"ה נק' עצם לגבי מדריגה הג'. (עי' תרס"ט שם. ד"ה באתי תיש"א בתחילתו).

86. להעיר מלעיל הע' 70.

87. להעיר שחפץ חסד אינה חסד ממש אלא חפץ בלבד לענין החסד, דחפץ הוא פנימיות הרצון, ענין התענוג. – ראה לקו"ת שה"ש כח, ג. שו"ת הצ"צ אה"ע ח"ב סרס"ג. ובכ"מ.

88. לקו"ת שה"ש ביאור שחורה אני. וראה המשך תער"ב פרק כז. לעיל הע' 70.

והמציאות ואור אין סוף הרי אינו נרגש כו".

וביאר ענין צמצום הראשון, וכן לבאר יסוד ועיקר ענינם של צמצומים אלו שלפני צמצום, במה הם חלוקים מצמצום הראשון, יש להבין תחילה לשון הנ"ל – אור שהי' ממלא מקום החלל⁸⁹. דהנה מזה הלשון הי' אפשר להבין לכאורה⁹⁰, שקודם צמצום הראשון כבר הי' מקום, ומצד עצמו הוא מקום פנוי⁹¹ אלא שנתמלא מאווא"ס⁹². – אבל אינו כן שהרי מפורש בלשון הע"ח⁹³ שקודם צמצום זה (הראשון) "לא הי' שום מקום פנוי בבחי' אור ריקני וחלל"⁹⁴ – א"כ מהו ע' ממלא מקום החלל'.

וי"ל הביאור בזה, דזה שנת"ל שהשערה בכח (מדריגה הג' הנ"ל) היא בחי' האחרונה לפני צמצום הראשון, הוא בכללות. אבל בפרטיות, בהשערה גופא ב' ענינים – השערת האור⁹⁵ (מלכות דא"ס, ספי' הגנוזות), והשערת המקום לעמידת העולמות (מל' דמל' דא"ס)⁹⁶. – ועפ"ז, הנה כמו שצ"ל צמצום בשביל השערת האור⁹⁷, כמו"כ צ"ל צמצום נוסף בשביל השערת המקום. והגם שלא שייך עדיין גדר מקום בפועל, מ"מ ע"י שיש באווא"ס (גופא) שתי התנועות דצמצום והתפשטות, הנקרא⁹⁸ מטי ולא מטי, נעשים שני הענינים – האפשריות למציאות החלל (מצד תנועת הצמצום), והאווא"ס הממלא (מצד תנועת ההתפשטות).

וזהו שצ"ל אח"כ צמצום הראשון דוקא, כי בכדי שיהי' מקום לעמידת העולמות בפועל

89. לשון הע"ח שם: "ממלא כל המציאות". אבל כ"ה הוא לשון המורגל בדא"ח. – ראה לקו"ת שם. ובהמשך תער"ב פי"ב: ממלא כל מקום החלל דבכל חלקי החלל הי' בגילוי ממש. וכ"ה במאמר כאן (כנ"ל בפנים). ועי' ד"ה בסוכות תשבו תשל"ח ס"ט. השמים כסאי תשד"מ. *

90. ראה בכ"ז ד"ה בחודש השלישי תשל"ג.

91. להעיר ממ"ש בעיקרים (מ"ב פי"ז) שענין המקום הוא "הפנוי והריקות". ובכ"מ מבואר שברוחניות, דעת האריז"ל כמותו (לק"ת פ' תשא. וראה ס' החקירה ע' מקום. לקו"ת ויקרא שם. ועוד).

92. וכך נראה להדיא בספר עבודת הלווי הנ"ל הע' 56, ע"ש (עא, ב ואילך) – נעתק בהוספות*.

93. במקומו גופא (וכן במבו"ש, ועוד) – ראה לעיל הע' 53. וזהו גם מ"ש בעל ההילולא (כאן), שלפני צמצום הראשון לא שייך ענין המציאות.

94. ומכאן הוכיח כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע שצמצום הראשון שבע"ח הוא צמצום הראשון שבעמק המלך – עי' הוספות להע' 55.

95. עי' לקמן הע' 125.

96. ד"ה להבין תרמ"ד, תרנ"ד שם ע"פ מק"מ שם. ד"ה לה"ע עגו"י תקס"ח שמעתיק לשון המק"מ (להעיר שהוא הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי. וראה לעיל הע' 79). ד"ה ותנח התיבה עת"ר. תער"ב ח"ג ע' א'ריח. ועוד. (ועיג"כ לקו"ת ויקרא מג, ג. נג, ע"ב-ג. שה"ש מב, ב).

97. עיג"כ אמ"ב שק"ש פרק יא.

98. בלשון הקבלה (ע"ח ש"ז). – בחודש השלישי שם. ועיג"כ ד"ה לך אמר לבי פר"ת. וזהו אווא"ס למעלה כו' למטה כו', שהם שתי תנועות באווא"ס עצמו – ד"ה ובנ"י הלכו ביבשה תשל"ג. ובמאמרי אדה"א קונטרסים ע' תקעא מבאר שהב' תנועות הסתלקות והתפשטות באווא"ס הו"ע שעשועי המלך בעצמותו (ועיג"כ בהנסמן לעיל הע' 55), ב"פ שע, ושזהו מקור לבחי' מטי ולא מטי.

אינו מספיק כל הצמצומים הקודמים, שהם רק מה שנותנים האפשרויות למקום החלל. כי אם צ"ל צמצום בדרך סילוק דוקא⁹⁹, שזהו דילוג הכי גדול מבל"ג לגבול. כי מלבד הפעולה דסילוק באור הבל"ג¹⁰⁰, שלא יאיר ולא יורגש במקום החללי¹⁰¹, עוד זאת בנוגע לאור הגבול הנמשך אח"כ, היינו הקו, שגם הוא נעשה בבחי' אור מצומצם שלא בערך לכמו שהי' לפנ"ז (דילוג)¹⁰². והגם שמאור הקו נאצל כל סדר ההשתלשלות, מ"מ ה"ה נק' קו קצר¹⁰³ שבאי"ע לבחי' התפשטות אוא"ס (עיגול הגדול¹⁰⁴), וכ"ש לגבי למעלה מזה (למעלה מעיגול הגדול).

קיצור: שיער גם המקום, וזהו צמצום נוסף, ואזי ה"ה ממלא מקום החלל. ואח"כ בא צמצום הראשון שמסלק הבל"ג ונעשה המקום בפועל, ובו רק הארה מצומצמת, קו קצר.

ט

מציאות מקום החלל

אמנם צריך ע"ז תוס' ביאור, דלפי הנ"ל שהשערת המקום הוא צמצום נוסף, נמצא מדריגה רביעית בהאוא"ס שלפני הצמצום, והרי בשער היחוד לא כתב כן כ"ק אדמו"ר האמצעי ומונה בהאור רק ג' המדריגות הנ"ל (וכ"ה בכ"מ).

וביותר צריך ביאור, דלפי הנ"ל הנה כל ענין המקום הוא רק מה שנעשה האפשרויות למקום (ע"י צמצומים אלו), ואח"כ ע"י ההעלם דצמצום הראשון נעשה מקום פנוי בפועל, וא"כ נמצא שכל מהות המקום אינו אלא ענין של העדר¹⁰⁵, ולא שיש מציאות דבר מה באמת.

וי"ל שבעומק הענין, הנה מצד קושיא זו מביא כ"ק אדמו"ר מהר"ש בד"ה מי כמוכה תרכ"ט¹⁰⁶ שישנם הסוברים שהעולם אינו מציאות אלא רק דמיון ואחיזת עינים ח"ו. ואף ששולל טעות זו מיד, מ"מ מזה שמביאה במאמר דא"ח, משמע שיש לה איזה נתינת מקום¹⁰⁷. ולכאורה תמוה, מהיכן תעלה סברא כזו על הדעת. – אך ע"פ הנ"ל י"ל דמכיון שכל ענין המקום הוא רק האפשרויות למקום וע"י צמצום והסתר האור בלבד (כנ"ל), משתלשל מזה

99. ראה ד"ה למען ידעו תש"ב. ספר הערכים שם ע' קכד ואילך. וש"נ.

100. ראה כ"ז ד"ה ונחה תשכ"ה (סה"מ מלוקט ח"ב ע' מח). וש"נ. ספר הערכים שם ע' קסו.

101. והגם שאור הבל"ג לא נשתנה ע"י הצמצום, מ"מ מכיון שאינו בגילוי במקום החלל (כדי שיהי' מקום לעמידת העולמות) אלא מקיפו (שלכן נק' עיגול הגדול), זה גופא נחשב שנגע בו הצמצום עכ"פ, כמבואר במ"א (ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' רל-א. ספר הערכים שם. וש"נ. ועיג"כ ד"ה תקעו פר"ת).

102. ראה ענין זה בפרטיות בד"ה באתי תשכ"ה – 'מאמר ערוך' שלפנ"ז ס"ו. וש"נ.

103. ע"ח שם ענף ב. וראה סה"מ תרנ"ה-ו ע' רח.

104. ראה לעיל הע' 101.

105. ראה גם לעיל הע' 91.

106. סה"מ תרכ"ט ע' קמג ואילך. בהוצאת תשנ"ב – ע' קנה.

107. ראה גם שערי לימוד החסידות ע' נו ס"ט והע' 26.

סברא כעין זה גם בנוגע לכל מה שנמצא בתוך המקום החלל.

אלא שכ"ק אדמו"ר מהר"ש שולל סברא זו מהא דכתיב¹⁰⁸ בראשית ברא אלקים וגו', שיש להעולם מציאות אמיתית. – ועד"ז מובן בנוגע שרש המקום, שאין לומר שכל ענינו הוא רק האפשריות למקום והסתר (העדר בלבד), אלא הוא מציאות אמיתית¹⁰⁹. וזהו הלשון 'ממלא מקום החלל' ו'ממלא כל המציאות' (ולא ממלא האפשריות למקום ומציאות) שפירושו בפשטות שיש כבר ענין של מקום ומציאות גם לפני צמצום הראשון (מלבד האפשריות להם), ועד שהאוא"ס הי' ממלא מציאות זו.

קיצור: אם מקום החלל הוא רק העדר האור, מובן הקס"ד שהעולם אינו מציאות. אדמו"ר מהר"ש שולל זה, וכמו"כ צריכים לשלול בשרש, ושמקום החלל הוא מציאות דבר.

י"ד

החילוק בצמצומים; מציאות המקום

וביאור הענין (המציאות דמקום החלל), יובן ע"פ מה שמבאר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בהמשך תער"ב¹¹⁰ והמשך תרס"ו¹¹¹, ששם הוי' עצמו מורה על ענין ההמשכה וצמצום, (י"ד – צמצום, ה' – התפשטות וכו')¹¹², ובשם¹¹³ הוי' גופא בכללות ב' מדריגות – שם הוי' דלעילא והוא למעלה מהשתלשלות באוא"ס שלפני הצמצום¹¹⁴, והוי' דלתתא שבסדר השתלשלות (בחי' ממכ"ע). ושם אלקים הו"ע הצמצום וההסתר, ובו מתלבש ומסתתר הוי' דלתתא, ועי"ז נמשך האור למטה להוות הנבראים.

ומבאר עוד, דכמו שיש ב' מדריגות בשם הוי' (דלעילא, דלתתא), כן גם בשם אלקים ובשאר השמות, דיש להן שרש לפני הצמצום. אלא ששרשן אינו בהאור (כח הבל"ג) אלא בכח הגבול שבא"ס, הרשימו. וזהו מ"ש כאן בהמאמר שע"י צמצום הראשון נתגלה כח הגבול (בחינת הישות והמציאות), היינו מה שע"י הצמצום נתגלה שם אלקים.

ועפ"ז יש לבאר כללות החילוק בין הצמצומים שלפני הצמצום וצמצום הראשון. דהגם ששניהם נקראים בשם צמצום, עכ"ז אין מהותם שוה, ואדרבה – הם הפכים זמ"ז בענינם.

108. בראשית א. א. וע"ש הרא"י לזה.

109. עיג"כ לקו"ש חכ"א ע' 428 ואילך ביאור לשער היחוד והאמונה סופ"ד (ועיג"כ קונ' יסודות [ב] סי' ט).

110. המשך תער"ב ח"ב ע' תקצה. וראה גם ד"ה מה טובו תשכ"ג.

111. ראה בכ"ז ד"ה ושבתי המשך תרס"ו. ואתה ברחמיך תשמ"ח (סה"מ מלוקט ח"ד ע' ק').

112. ראה אגה"ת פרק ד. ובכ"מ.

113. ראה לקו"ת ר"ה נט, א-ב. וראה גם סה"מ מלוקט ח"ב ע' רלב. וש"נ.

114. כי מוסכם כמעט מכל המקובלים דגם בהאור שלפני הצמצום שייך שם הוי' – תער"ב שם (ומציין להם).

והו"ע שמו הגדול שהי' עד שלא נבה"ע (נסמן לעיל הע' 64) – שם.

כי הצמצומים שלפני הצמצום הם בהאור עצמו, היינו בשם הוי' עצמו¹¹⁵, ואין ענינם העלם וגבול, כי אם אדרבה – ענינם הוא גילוי¹¹⁶, להמשיך גילוי אור מהאור בבחי' בלי גבול. ואילו צמצום הראשון ענינו להיפך – לגלות כח הגבול שבא"ס דוקא (שם אלקים) ע"י התעלמות אור הבל"ג.

ועפ"ז מובן בנוגע השערת המקום במדריגה האחרונה באוא"ס, דזה ששער בעצמו בכח בחי' המקום והמציאות, אין זה צמצום נוסף מסוג הצמצומים באוא"ס שלמעלה מצמצום הראשון (שענינם גילוי, שם הוי'), כי אם זוהי התחלה¹¹⁷ ושרש לענין הגבול, שם אלקים – מקום ומציאות, אלא שאינו בבחי' מציאת מורגשת עדיין להיותו לפני הצמצום, קודם התגלות שם אלקים. וזהו שענין המקום למעלה הוא שרש הכלי (הרשימו)¹¹⁸, כמבואר בכ"מ¹¹⁹.

וזהו ע"ממלא את כל המציאות", 'ממלא מקום החלל', די"ל שקאי על המקום המשווער¹²⁰, ולפני צמצום הראשון הי' ממולא¹²¹ מאוא"ס ולכן "לא הי' נרגש כלל"¹²². – ונמצא לפ"ז, שהשערת המקום הוא ע"י ב' הסוגים של צמצום. דזה שיש האפשרויות¹²³ למקום היא ע"י התנועה של צמצום שבאור (כנ"ל ס"ח), וזה שיש שרש למציאות המקום (בכח) הוא ע"י צמצום נוסף מצד כח הגבול, שם אלקים. וזהו מ"ש בכ"מ¹²⁴ שע"ס הגנוזות באוא"ס (בחי' ההשערה), יש בהם (דוגמת) אורות וכלים (ע"י הצמצומים שמצד שם הוי' והצמצומים שמצד שם אלקים)¹²⁵.

וזהו שבשער היחוד לא נמנה בחי' זו בין המדריגות באוא"ס, כיון שאין זו מדריגה נוספת של אור, אלא בחי' הכלי, ובלשון הזהר¹²⁶, גליף גליפו בטה"ע, שהו"ע חקיקת האותיות בהאוא"ס

115. ד"ה מן המיצר תרמ"ח. המשך שבועות תרנ"ו.

116. ראה המשך שבועות שם. ועיג"כ המשך מצה זו תר"ם פ"ז.

117. וראה מק"מ לזהר טו, א. הובא בסה"מ תרס"ג ח"ב ע' תד: וזה ההתחלה של הצמצום הנזכר כו' כי שיער בכח וכו'. וראה גם פלח הרימון (להרר"ה) ויקרא ע' עד. וראה לקו"ת שה"ש ה, א.

118. וכל ענינו של צמצום הראשון הוא לעשות בחי' כלי, כמ"ש בע"ח (ש"א, ענ"ג). ועי' ד"ה יו"ט תרס"ו. תש"ב שם. ועוד.

119. ראה המשך תער"ב פ"ח: וכמ"ש בע"ח דענין הצמצום הוא לגלות שרש הדין. . בחי' המקום שהוא דוגמת הכלים. . שהיא הרשימו שבתוך החלל שזהו בחי' המקום שנתגלה ע"י הצמצום כו'. ע"ש.

120. וראה סה"מ תרנ"ט ע' קפב-ג בשוה"ג [שכ' עליו "אצל"ל].

121. ראה הע' שלפנ"ז. סה"מ תרנ"ה ו-דלעיל הע' 89. ד"ה לעומת המסגרת תרס"ה.

122. ובד"ה בחודש השלישי שם מבאר זה ע"פ דוגמא בנגלה – נעתק בהוספות*.

123. להעיר מתניא פל"ח בהגה. תער"ב שם: ע"י צמצום האור ומיעוטו יש אפשרות אל הכלי להתהוות כו'.

124. ראה המשך תער"ב פרק טו. ויהי בימי תרס"ט. ועוד.

125. לדעת הפרדס, הגנוזות הם שרשי כלים. אבל גם הפרדס כו' (שער הצנחחות פ"ו) ש"כמו שבע"ס הגלויות העצם [האור] מתפשט בהם, כן בשרשם העצם מתפשט בהם" – אלא שהוא חיצוניות האור השייך לעולמות (ד"ה תקעו פר"ת. וראה תרנ"ט דלעיל הע' 120).

126. טו, א. – וראה ד"ה ארבעה ר"ה הם, בהמשך למאמר זה (מאמר ערוך ס"ב) בפרטיות יותר.

שלפני צמצום, דחיקה הו"ע צמצום¹²⁷, אלא שהוא בבחי' כח הגבול שבא"ס (אותיות)¹²⁸, ואח"כ ע"י צמצום הראשון נתגלה כח הגבול, שם אלקים, היינו המציאות דמקום החלל. קיצור: הוי' אלקים, בזה עיקר החילוק בין צמצומים שלפני הצמצום וצמצום הראשון. השערת המקום שייך לצמצום מצד שם אלקים.

יא

שבירה

וע"פ הנ"ל (שממלא מקום החלל היינו שהי' מאיר אוא"ס בשרשי הכלים) יובן עוד ענין¹²⁹ – שסילוק האור בצמצום הראשון הוא ענין של שבירת הכלים שהאור מסתלק מן הכלי¹³⁰, שהרי גם כאן הי' סילוק האור משרשי הכלים¹³¹. וזהו גם צמצום הראשון הוא שרש ומקור לשבירת הכלים שבעולם התהו¹³², ומשם נפל למטה לספירת המלכות ועל ידה היא התהוות עולמות בי"ע, עד לעוה"ז (תכלית כל ההשתלשלות¹³³) שהוא "תחתון שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית"י"¹³⁴, ולכן הוא בבחי' יש ממש, אשר הקליפות גוברים בו וכו'¹³⁵.

וזהו גם משנת"ל בהמאמר של כ"ק אדמו"ר מהר"ש שמקור הסברא לומר שהעולם הוא רק אחיזת עינים הוא מהצמצום, שהרי מחסרון האור בצמצום הראשון משתלשל החסרון דשבירת הכלים ומזה יורד (הלוח וחסור) עד לעולם שכולו חסרון, הסתר וחושך. – ועפ"ז י"ל ששלילת סברא זו לגמרי בנוגע המציאות דעולם הזה, היא ע"י שלילתה תחילה במקורה – צמצום הראשון.

והביאור בזה י"ל דזה שהצמצום הוא חסרון ושבירה, הוא בענין הגילוי. אבל לאידך, הנה דוקא מטעם זה יש עילוי בהצמצום. וכדאיתא בתורה אור¹³⁶ שבצמצום הראשון, שהוא הפסק

127. ראה ד"ה נשא תרס"ו. ועוד. ולהעיר מד"ה כי ישאלך תשל"ח ס"ה.

128. מק"מ שם. לקו"ת ויקרא שם. הגהות לפ"א תרנ"ח ס"ד. ועוד.

129. בכ"ז, ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תקפה ואילך.

130. המשך שם ("השבירה בשרשי הספירות"), ומוכיח כן ממבו"ש, ע"ש *.

131. עי' ד"ה ופרעה הקריב תרל"ג (ע' קל) שהדמיון הוא רק בענין הסילוק, אבל לא בהרשימו עצמו (עי' בהערה שם. ובהמשך מצה זו שם).

132. ד"ה איכה עת"ר. ע"כ יאמרו תרצ"א. באתי לגני תשל"א (ס"ו). ועוד.

133. כמ"ש בתניא פרק לו.

134. תניא שם.

135. ראה תניא פרקים ו. כד. לו. המשך זה פרקים יג-טו. ובד"ה איכה הנ"ל: שבירת הכלים ומיעוט הירח וחטא עה"ד וחורבן בית המקדש, הכל ענין א'.

136. ד"ה פתח אליהו, יד, ריש ע"ב. וראה סה"מ תקס"ה ח"א ע' יב. מאמרי אדה"ז ענינים ע' סח. ע. ועוד.

האור לגמרי, אז דוקא, הנה "המאור הוא בהתגלות", ולכן שם שמים שגור בפי כל¹³⁷ ואפילו תינוקות יודעים שיש שם אלוהה מצוי כו', וכמבואר בארוכה יותר בביאורי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע¹³⁸ ובביאורי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³⁹ בעל ההילולא. – א"כ נמצא שהתגלות העצמות הוא בכח הגבול שבא"ס דוקא, בחי' הרשימו¹⁴⁰.

וע"פ הנ"ל שמהצמצום משתלשל שבירת הכלים ומזה לבריאת עוה"ז, י"ל שגם העילוי דצמצום הראשון משתלשל לעוה"ז. – ועפ"ז, מ"ש כ"ק אדמו"ר מהר"ש בדרוש הנ"ל שההוכחה לאמיתיות מציאות העולם היא מהכתוב בראשית ברא אלקים, י"ל שהכוונה בזה היא (לא רק לשם אלקים הנמשך למטה להוות את הנבראים, אלא גם) לשם אלקים בשרשו הראשון, היינו הרשימו שרש הכלי שבו התגלות העצמות (כנ"ל), ומזה משתלשל למטה שגם עוה"ז הוא מציאות אמיתי¹⁴¹, ובו דוקא הוא המשכת העצמות¹⁴² כמובן מהמבואר שם בביאור מ"ש מי כמוכה באלים הוי"ו¹⁴³ ואין עוד מלבדו¹⁴⁴.

קיצור: צמצום הראשון כולל חסרון ומעלה – שבירה והתגלות העצמות. לכן גם בעוה"ז חסרון ומעלה זו, וא"כ הוא מציאות אמיתי. וההוכחה מבראשית ברא אלקים – הצמצום.

יב

בחי' בן

ועפ"ז יש לבאר העילוי דבחי' בן (אהבה) בדרא דעקבתא דמשיחא, דבדרך כלל ענין האהבה בא ע"י גילוי אור מלמעלה¹⁴⁵, ומשה שהי' כבן דחפיש בגניזא ובכל רזין דביתא¹⁴⁶, הי' יודע ומשיג בבחי' האורות דאצילות¹⁴⁷. משא"כ בזמן הזה, אין שום גילוי והשגה¹⁴⁸, ואזי

137. ראה גם שער האמונה ו, א. שערי תשובה ח, ב. תורת חיים מקץ עד, ג. ועוד.

138. הגהות לד"ה פתח אליהו תרנ"ח ס"ד (ע' נב/ עג/ נד). סה"מ תרנ"ד ע' מג. ועוד.

139. סה"מ קונטרסים ח"א נט, א. ח"ב רצו, א. ועוד.

140. ד"ה מן המיצר שם. ולהעיר מד"ה באתי לגני תשכ"ד (מאמר ערוך' ס"ד).

141. עי' גם ריש ד"ה אנכי תשמ"ט (סה"מ מלוקט ח"ג).

142. אגה"ק סי' כ (קל, א-ב).

143. בשלח טו, יא. – והיינו לפי הביאור שם בתרגום אונקלוס: לית בר מינד.

144. ואתחנן ד, לה. נתבאר בד"ה ולקחתם לכם תרס"א. לקו"ש חכ"ה ע' 202 הערה 86. סה"ש תשמ"ט ע' 677-8. ועוד.

145. ד"ה יהי ה"א עמנו תשכ"ט ס"ב (סה"מ מלוקט ח"ד ע' ש). אני לדודי תשל"ב ס"ב (סה"מ מלוקט ח"ג ע' רסג). ועיג"כ אות' (להה"מ) סי' קסג. אגה"ק סי' יח.

146. זח"ג קיא, ב.

147. ד"ה וספרתם תרס"ו.

148. עיג"כ ד"ה ונחה עליי תשכ"ה (סה"מ מלוקט ח"ב ע' מו ואילך).

העבודה דבן היא הקריאה להקב"ה כבן קטן הקורא לאביו¹⁴⁹, וכמאמר¹⁵⁰ אני מתפלל לדעת זה התינוק, דהיינו כקטנים ועמי הארץ ונשים שמתפללים אליו ית', כפירוש אדמו"ר הזקן¹⁵¹ במארו¹⁵² מי כה' אלקינו בכל קראינו אליו¹⁵³, אליו ולא למדותיו, שפי' "אליו" הוא לעצמותו ומהותו ית' – ע"ד שנת"ל שדוקא בעת הצמצום מתגלה העצמות (בכח הגבול), ומזה נמשך בהמציאות דעולם.

וזהו תוכן העבודה דמעשינו ועבודתנו בדרא דעקבתא דמשיחא, דדוקא כאשר החושך יכסה ארץ¹⁵⁴, הנה שם גופא צ"ל ענין התפילה באופן דאליו ולא למדותיו¹⁵⁵. – וי"ל שהקריאה באופן כזה ובזמן כזה, יש בה, לא רק מעלת בן קטן הקורא לאביו, דקטן קאי על נשמות דבי"ע, אלא יתר על כן, נמשך בזה, מצד בחי' משה שבו¹⁵⁶, גם כאדם הקורא לחבירו, שקאי על נשמות דאצילות¹⁵⁷.

וזהו העבודה בב' הקווים דבן ועבד, שצריך להיות מעשינו ועבודתנו¹⁵⁸ – 'מעשינו' מלשון¹⁵⁹ מעשין על הצדקה, כמבואר בכמה דרושי חסידות¹⁶⁰ שהו"ע אתכפאי, 'ועבודתנו' מלשון¹⁶¹ עיבוד עורות להכשיר העולם לקבל הגילוי, ביחד עם מעלת הבן – הקריאה לעצמותו ומהותו ית', כנ"ל. ועי"ז ממשיכים בגילוי למטה, לא רק שכינה סתם, אלא עיקר שכינה, עצומ"ה ית'¹⁶², בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו במהרה בימינו ממש.

149. תניא סוף פל"ז. ועיג"כ לקו"ש ח"ב ע' 405-6.

150. שו"ת הריב"ש סקנ"ז. הובא בשרש מצות התפלה (ס' דרמ"צ) פ"ח.

151. היום יום יא תשרי. וראה ד"ה והענין וכו' מי כהו"י תרס"ט.

152. ספרי – הובא בפרדס של"ב פ"ב וראה בחיי עה"פ ואתחנן ד, ז.

153. ואתחנן שם.

154. ישע"י ס, ב.

155. וראה תרס"ט שם בפירוש מדותיו. וי"ל ש'ולא למדותיו' כולל גם 'מדותיו' באופן הכי דק כמו שנת"ל בענין הצמצומים שלפני הצמצום. וראה הע' 162.

156. ראה לעיל ס"א שמצד ועמך כולם צדיקים, כ"א ממשיך שכינה למטה, וכדלקמן בפנים.

157. שנקראים אחים ורעים להקב"ה. – ראה 'שיעורים בספר התניא' ולקוטי לוי יצחק על תניא שם.

158. לשון אדמו"ר הזקן – תניא ר"פ לז.

159. ראה בית יוסף לטור יו"ד סרמ"ח.

160. סה"מ תרל"ו ח"ב ע' רפט. תרע"ח ע' קכא. תרצ"ט ע' 191. ובכ"מ.

161. ראה בכורות כט, ב (במשנה). תו"א משפטים עה, א ועוד.

162. והמשכה זו היא ג"כ בכחו של משה דוקא, כמבואר לעיל (ס"ב ואילך) בענין אתפשטותא דמשה. וי"ל שזהו שהמשכת השכינה ע"י משה הי', לא רק מרקיע הא' לארץ, אלא מכללות ענין הרקיעים, כנ"ל הע' 5. דא' הפירושים בענין רקיע הוא פרסא המבדלת, ובשרשו הו"ע הצמצום (ד"ה שובה תרס"ו). וההמשכה ע"י משה הי' מלמעלה מכל ענין הצמצום, שזהו שע"י משה היתה המשכת התורה וכמבואר במאמר אדמו"ר הזקן שבועות תקנ"ה עה"פ (יחזקאל א, כה) ויהי קול מעל לרקיע – למעלה מרקיע (ע'י הנסמן בהמשך חייב אדם לברך פכ"ב (סה"מ תרל"ח ע' קמו). ד"ה שובה שם. היושבת בגנים תשי"ג הע' 43. ויש להעיר

קיצור: מעלת העבודה דבן בעקבתא דמשיחא.

חלק משיחת פ' תצוה תשמ"ה, בהמשך להמאמר.

"...רבינו הזקן גילה ענין חדש - שגם אור הכי נעלה, המשכתו היא באופן ד"השתלשלות". כלומר, דוקא היש הוא התהוות דבר חדש, "בלי שום עילה וסיבה", בדוגמת העצמות שאינו עלול באיזו עילה". משא"כ הגילויים, גם גילוי הכי נעלה, יש לו עילה וסיבה, היינו שכלול תחילה ב"מאור", ולמעלה יותר - בעצמות, וממנו הוא נמשך בדוגמת "עילה ועלול", ומכיון שכן, המשכתו ממקורו הוא ע"י צמצום.

מכל זה מובן, שענין הנ"ל שגם גילוי הכי נעלה הוא ע"י צמצום - לא רק שיש חידוש בדבר, אלא עוד זאת, שחידוש זה הוא חידוש הכי גדול שאין חידוש בערכו כלל. - מנין ידע זאת אדמו"ר הזקן, אין זה ענינינו, אם היו לו הוכחות לכך בקבלה, או ששמע ממשה רבינו שקיבל מסיני, או ששמע מעצמות ומהות - "כ'ווייס פון וואנעט ער האט דאס ענגנומען" - אדמו"ר הזקן אינו זקוק ל"מראי-מקומות...".

מפרש"י ואתחנן ד, לה). וע"פ הנת"ל י"ל - למעלה גם מהצמצומים שלפני הצמצום, המשכת העצמות (ראה סה"מ מלוקט ח"ב שם). וראה המשך מאמר זה - ד"ה וישמע יתרו *.

* הערות נוספות *

הערה 31:

הוא הצמצום הראשון המדובר בעמק המלך בתחילתו (הנ"ל הע' 56), ע"ש. יתירה מזו – בכ"מ בדא"ח מובא ענין צמצום הראשון מלכתחילה מ'עמק המלך', כגון: ד"ה יר"ט של ר"ה תרס"ו; למען דעת תש"ב; בראשית ברא תשל"ח. – לתיווך עם מ"ש כאן ובקונטרס החלצו שם, עי' לקמן בד"ה ארבעה ר"ה הם שבהמשך למאמר זה (ב'מאמר ערוך' ס"ב) בקצרה, וב'שערי עיונים בדא"ח' ח"א ע' קעג ואילך באריכות.

הע' 56:

לכאורה בהכרח שהיתה בו גם מעלת עבד פשוט, שהרי עבד פשוט נקרא 'עובד אלקים', ל' עיבוד עורות², שמתקן שם אלקים, והרי זהו"ע עשיית הקרשים למשכן.

הערה 43:

ויש להעיר מתמיהת רש"י (מלכים-ב ו, כ) על מזבח הקטורת החדש של שלמה: "ושל משה למה נגנז".

הערה 52:

הספר שבר יוסף נזכר בד"ה צאינה וראינה תרנ"ד⁴ (ובלקו"ב על שעה"י להרר"ה⁵). עוד ספרים המיוסדים על קבלת מהר"ס: עמק המלך⁶. שערי גן העדן⁷ – "אשר הוא סובב והולך על ספר עמק המלך"⁸. מקדש מלך⁹. כנפי יונה¹⁰. מאורי אור¹¹. לימודי אצילות¹² – הובא ונתבאר בספר 'עבודת

בד"ה והחכמה מאין תמצא תשמ"ח: בד"כ רוב הענינים בחסידות מיוסדים על כתבי הרח"ו – שמונה שערים ועץ חיים ופרי עץ חיים, וביניהם השמונה שערים קודם במעלה, וכמ"ש כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בהגהות על הסידור ד"ה קדיש³ שידוע שהשמונה שערים מוסמך יותר ועליו סומכים – ולא על שאר גורי האריז"ל. והי' צריך רשיון מיוחד מהמגיד לייסד ענינים בחסידות על עמק המלך. ולכן הובא ממנו רק במקומות מועטים לפ"ע, ומקורם מהערוך והגהות אדמו"ר הצ"צ, והנשיאים שלאחריו הוסיפו במקומות ספורים, אף שיש בו ענינים מרובים שלא נמצאו בכתבי הרח"ו (ע"כ. נעתק גם ב'שערי לימוד החסידות' שם). – ולהעיר מאוה"ת במדבר ע' תכא, אחרי הבאת ענין מספר עמק המלך: מיהו אין לנו עסק רק בקבלת הרח"ו ז"ל.

הערה 55:

להעיר מ'לימוד והסבר בענין הרשימה' תרמ"ט – והוא הגהות כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע לאוה"ת ויקרא ח"ד ע' א'קסג-ד – צמצום הראשון שבע"ח

4. סה"מ תרנ"ד ע' שה בשוה"ג. ובסה"מ תרמ"ד-ו [הוצאת תשע"ה] ע' שנו. כן נז' שם ס' מעין החכמה (בו, בע' יט, נד' ס' ש"י). [וראה הערות וביאורים אה"ת לך תשד"מ. וצ"ע].
5. ס' נר מצוה ותו"א דף קעו, ע"ג: בס' ש"י לרי"ס.
6. שער א, פ"א.
7. שער אורח צדיקים פתח ב ד"א ואילך.
8. לשון כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בסה"מ תרמ"ו-ן ע' שכג.
9. זח"א טו, א. – הובא רבות בדא"ח.
10. ראה בתחילתו.
11. אות א' סי' קנג. הובא בכ"מ בדא"ח.
12. ג, א ואילך. – אודות הספר 'לימודי אצילות' יש להעיר: בשער הספר (לעמבערג תר"י; מונקאטש תרנ"ז) כתוב שהוא מהרח"ו. אבל מזה שהובא ענינים שמקורם מקבלת הרי"ס, נראה שהוא טעות המדפיסים. וכ"כ ב'שערי היחוד והאמונה' הנ"ל (ש"א פכ"א): להבין בדברי תלמידי האר"י ז"ל אשר הם בכתב יד והוא ספר הנקרא לימודי אצילות שהוא מתלמידו ר' ישראל סרוק, יבין שכל

1. מלאכי ג, יח. תניא פט"ו.

2. נסמן לעיל הע' 161.

3. סידור עם דא"ח ט [שיט; תסג], ב.

להעיר ממ"ש ב'מאמר השפלות והשמחה' (להרי"א מהאמיל) פרק עב, וז"ל: "ג... חלקי מדריגות סתרי וספרי הקבלה הנמצאים בדורותינו: הא' קבלת הרמ"ק בפרדס רימונים ושאר ספריו וכל הנמשכים אחריו והקודמים דקיימי בשיטתו. הב' קבלת האריז"ל בע"ח ופע"ח ושאר ספרים וקבלת מהר"י סרוג תלמידו הנזכר בעמק המלך ושאר ספרים. הג' קבלת הבעש"ט ז"ל...". ע"ש בארוכה.

הערה 89.

ובמבואו"ש בתחילתו: "ממלא כל המקום הזה . . בתחילה ממלא מקום כל העולמות שברא אח"כ ולא הי' אז מקום פנוי". (בע"ח מהד"ת שם, ובאוצ"ח בתחילתו: "הי' כל המציאות אור פשוט". וראה גם סה"מ תרנ"ה-ו ע' רפא בשוה"ג). ובסה"מ צ"צ להצ"צ, לד, א: "דאוא"ס ב"ה הי' ממלא כל החלל שעתה בו העולמות".

ולהעיר מלשון אדמו"ר הזקן בתניא פרק לג (מב, א): 'הי' הוא לבדו ממלא המקום הזה. ובפרק לו (מה, ב): 'הי' הוא לבדו ית' יחיד ומיוחד וממלא כל המקום הזה. וכ"כ בשער היחוד שבפנים (קיד, א. - להעיר שבלקו"ב ע"ז מהר"ה התחיל לדייק בזה ולא סיים, ע"ש דף קעז, רע"א). קונטרס החלצו (בפנים המאמר) שם. ובריבוי מקומות.

הערה 92:

ז"ל (בדילוג) בספר עבודת הלוי להר"א מסטראשעלא הנ"ל (הע' 56) עא, ב ואילך: "וגם מבואר בספר לימודי האצילות שהצמצום הראשון הוא בסוד ריבוע והצמצום השני הוא בסוד עיגול . . שריבוע נוטה לקצוות . . כי כל הגבול הוא מצד הקצוות . . בכדי לגלות כח הגבול שבכחו ית' מוכרחים אנו לתאר צמצום וסילוק כחו הבע"ג בכדי שיתגלה כח הגבול שבכחו ית' בבחינתו בעצמו . . ולכן הי' הצמצום בלי שום התגלות כי אם כח הגבול בבחינתו לבדו דהיינו כח הקצוות בעצמם כו'.

ולכן כינה זה הצמצום בסוד ריבוע מצד התגלות כח הקצוות שבעצמותו ית', וכאשר נתגלה כח הקצוות,

הלוי' הנזכר בפנים ההערה. ועוד. - וראה באג"ק חי"א ע' קסז: "...כן מ"ש אשר ישנם מקובלים כשמגיעים לאיזה דבור מהחברים שבפע"ח מדלגים, הנה פשיטא שלא כן קבלתנו, והרי מובא ענינים מהחברים וכו' בדא"ח, ומהם בלקו"ת וכו'. נוסף על המובא בדא"ח בכ"מ - קבלת הרמ"ק וקבלת הר"י סרוג וכו', דלא ככמה ממקובלים הספרדים. ויש לבאר הענין אשר האחרונים לא רצו להכנס במקום הספק, משא"כ הבעש"ט הה"מ ורבנו הזקן ומ"מ - שהיתה להם בזה קבלה איש מפי איש - והבעש"ט מאחי' השילוני (שהי' ממקבליו - אלי' הנביא) - ידעו באיזה ענינים יש לסמוך. וכידוע ג"כ שמפני זה סמכו עמ"ש בעמק המלך (וראה לקו"ת שה"ש כו, א: ובע"ח לא הוזכר כלל. ובמקומות שנשמנו במפתחות לתו"א ערך מחלוקת המקובלים וכיו"ב)".

ובספר בעש"ט עה"ת ח"ב ע' 80 (מהדורת מהר"י ז"ל מונדשיין):

בדבר הספר עמק המלך שרבים קראו עליו עוררין לפי שמדבר בדרושים שאינם נזכרים כלל בכתבי האר"י שבידינו ממהרח"ו ז"ל כמו עולם המלבוש וכו', וידוע אזהרת מהרח"ו לבלי לעיין ככתיבת שאר החברים. הנני לכתוב מה ששמעתי מידידי הרה"ח רח"מ היילמאן המחבר ס' בית רבי שקבלה ביד בעלי החב"ד איש מפי איש עד רבינו הקדוש הר"ר דוב בער ממעזריטש ומסופקני אם לא עד הבעש"ט ז"ל שהוא ז"ל האמית קבלתו ואמר שמה שלא דיבר מהרח"ו ז"ל מדרושים הללו הוא לפי שדרושים הללו נאמרו מפי האר"י ז"ל עוד טרם שבא אליו מהרח"ו ז"ל ובעל עמק המלך קבלן מהחברים ששמעו אז מפי האר"י ז"ל עכ"ד, ועל יסוד קבלה זו מובאים תמיד דברי בעל עמק המלך בדרושי החב"ד ונושאים ונותנים בדבריו כמו בשאר כתבי האר"י ז"ל באין הבדל. ע"ש.

הערה 57:

הדברים האמורים ביו"ד ספירות הגנוזות ובסוד המלבוש ובסוד הטהירו וכו'.

שיש לו מתירין לא בטל, שזהו רק אם בתחילה הי' האיסור ניכר בפ"ע ואח"כ נתערב, אבל אם תחילת ביאתו לעולם הוא ע"י תערובת, לא נקרא דבר שיש לו מתירין, וכן כל כיו"ב¹³. וכ"ה גם לגבי לפנה"צ, דכיון דמתחילה הי' אוא"ס ממלא את כל המציאות, הרי אין שום מציאות אחרת מלבד אוא"ס, ובמילא לא שייך לקרוא זה בשם חלל ומקום פנוי".

הערה 130:

ולהעיר ממאמר השוה"ש להריא"ה פכ"ח: "... בספר עמק המלך מפורש כמה מיני בחי' שבירה ותיקון למעלה מעלה, וכן נמצא בשאר כתבי הארז"ל, וכן שמעתי ג"כ כמה מיני שבירה ותיקון זה למעלה מזה, אך לא אתפרש היטיב". – ואוי"ל החידוש שבפנים שהוא ע"פ כתבי הרח"ו. [ויש להעיר מהסידור עם דא"ח שער ת"ת ובכ"מ (ועי' סה"מ תרמ"ד ע' קמז) שמייחס השבירה לעקודים. וי"ל כי הרי גם שם יש בחי' מטול"מ¹⁴].

הערה 162:

וזה שנש"י ממשיכים מעצמותו, הוא מצד שרשם למעלה מכל ענין של צמצום – לא רק למעלה מהצמצום שבבחי' עיגול, אלא למעלה גם מהצמצום שלפנ"ז שהוא מרובע ולא עגול. – עי' סה"ש תנשא"ע ע' 799 הע' 29. ע' 803 והע' 69, ע"ש. ועי' לעיל הוספות להע' 55.

13. איסור והיתר כלל כה ד"כ. וראה פרי מגדים

(משבצות זהב) יו"ד סס"ט ס"ק לה.

14. תער"ב ח"ג ע' א'רסט (מע"ח שער מטול"מ פ"א).

אז נמשך מהותו ית' הבע"ג בהם. . ואז הי' אוא"ס ממלא כל המציאות וכו'. הצמצום הב' מאורו הגדול הממלא כל המציאות כו' וצמצום זה הוא בבחי' עיגול". וע"ש עוד בארוכה (וראה גם בעבודת הלוי הפטורה לח"ש: "והתגלות כח הגבול נקרא אור א"ס"). –

ולהעיר שבד"ה החודש תשמ"ז ציינו העורכים (בהע' 25 שם) לספר זה (ע"פ לקו"ש חט"ז ואג"ק שבהע' 56) אבל כ"ק העביר עליו קולמוס. ויומתק ע"פ המבואר בד"ה בחודש השלישי הנ"ל (שע"פ הע"ח, לפני צמצום הראשון לא הי' שום מקו"פ).

[וראה גם 'שערי היחוד והאמונה' להנ"ל שער השני פכ"ז בהגה"ה:

והן הם הדברים האמורים בכתבי תלמידי האר"י ז"ל המדברים בקודם הצמצום דהיינו מאין נלקח בחינת האור והצמצום להורות שאין התחלת בריאות העולמות הוא מצד האור והצמצום כי אם שקדמו כמה בחינות לבחינת האור עד שיתכנה לקראו יתברך בשם אור וצמצום לגבי דידן. לכן מתארים כמה בחינות אין קץ קודם בחינת האור והצמצום להורות שאין לתאר אליו ית' אפילו בחינת אור, אבל כל הדברים האמורים בשם חס ושלוש שמדבר במהותו ברוך הוא כי אם בערכינו לשלול ולהרחיק ממהותו ב"ה שום ערך דרגין וחלוק אפילו מבחינת אור וכל הנקרא אור הכל הוא מצדינו וכו'].]

הערה 122:

וממשיך שם: "ע"ד שמצינו לגבי ההלכה דדבר

המשך (ב)

ד"ה ארבעה ר"ה הם

חמשה-עשר בשבט תשמ"ה

המשך (ג)

ד"ה וישמע יתרו

ש"פ יתרו תשמ"ה

ד"ה ארבעה ר"ה הם תשמ"ה

ארבעה ראשי שנים הם באחד בניסן כו' באחד באלול כו' באחד בתשרי כו' באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי, בית הלל אומרים בחמשה עשר בוי'. וידוע דיוק רבותינו נשיאינו בלקו"ת² ובעטרת ראש³ ובדרושים שלאחרי זה⁴, מדוע נקרא בשם ראש השנה דוקא ולא תחילת השנה, והרי זהו "שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש"⁵ ובוודאי שהוא בדיוק.

ומבואר בזה הטעם לפי שיום זה אינו התחלה בלבד, אלא הוא כמו הראש באדם, שהראש⁶ כולל את חיות כל האברים, וגם אח"כ כפי שהחיות מתפשט לכל האברים כל אחד במקומו, הנה הנהגת כל האברים היא ע"י המוח והשכל שבראש⁷, עד"ז ראש השנה⁸, שהוא ענין של ראש לגבי כל עניני השנה שלו, שחיות כל ימי השנה כלולה תחילה ביום זה, וממנו נמשכת החיות לכל יום ויום מהשנה, וגם אח"כ הם תלויים ביום זה. וזהו שעבודת האדם בר"ה בא' תשרי היא עבודה מיוחדת, תמליכוני עליכם⁹, וביום זה נמשכת חיות כללית שפועלת אח"כ במשך כל השנה בכל יום פרטי, וכל אחד מהם תלוי על העבודה שהי' בר"ה, ההחלטות דאז וכיו"ב. – ועד"ז צריכים לומר בענינינו, חיות האילן (להבדיל), שבראש השנה נמשך חיות כל השנה שלו ביום זה, ונוגע השפעתו על כל השנה.

אמנם צריך ביאור, דלכאורה אינו דומה כ"כ הדוגמא מראש, שיש בו המוח שהוא כלי מיוחד לכלול חיות כל הגוף, לר"ה שהוא זמן מוגבל של יום אחד בלבד כמו שאר כל ימי השנה, ואיך נכלל בו חיות של כל ימי השנה. גם צריך להבין, הרי העיקר הוא מה שנוגע למעשינו ועבודתינו¹⁰, וא"כ מהו"ע ראש השנה לאילן בעבודת האדם¹¹. – ולהוסיף, שע"פ

1. משנה ריש מסכת ר"ה.
2. תבוא מא, ג. נצבים מז, סע"א-ב. ר"ה נח, א-ב.
3. שער ר"ה בתחלתו.
4. אוה"ת דרושים לר"ה (כרך ה) ע' בעז ואילך.
5. ראה שער היחוד והאמונה פרק א.
6. ראה גם תניא פרק נא.
7. והא בהא תליא – עט"ר שם.
8. כל אחד מהד' ראשי השנים המנויים במשנה (ועיג"כ בכורות נז, ב. במשנה).
9. ראה ר"ה טז, א. לד, ב.
10. לשון אדמו"ר הזקן תניא ריש פרק לז.
11. תורה היא לשון הוראה (ראה זח"ג נג, ב. וראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק).

הכלל¹² שסדר בתורה גם הוא תורה, צריכים לומר שזה שר"ה לאילן נמנה אחרון הוא בדיוק והוא תורה והוראה¹³.

קיצור: צ"ל ענין ראש השנה, איך דומה לראש, ושר"ה לאילן נזכר בסוף ומהו ענינו בעבודה.

ב

צמצום

ולבאר ענין זה שחיות כל השנה נכללת ביום אחד פרטי, י"ל ע"פ דוגמתו מענין המקום¹⁴.
דהנה ארו"ל¹⁵ צמצם שכינתו בין שני בדי הארון (בקדש הקדשים), ומשם מתפשט אור וחיות לכל העולם כולו, עד שהיא שוכנת ומתלבשת בתחתונים¹⁶, ובאופן דמלא כל הארץ כבודו¹⁷. דגם כאן צ"ל – איך שייך שבמקום מסויים ומוגבל יהי' התכללות אור וחיות של כל העולם.

אך הענין מובן מלשון חז"ל עצמו – צמצם שכינתו כו', והיינו דזה שמתפשט אח"כ לכל העולם כולו, הנה בהיותו בין בדי הארון, ועד"ז בזמן ביום ראש השנה, הרי הוא באופן אחר לגמרי מכפי שהוא נמשך אח"כ לכל מקום פרטי, או לכל יום פרטי, דיש לומר, שהוא ענין של צמצום באופן מיוחד.

ולהבין זה יש להקדים תחילה מה שנתבאר במאמר של יום ההילולא ד"ה באתי לגני¹⁸ דאיתא בעץ חיים¹⁹ שהתהוות כל סדר ההשתלשלות היתה ע"י הצמצום דוקא, הנקרא צמצום הראשון, שבתחילה הי' אור עליון פשוט ממלא את כל המציאות ולא הי' מקום לעמידת העולמות, וע"י הצמצום ומקום פנוי והמשכת הקו, נתהווה מציאות כל העולמות עד לעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו. ונתבאר שם שגם לפני צמצום זה היו כו"כ צמצומים. דזה גופא שיש מציאות של אור שהי' ממלא את מקום החלל, ויש לו כבר שייכות אל העולמות – אע"פ שהוא באופן

¹² ו"אסתכל באורייא וברא עלמא" – חז"ב קסא, סוף ע"א ואילך), והרי זה שט"ו בשבט הוא ר"ה לאילן הו"ע בתורה, בפרט עפ"מ"ש (פ' שופטים כ, יט) כי האדם עץ השדה, כמבואר לקמן בפנים.

¹³ ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ כלל לשונות בתחלתו (תב, ב). וראה לקו"ד ח"א ח, א. ח"ד תשמו, א. לקו"ש חכ"ד ע' 629 הערה ד"ה סדר אין תורה איז אויך תורה. וש"נ.

¹⁴ נסמן לעיל הע' 11.

¹⁵ דזמן ומקום שייכים זל"ז שניהם גדרי העולם – עי' שער היחוד והאמונה פרק ז.

¹⁶ ראה תנחומא ויקהל ז. ב"ר פ"ה, ז. ויק"ר [ס] פ"י. [כ]. וראה גם לקמן בלק עג, ב. סה"מ תרל"ה ע' מח.

¹⁷ ראה תניא פרק מא (נז, ב).

¹⁸ ישע"י ו, ג.

¹⁹ ספרי המאמרים באתי לגני. וראה לעיל בקונטרס 'מאמר ערוך'.

²⁰ שער א (דרוש עיגולים ויושר) ענף ב.

של שלילה²⁰, ש'לא הי' מקום למציאות העולמות' – הרי זה לאחרי כמה וכמה צמצומים בהאור, מהתכללותו בעצמותו ית', עד שנעשה באופן של ממלא מקום החלל, וכמובא שם פרטי הענינים שבזה בארוכה מדברי אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצ"צ ואדמו"ר מהר"ש ואדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ובעל ההילולא.

ועוד זאת נת' (שם²¹), שצריך להיות צמצום נוסף כדי שתהי' התחלה בכח גם להמציאות במקום החלל, והוא מה ששיער בעצמו בכח (לפנה"צ) כל מה שעתידי להיות בפועל (אחה"צ), שזה כולל לא רק השערת האור, אלא גם השערת הכלים (ענין המקום). וז"ש בזה בתחלתו²² – "גליף גליפו בטהירו עילאה", שקאי על חקיקת האותיות (שיער בעצמו כו') באוא"ס לפני הצמצום. – אלא שהגליף גליפו שונה מהצמצומים שבהאור שענינם לגלות אור בלי גבול, צמצומים דשם הוי', ואילו חקיקת האותיות, אף שהוא קודם הצמצום עדיין, אך ענינה הוא ההתחלה²³ (בכח) של הצמצום דשם אלקים, שענינו לגלות ענין הגבול והמציאות, ע"ש בארוכה.

ויש להוסיף, שכמו בצמצומים שלפני הצמצום (שם הוי') יש בהם כו"כ פרטים (כמו שנת' שם)²⁴, כמו"כ בצמצום הראשון (שם אלקים) שהתחלתו²⁵ היא מ"גליף גליפו" (כנ"ל), הנה יש בו כו"כ פרטים, כמבואר בהערות אאמו"ר על הזהר ר"פ תרומה²⁶ בנוגע פרטי הלשונות שבזהר על בריאת העולם. – ונקודת הענין הוא שכל אלו הלשונות שבזהר הם פרטים בצמצום הראשון גופא הנקרא בזהר²⁷ בשם 'עולם' (כד ברא קב"ה עלמא), דהגם שזהו צמצום אחד ויחיד, מ"מ בפרטיות²⁸, יש בו גופא כו"כ בחינות ומדריגות, שכל לשון נוסף בזהר מורה על צמצום פרטי בפ"ע (בצמצום הראשון גופא). – וז"ל הזהר:

"אמר ר"ש הא תנינן כד ברא קב"ה עלמא, גליף בגליפוי דרזי מהימנותא, גו טהירין ברזין עלאין, וגליף לעילא וגליף לתתא, וכולא ברזא חדא". – ומפרש אאמו"ר פרטי הלשונות

20. להעיר מד"ה מצה זו עזר"ת. תש"ז. ס"ג.

21. מאמר ערוך הנ"ל ס"ח-י. ושי"נ.

22. בראשית טו, א.

23. ראה מק"מ לזהר שם, הובא בסה"מ תרס"ג ח"ב ע' תד: וזה ההתחלה של הצמצום הנזכר כו' כי שיער בכח וכו'. וראה גם פלח הרימון (להר"ה) ויקרא ע' עד. לקו"ת שה"ש ה, א.

24. ראה קונטרס 'מאמר ערוך' הנ"ל ס"ז ואילך.

25. כנ"ל הע' 23.

26. לקוטי לוי יצחק לוח"ב ע' צ ואילך.

27. היינו בפירושו כאן, כי בד"כ מפרש (לקוטי לוי"צ שם ע' מא. ריז) שעולם קאי על מלכות, וכאן נקט כפירוש אדמו"ר הזקן בהמשנה (אבות פ"א מ"ב): "על שלשה דברים העולם עומד – על שלשה דברים ההעלם עומד". (נת' בד"ה על שלשה דברים תשי"ד. וראה בלקו"ש חל"ד ע' 112 הע' 63). *

28. דתורה כללות ופרטות נאמרה (חגיגה ו, ב. ד"ה וכל בניך תשמ"א ריש ס"ז. וראה גם לעיל בד"ה באתי לגני ס"ה). *

וזה תוכן דבריו:

'כד ברא קב"ה עלמא' – הו"ע ההעלם דצמצום הראשון, 'גליף בגליפוי' – חקק אותיות, 'דרזי מהימנותא' – של הספירות הגנוזות, "גו טהירין" – והמשיכן לתוך המקום פנוי²⁹ (דמה ששיער בכח לפנה"צ עשה בפועל אחה"צ בהמקו"פ), "ברזין עלאין" – המשיכן ביחד עם הספירות³⁰ (לא רק אותיות), "וגליף לעילא וגליף לתתא" – הם האותיות דרל"א שערים פנים ואחור³¹, "יכולא ברזא חדא" – וכל האותיות הם בתכלית האחדות, כי מאיר בהם האור דשם הוי', הוי' אחד³². – וכמו שמבאר הענין באריכות אע"פ שהוא בלשון הקבלה³³, עיין שם.

קיצור: החיות הנמשכת בר"ה הוא ע"ד צמצם שכינתו. ויובן ע"פ הנת"ל שיש ב' סוגי צמצום: דהוי', דאלקים. וע"פ לשונות הזהר נוספו כו"כ צמצומים פרטיים בצמצום אחד כללי (דשם אלקים).

ג

תורת הבעש"ט

וַיֵּשׁ להוסיף ביאור בכל הנ"ל בעומק יותר, ע"פ דברי הבעש"ט והרב המגיד³⁴ בענין הצמצום וזה תוכן תורת הבעש"ט³⁵:

הקב"ה עשה כמה צמצומים דרך כמה עולמות כדי שיהי' אחדות עם אדם, דע"י הצמצום יוכל האור האלקי להתקבל למטה באדם התחתון והאדם יתעלה ע"י עבודתו ויהי' אחדות עם הקב"ה. – הרי שתכלית הצמצומים היא אחדות האדם עם הקב"ה³⁶, ע"ש.

וצריך להבין, הלא כל הצמצומים הם רק אמצעי לצורך התהוות העולמות, וכמ"ש בע"ח שם שבתחילה כשהאיר אוא"ס לא הי' אפשריות למציאות העולמות ומטעם זה הוצרך הצמצום. וזה שרצונו ית' הוא להתאחד עם האדם הוא לכאורה לאחרי שנתהווה המציאות דעוה"ז

29. בתחילת הזהר הל' הוא "טהירו עילאה", וקאי על האוא"ס שלפני הצמצום (ראה קונטרס החלצו פכ"ז הערה ד"ה בא"ק כו'), וכאן הל' 'טהירין' וקאי על המקו"פ. – ונקט טהירין לשון רבים, כי בהמקום פנוי שהוא החלל יש ב' טהירין, העיגולא והריבועא שבתוכו, כמ"ש בשערי גן עדן שער אורח צדיקים ע"ש. – לקוטי לוי יצחק כאן.

30. אלא שלפני הצמצום הספירות נק' 'רזי מהימנותא', ולאחרי הצמצום נק' 'רזין עלאין'. – ע"ש הביאור.

31. ונקט "עילא ותתא", כי בתחילה הרל"א שערים היו למטה תחת הרל"א שערים פנים, רק אח"כ בקיפול המלבוש חזרו הרל"א שלמטה לאחור – לקוטי לוי"צ כאן (ועיג"כ 'קיצור סדר השתלשלות' סופ"ד. ושי"ג).

32. דברים ו, ד.

33. ראה המשך ההתועדות שם סי"ב (ההתועדויות ח"ב ע' 1147).

34. ראה שיחת יג שבט תיש"א, הקדמה להמאמר, שהכוונה גם להוסיף מתורתם.

35. בכתר שם טוב סימן רצב. וראה גם ד"ה באתי לגני תשמ"ב.

36. ראה בארוכה יותר ביאור מאמר זה בדרושי רבותינו נשיאנו – יהל אור ע' שנו. המשך תער"ב פרק תה.

והאדם שבו – ומהו הפי' שהצמזומים (האמצעים להתהוות) הם בשביל אחדות עם האדם.

וי"ל הביאור ע"פ מארז"ל³⁷ בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית – שישאל הם תכלית כל הבריאה. וידוע³⁸ שהפי' בראשית כולל לא רק בריאת עוה"ז, אלא גם כל פרטי ההשתלשלות, שהכל הוא בשביל ישראל, ועל כן גם הצמזומים עצמם הם בשביל ישראל. – וע"פ הנת"ל שגם קודם צמזום הראשון היו כו"כ צמזומים, י"ל ש"בראשית" כולל גם צמזומים אלו, שגם ראשית יציאת האור מהמאור ע"י תנועה של צמזום, וכן כל הצמזומים שבאוא"ס שלמעלה מצמזום הראשון, הנה הכל הוא בשביל ישראל³⁹.

ועפ"ז יש לבאר מ"ש הבעש"ט שהצמזומים הם בשביל אחדות הקב"ה עם האדם – שגם הצמזומים עצמם הם באופן כזה שיביאו לאחדות עם אדם. ויובן זה ע"פ משנת"ל (בד"ה באתי לגני) משער היחוד של כ"ק אדמו"ר האמצעי שפרטי המדריגות והצמזומים באוא"ס יובנו ע"פ משל מנפש האדם (כדי שהתכונות תהי' בפרטיות). ויש להקשות, הלא זה שהאדם הוא בדוגמא שלמעלה – אתם קרויין אדם⁴⁰ על שם אדמה לעליון⁴¹ – הוא לכאורה רק באלו הענינים שהם בציור אדם (ע"ס⁴² כו), אבל המדריגות שלמעלה מהצמזום, איך אפשר לבארם ע"פ משל מאדם.

וע"פ הנ"ל י"ל דמכיון שבראשית בשביל ישראל קאי על כל הגילויים והצמזומים שלמעלה מעלה, לכן המשכת כל גילויים והצמזומים היא באופן שיתאימו עם נשמות ישראל⁴³, ועי"ז הנשמה היא אדמה גם לבחי' עליון שלמעלה לגמרי מציור אדם⁴⁴. ועפ"ז, מ"ש⁴⁵ מבשרי אחזה אלוה – "שהכוונה היא להבין קצת אלקותו יתברך מנפש המלוכשת בבשר האדם"⁴⁶ – י"ל שזה כולל גם 'אחזה' של הגילויים וצמזומים הכי נעלים⁴⁷.

37. עה"פ (בראשית א, א) בראשית ברא אלקים וגו' – ראה פירש"י ורמב"ן שם. תנחומא (באבער) ר"פ בראשית פי' ג' וה'. לקח טוב (פס"ו).

38. עמה"מ ש"א פ"א-ב. וראה ד"ה באתי לגני תשי"ב ס"ג.

39. ראה גם ד"ה ועתה ישראל תשכ"ז ס"ז.

40. יבמות סא, רע"א.

41. ע"פ ישעי' יד, יד. ראה עש"מ (להרמ"ע מפאנו) מאמר אכ"ח ח"ב סל"ג (קצג, ב). של"ה ג, א. כ, ב. רסח, ב. שא, ב. ועוד.

42. ראה תניא פרק ג: נפש רוח ונשמה כלולה מעשר בחינות כנגד ע"ס עליונות שנשתלשלו מהן. וראה שיחת ש"פ תצוה תשמ"ה (סכ"ב). התוועדויות ח"ב ע' 1340. נעתק בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רפו הע' (29).

43. עי' (כעין זה) ד"ה ועתה ישראל שם. מחר חודש תשכ"ח ס"י. ועיג"כ סה"מ מלוקט שם.

44. ראה גם ד"ה באתי לגני תשל"ז בשוה"ג אות טו. ועיג"כ תער"ב פש"ס"ח. שפו. ועוד.

45. איוב יט, כו.

46. אגה"ק ריש סי' טו (קכא, א). וראה קונטרס 'ענינה של תורת החסידות' ס"א, ענין הד', והע' 8. וש"נ.

47. בלקו"ת ד"ה וידעת (ואתחנן ד, א) מבואר שרק על ממכ"ע שייך 'אחזה' ('כאילו רואה'). אך זהו לפי הפירוש שמהתלבשות הנפש בגוף אחזה דוגמתו בעולם שהוא כמו גוף גדול והקב"ה מחייהו, כמארז"ל (במדבר עה"פ [תהלים קג, א] ברכי נפשי): מה הנפש ממלא את הגוף כך הקב"ה ממלא את העולם

ובזה מובן מה שאמר הבעש"ט שתכלית הצמצומים היא בשביל אחדות האדם עם הקב"ה, כי ע"י שכל הענינים שלמעלה הם באופן שמתאימים לנש"י בכל הפרטים, והאדם הוא אדמה לכל הענינים הכי עליונים עד שיכול להיות 'אחזה' בהם גם 'מבשרי'⁴⁸, ע"י ההתאחדות בין האדם ('בשרי') והעליון ('אלוקה') היא בתכלית השלימות.

קיצור: הכל בשביל ישראל, גם המדריגות שלפנה"צ, לכן מבשרי אחזה. וזהו שמבאר אדמו"ר האמצעי עניני לפנה"צ ע"פ משל מנפש האדם. ומובן איך שהאחדות המדובר בתורת הבעש"ט היא בתכלית ההתאמה.

ד

תורת המגיד ממעזריטש

וביאור הענין בפרטיות יותר, י"ל ע"פ מ"ש בספרי הרב המגיד בתחילתו⁴⁹, שצמצם הש"י כביכול את בהירותו כדמיון אב המצמצם את שכלו ומדבר דברי קטנות בשביל בנו הקטן.

וי"ל שהמשל דאב וכן הוא הוספת ביאור על תורת הבעש"ט, והיינו שסיבת כל הצמצומים היא האהבה לנשמות ישראל. ועד"ז איתא בתניא⁵⁰ שכל הצמצומים העצומים – "הכל בשביל אהבת האדם התחתון להעלותו לה", כי אהבה דוחקת את הבשר⁵¹.

וי"ל שמ"ש אדמו"ר הזקן "כי אהבה דוחקת את הבשר" הרי זה ג"כ הוספת ביאור (בתורת המגיד), והיינו שזה גופא שהצמצום הוא מצד האהבה, אין הכוונה שהאהבה היא רק סיבה לצמצום אורו בלבד אבל הצמצום מצד עצמו הוא ענין שלילי⁵², כי אם שכל מהות הצמצום

(ובברכות י, א. בסדר הפוך: מה הקב"ה מלא כל כו'. ועיג"כ 'דרך אמונה', נת' בשיחת ז' כסלו א), כמפורש בלקו"ת (שם). – אבל בכ"מ מבואר ש'אחזה' קאי על הנשמה עצמה, שגם כפי שמלוכשת ב'בשרי' ה"ה חלק אלוקה ממעל ממש, ועל ידה 'אחזה' אלוקה. וראה אגה"ק שם: "... וע"פ מארז"ל ע"פ ברכי נפשי וגו' מה הקב"ה כו' אף הנשמה כו' וע"פ מאמר הזהר ע"פ ויפח באפיו נשמת חיים מאן דנפח מתוכי נפח כו', ע"ש. וראה סידור עם דא"ח ד"ה לה"ע תק"ש ע"פ כוונת הבעש"ט בענין הולדת הנשמות "בדומה לו". המשך וככה תרל"ז פרק עו-ח (ועוד). – והחידוש בפנים (ע"פ פי' זה), ש'אחזה' גם במדריגות הכי נעלות שלפנה"צ. (ולהעיר מוככה שם סו"פ ע"ש שתיבת 'אלוקה' בכלל מורה על עצמות הבורא. ועי' ד"ה זה היום תר"ס שזהו פי' 'בצלמינו כדמותינו' – בראשית א, כו). וראה גם הערה הבאה.

48. וראה ד"ה לך אמר לבי ה'ת"ש. תש"כ (סה"מ מלוקט ח"ג ע' רפא ואילך) בדיוק ל' בשרי (ולא נפשי).

49. לקו"א בתחלתו (ה, א). א"ת – סימן ו (ב, ג).

50. פרק מט.

51. ב"מ פד, א.

52. ראה ד"ה על כן יאמרו המושלים תרצ"א שכוונת הצמצום היא בשביל הגילוי, ומ"מ "גוף ועצם הצמצום הוא היפך הרצון" (וראה גם ד"ה באתי לגני דתשל"א ס"ו).

הוא ענין חיובי מצד האהבה – האהבה היא הדוחקת ומצמצמת⁵³. – וי"ל שביחס לנשמות ישראל, כל הצמצומים הם ע"ד הצמצומים שלפני צמצום הראשון שנת"ל, שאינם ענין של שלילה (להפסיק ולהעלים כמו שהם מצד שם אלקים), כי אם כולם ענין חיובי – לגלות (מצד שם הוי"ו), שהאהבה היא המביאה הגילוי לנשמות ישראל כפי שהם למטה בבחי' קטנות.

ויתירה מזו, שקטנות זו היא עצמה⁵⁴ המעוררת את האהבה עצמית המצמצמת, וכמ"ש⁵⁵ כי נער ישראל ואוהבהו, ופירוש⁵⁶ "כי" הוא נתינת טעם – משום שישראל הם בחי' נער וקטנות, לפיכך ואוהבהו באהבה עצמית. ומכיון שהיא אהבה עצמית, הרי זה פועל את הצמצום מראשית כל הענינים – מעצמותו ומהותו ית' – שהקב"ה מצמצם את עצמו (כביכול) בשביל בנו הקטן באופן דאהבה דוחקת את הבשר (כמשנת"ל) דרך ריבוי צמצומים וכמה עולמות בשביל אחדות עם האדם (בנו הקטן), כלשון הבעש"ט⁵⁷.

והגם שלגבי העולם, הצמצומים הם ענין של העלים (שלילי), מ"מ לגבי נשמות ישראל הם ענין של גילוי (חיובי) בלא הפסק כלל (מעצמותו ית' עד לבחי' נער ישראל), ע"ד במשל הנ"ל שהאב מתענג ממעשה הקטנות של בנו הקטן – והרי תענוג הוא בעצמותו של האב, א"כ מוכח שהאב עצמו נמצא שם כולו אף שהוא בבחי' קטנות (ע"ד הנ"ל בענין צמצם שכינתו בין בדי הארון)⁵⁸.

ולפ"ז, מה שנת"ל שהצמצומים שענינם לגלות (שם הוי"ו) הם באוא"ס שלפני צמצום הראשון, הנה זהו בד"כ, אבל בעומק יותר, ישנם דוגמת צמצומים אלה גם אח"כ – אלא שזהו בנוגע לנשמות ישראל דוקא⁵⁹.

קיצור: לעולמות הצמצומים הם ענין שלילי, העלים; לנשמות ישראל הם ענין חיובי, גילוי.

ה

ר"ה לאילן

ועפ"ז יובן ענין ראש השנה לאילן בנוגע נשמות ישראל, ומעשינו ועבודתינו בעולם המעשה, עולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו⁶⁰, אשר המעשה הוא העיקר⁶¹.

53. ראה גם ד"ה אשר ברא תשל"ט ס"ד.

54. ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 20 ואילך. חכ"ב ע' 1 ואילך. וש"נ.

55. הושע יא, א. וזהו ג"כ מ"ש (ואתחנן ז, ז) אתם המעט מכל העמים.

56. ד"ה כי נער ישראל תרס"ו. תשט"ז.

57. ראה הע' 59.

58. וראה בראשית רבה שם משל ממראות קטנות (מובא בלקו"ת קרח נג, ב).

59. ואוי"ל שזהו הפי' בלשון הבעש"ט דרך ריבוי צמצומים וכמה עולמות – שזהו רק שנמשך דרכם ועל ידם, דלגבי האור הוא צמצום ושלילי אבל לגבי נש"י הוא כולו חיובי, כנ"ל בפנים.

60. תניא פרק לו.

61. אבות פ"א מ"ז.

דהנה האדם נמשל לאילן כמ"ש⁶² כי האדם עץ השדה, וידוע ש'אדם' קאי על בני ישראל דוקא כמארוז"ל⁶³ אתם קרויים אדם, ובבני ישראל גופא, אדם קאי על תלמידי חכמים⁶⁴ כדאיתא בגמרא⁶⁵. ולכאורה תמוה, מדוע להמשיל ת"ח לעץ שהוא בחי' צומח בלבד⁶⁶.

אך ע"פ הנת"ל י"ל שזהו באדם שעבודתו⁶⁷ היא בבחי' קטנות עדיין, דוגמת הצומח שבתחילה הוא קטן, וצריך לצמוח מקטנות לגדלות. ואעפ"כ גם בקטנותו ה"ה אדם אדמה לעליון, וכל הענינים שלמעלה מתאימים לו ונמשכים בשבילו (כנ"ל), ואדרבה – קטנות זו מעוררת ואוהבהו, לדחוק ולצמצם כל הענינים שלמעלה מעלה, בשביל נשמות ישראל בעבודת הצמיחה.

וזהו שראש השנה לאילן נמנה אחרון, כיון שענינו נתינת כח להאדם כשהוא במעמד ומצב של קטנות⁶⁸, וביחד עם זה, הרי זה בחי' ראש, שכל עניני הצמיחה שלאח"ז כלולים ביום זה. – ואף שהוא יום אחד מוגבל בלבד, הנה ההגבלה שבזה היא רק מצד העולם שגדרו הוא זמן ומקום⁶⁹, דזהו מצד הצמצומים דשם אלקים⁷⁰, אבל ביחס לנשמות ישראל הנה כל חיות וכח הצמיחה נמשך ע"י ואוהבהו – צמצום של אהבה וגילוי (ע"ד צמצם שכינתו כו') ביום זה⁷¹. וממנו היא הנתינת כח על כל השנה כולה להיות העבודה באופן של מעלין בקודש⁷² בצמיחה תדירית מקטנות לגדלות, ובכל שנה ושנה מעלין בקודש לצמיחה חדשה⁷³ בבחי'

62. פ' שופטים כ, יט.

63. ראה הנסמן לעיל הע' 40 ובתוס' שם ד"ה ואין העובדי כוכבים קרוים אדם. וראה סה"מ תרל"א ח"ב ריש ע' תקכה.

64. וידוע שהשם אדם מורה על מעלת השכל – ראה היום יום ד' אלול. ריש ד"ה וחזקת תשכ"ח ובהע' 10. 65. תענית ז, א.

66. בגמרא שם: אם ת"ח הגון הוא ממנו תאכל וכו'. אבל עדיין צ"ב מצד התוכן דעץ דוקא (שהרי מצינו בחז"ל לדמות לעוד דברים, כגון מים או אש (ראה אבות פ"א, מ"א. פ"ב, מ"י. סוף חגיגה. וגם התורה עצמה נמשלה למים ואש – תענית ז, ב. ברכות כב, א. תניא פ"ה).

67. גם מצד שכלו בלימוד התורה – ראה לעיל הע' 64. ולהעיר מתר"ח בראשית כב, ב (סכ"א). 68. בד"ה ארבעה ראשי שנים הם תשל"א (סה"מ מלוקט ח"ה ע' קסט) מבואר דזה שר"ה לאילן הוא בט"ו בחודש הוא, כי שלישות הלכנה מורה על העבודה מתוך שלימות, והיינו העבודה מתוך תענוג. – אמנם גם זה עולה עם הנתבאר כאן, כי העבודה בתענוג יש בה קטנות וגדלות כפשוט. וראה הע' 73.

69. שער היחוד והאמונה פרק ז (פב, א).

70. בשער היחוד והאמונה שם בתחילת הפרק שזמן ומקום הוא משם אדני. אמנם בכללות הם ענין אחד. – ועי' סה"מ מלוקט ח"ד ע' שלח הע' 52.

71. ועי"ג כ לקמן ד"ה וישמע יתרו המשך למאמר זה – במאמר ערוך הע' 82.

72. ברכות כח, א. וש"נ. זח"ג קסב, ריש ע"ב. וראה לקו"ש ח"ג ע' 250 הערה ד"ה להעלות בקודש.

73. וראה ד"ה כי ישאלך תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"ד ע' ריג) ס"י שמצד מעלין בקודש, גם הבן חכם שואל שאלה של קטנות בכל שנה (בחג הפסח).

גדלות חדשה ונעלית יותר באין ערוך⁷⁴.

וי"ל דזה שהאדם עץ השדה קאי על תלמיד חכם הוא לפי שעיקר ענין הצמיחה ומעלין בקודש נעשה ע"י התורה. דהגם שנשמות ישראל הם אדמה לעליון מצד עצמותם, מ"מ ע"י התורה הוא בגילוי⁷⁵, כמובן ממארו"ל הנ"ל בראשית בשביל התורה ובשביל ישראל (יחד). קיצור: וזהו שר"ה זו הוא אחרון, קטנות. ומ"מ לנש"י הוא ר"ה לבוא לבחי' גדלות. הגבלת הזמן ומקום היא בנוגע העולם, לא לנש"י שאהבת הקב"ה מכניסה בל"ג בגבול כמו בין בדי הארון.

ו

גדלות של גאולה

ויש להוסיף ע"פ הידוע⁷⁶ שצומח מורה על העבודה במדות, והרי עיקר העבודה עתה הוא במדות וגם המוחין דעתה הוא רק מוחין השייכים למדות, ועבודת המוחין (מוחין בעצם) תהי' לעתיד לבוא⁷⁷. וא"כ בערך ללעתיד לבוא, הנה כללות העבודה דעתה, גם בחי' אדם, נק' עץ השדה, בחי' צומח בלבד.

ועפ"ז הנה בר"ה לאילן נמשך הנתינת כח לכללות עבודת האדם בזמן הזה, שתהי' העבודה בבחי' צומח בשלימותה, ועי"ז מקרבים ומזרזים הגאולה האמיתית והשלימה, שנאמר בה⁷⁸ וניגש חורש בקוצר, היינו שיהי' ענין הצמיחה בזריות הכי גדולה, באופן דאחישנה⁷⁹. ובפרט ע"י מעשינו ועבודתינו באופן של זריות, וכמבואר בארוכה מעלת ענין הזריות באגה"ק לאדמו"ר הזקן⁸⁰ שהיא שעמדה לנו.

ויהי רצון, שכל זה יביא את הגאולה האמיתית והשלימה באופן דאחישנה, וארו עם ענני

74. עי' ד"ה הנ"ל (ס"ט), שמצד מעלין בקודש צ"ל העלי' באין ערוך, ועד שהתומ"צ שהיו אצלו קודם הם (כלא חשיב או) לא חשיב [קטנות] לגבי התומ"צ דיום זה, שלכן התומ"צ דיום זה הם (כחדשים או) חדשים. ע"ש. וש"נ.

75. עי' ד"ה יחיינו תרנ"ט. אר"ע תרס"ז (המשך תרס"ו). ד"ה איתא במדרש תהלים תרל"ד; תרנ"ג; תש"ח; תשכ"ח.

76. תו"א בראשית ד, א. סה"מ תרכ"ט ע' קנח. ובכ"מ. וראה לקו"ש שם ע' 117 ואילך. וש"נ.

77. ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תת ואילך. שם ע' א'מט ואילך. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' ד ואילך. אוה"ת בראשית (כרך ז) תתשסח, א ואילך. ובכ"מ. וראה לקו"ש שם ע' 119 הערה 36. ועיג"כ בשיחת ח' חשון וש"פ לך תשנ"ב.

78. עמוס ט, יג. וראה תענית ה, א.

79. ישע' ס, כב. וראה סנהדרין צח, א.

80. סימן כא (קלג, אדד): וזריותי' דאברהם אבינו ע"ה היא העומדת לעד לנו ולבנינו עד עולם.

שמיא⁸¹ ובמעשה שהוא העיקר, בעולם הזה הגשמי, גאולה באופן של ממש מלשון מישוש שיוכלו למששה בידים⁸², ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו⁸³, היינו שאז יהי' תכלית השלימות ד'אחזה אלוה', שלא יצטרכו אפילו לעינים אלא הבשר עצמו יראה וירגיש את כח הפועל בנפעל⁸⁴ (תכלית האחדות, כנ"ל בתורת הבעש"ט), ובמהרה בימינו ממש, ע"י אחישנה של הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובעגלא דידן.

קיצור: עבודת המדות כעת, וע"י זריזות מגיעים למוחין בעצם בהגאולה שלימה בזריזות מיד ממש.

* הערות נוספות *

הערה 28:

ראה כעין זה בסה"מ תרמ"ו-ו' ע' שכד, וז"ל: "בחי' הרשימה מאוא"ס כו' שהוא בחי' כח הגבול, מל' שבמל', ובדרך כלל הוא בחי' אותיות רל"א שערס". – כלומר, הגם שבמ"א מחלק להדיא בין הרשימה עצמה לבחי' אותיות רל"א שערס – שהם (לא הרשימו עצמו, אלא) מה שנתהוו מהרשימו לאחזה"צ (לקו"ת ויקרא נג, ב. הגהות לד"ה פ"א תרנ"ח ע' פכ/נט.סא. ועוד), מ"מ בכ"מ מדובר בדרך כללות. – ומכאן יסוד לתיווך בענין זה, כנ"ל בד"ה באתי לגני הוספה להע' 55. ועיי' באורך ב'שערי עיונים בדא"ח' הנסמן שם.

הערה 27:

הוכחות לפי זה אוי"ל:
א. כן מובן מפ' המק"מ (הובא בבנצ"א): "גליף בגליפוי דרזי מהימנותא פירש חקק חקיקת הספירות שנק' רזי מהימנותא". וחקיקה שייך ללפני הצמצום, כמבואר בכ"מ;
ב. בזה גופא, שבתחילה קרא להן 'רזי מהימנותא' ואח"כ 'רזין עילאין' (כמבואר בלקו"צ כאן).
ג. מהמשך הזהר: "ברזא דא אשתכללו עלמין, עלמא עלאה ועלמא תתאה" (שהם הב' ההי"ן דבינה ומל', ע"ש) מובן שבתחילה אינו קאי על ספי' פרטית.

81. דניאל ז, יג. סנהדרין שם.

82. היום יום כג מנחם-אב.

83. ישעי' מ, ה.

84. שער היחוד והאמונה פרק ב. וראה תו"ח תצוה תפכ, א ואילך. ראה לקו"ש חט"ו ע' 44. חכ"ב ע' 37 הע'

ד"ה וישמע יתרו תשמ"ה

וישמע יתרו כהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים¹, וידוע מאמר כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע בהמשך תער"ב² שצריך להבין מה שכתוב "את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו, כי הוציא ה' את ישראל ממצרים", שמחלק זה לב' ענינים, והלא מה שעשה למשה ולישראל זהו שהוציאם ממצרים, ומדוע מחלקם³. גם צריך להבין מה שפירש"י⁴ מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף, מה ענין קריעת ים סוף לכאן. ועוד זאת, דלפי פירש"י נמצא שגם וישמע יתרו הו"ע בפני עצמו, והרי יש כאן ג' ענינים, וישמע יתרו, את כל אשר עשה כו', וכי הוציא ה' כו', וצריך ביאור מהו תוכן ג' ענינים אלו.

גם צריך ביאור שהרי פרשה זו מדברת בשבחו של יתרו, שיצא מארץ מולדתו אל המדבר לשמוע דברי תורה. ויתר על כן, מזה שהתורה קורא אח"כ חותן משה, משמע שהכוונה להדגיש מעלתו גם לגבי משה רבינו, ובפרט שחייב אדם בכבוד חותנו⁵, וא"כ למה נזכר כאן שהוא כהן מדין (כומר לע"ז), דלכאורה אין זה למעלה וכבוד כל כך.

קיצור: צ"ל: מהו הג' ענינים – קי"ס, כל אשר עשה, ויצ"מ. ומדוע נקרא כהן מדין בה בשעה שמכבדים אותו כחותן משה.

ב

החידוש דמ"ת

ולבאר זה מקדים בהמאמר מה דאיתא בזהר (פרשתנו) שמתן תורה הי' ע"י הודאת יתרו דוקא, דכאשר אמר יתרו⁶ עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים – כדין אסתלק ואתייקר קוב"ה ביקריי עילא ותתא ולבתר יהיב אורייתא. ומדייק שם, דזה תמוה, למה בהודאת יתרו דוקא הי' מ"ת, וכי משה ושרים ריבוא מישראל לא היו כדאי ליתן להם תורה

1. ריש פרשתינו (יתרו יח, א).

2. ח"ב ע' תתנא ואילך. וראה גם בכל הבא לקמן – אוה"ת פרשתנו ע' תשיט ואילך.

3. שהרי מה ש"עשה אלקים למשה ולישראל" הוא שהוציאם ממצרים. ואם בכ"ז רוצה להזכיר יצ"מ, הול"ל בלשון המחבר, כגון: להוציא את בני, או: שהוציא (וכי"ב), דתיבת "כי" משמע ענין נוסף.

4. ממכילתא עה"פ. זבחים קטז, א.

5. מכילתא פרשתנו שם, ז. ובכ"מ. וראה פירש"י (פרשתנו שם): כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה יצא אהרן נדב ואביהו, ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא.

6. ח"ב סז, ב.

7. פרשתנו שם, יא.

עד שהודה יתרו דוקא.

ומבאר בהמאמר שהודאת יתרו הו"ע מ"ש⁸ וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך, והפירוש בזה הוא⁹ שיתרון האור הוא ע"י בירור החושך, ועד"ז יתרון החכמה מן הסכלות. וכידוע¹⁰ שאין הכוונה סכלות כפשוטו, כי מאי קא משמע לן שיש יתרון לחכמה, אלא הכוונה על חכמות חיצוניות שהם סכלות בערך חכמה דקדושה, להיות שקדושה הוא ביטול, וחכמה דקליפה היא תכלית הישות, וכל גיא שוטה¹¹, לפיכך נקרא בשם סכלות, וע"י בירור חכמה דקליפה נעשה יתרון בחכמה דקדושה. וזהו"ע הודאת יתרו, כי יתרו ה' חכם גדול בחכמה דקליפה ולכן ה' מכיר כל ע"ז שבעולם¹², וע"י הודאתו שאמר עתה ידעתי גו', נעשה יתרון אור בחכמה דקדושה. וזהו גם השם יתרו על שם ענינו – יתרון האור מן החושך¹³.

והטעם שהוצרכה יתרון אור קודם מ"ת הוא, כי אורייתא מחכמה נפקת¹⁴, ובכדי שיהי' הירידה למטה, צ"ל תוס' אור בחכמה, כידוע¹⁵ דכל ירידה והמשכה הוא ע"י תוס' אור. וזהו שע"י הודאת יתרו ניתוסף אור בחכמה, וע"ז ה' ירדת והמשכת החכמה דתורה למטה.

ובזה יובן הצירוף דכהן מדין וחותר משה, כי בכ' ענינים אלו נרמז הענין דיתרון האור מן החושך. כי מדין הוא מלשון מדון ומריבה¹⁶, תכלית הישות, בחי' חכמה דקליפה, וע"י שנהפך לתכלית העילוי, נעשה חותר משה, חותר לשון חות דרגא¹⁷, וחותר ל' הפעיל, שפעל במשה חות דרגא. כי משה מצד עצמו הוא ג"כ בחי' חכמה וכמ"ש¹⁸ כי מן המים משיתיהו, וכדי שיהי' בבחי' ממוצע¹⁹ המחבר בין ישראל לתורה ולקובה, ה' צ"ל בו חות דרגא. וזהו

8. קהלת ב, יג.

9. ראה בכ"ז ד"ה באתי לגני דפ' יתרו, ט"ו בשבט תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"ג ע' נח ואילך). ספר הערכים חב"ד (ח"ב) ערך אור – ביחס לחושך ס"ח (ס"ע תקעה ואילך). וש"נ.

10. ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתסא. מקומות שבהערה הקודמת.

11. ראה קה"ר רפ"ב, ובמ"כ שם. סה"מ תרל"ז פרק טל. תרמ"ב ע' קמז. תרס"ו ע' תפג. וש"נ.

12. ראה מכילתא ופרש"י פרשתנו יח, יא. – ובד"ה באתי לגני שם שהי' לו ידיעה בכל סדר ההשתלשלות כמו שהוא מצד הצמצום, היינו באופן של מציאות ופירוד שזהו"ע מדון ומריבה, ומזה נשתלשל שנעשה כהן מדין כפשוטו.

13. ראה ד"ה באתי לגני הנ"ל. אוה"ת יתרו ע' תשכג. לקוטי לוי יצחק יתרו ע' עד, ע"ש.

14. זח"ב קכא, א. ח"ג קפב, א.

15. תר"א לך יא, ג.

16. ראה זח"ב סח, א. מאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"ה ע' א'תשלט. סה"מ תרנ"ט ע' נה. וש"נ.

17. כ"ה בהמשך תער"ב שם. ובכ"מ. וראה יבמות סג, א.

18. שמות ב, י. וראה תו"א פרשתנו סט, א. ובכ"מ.

19. ראה לקו"ש ח"ט ע' 10 ואילך. וש"נ.

דאיתא במדרש²⁰ שע"י שהפסיק יתרו מלעבוד ע"ז (עוד במדין), נעשה חותן משה, שפעל בו חות דרגא, ועי"ז הי' יכול להיות אח"כ נתינת התורה למטה ע"י משה.

קיצור: הודאת יתרו הו"ע יתרון אור בחכמה ע"י אתהפכא חכמה דלעו"ז. ע"י תוס' זה נמשכה התורה למטה. ונעשה חותן משה, ל' חות דרגא, ע"י שהי' כהן מדין ונתהפך.

ג

חידוש מ"ת

והנה מ"ש בהמאמר שהטעם שהוצרך להיות יתרון אור הוא בכדי שיוכל להיות ירידת התורה למטה בעולם, צריך לזה תוספת ביאור, דהלא בלאו הכי כבר היתה התורה שייכת לעולם, כמארו²¹ אלפיים שנה קדמה תורה לעולם, היינו שהיא בגדר העולם אלא שקדמה לו, ובזה גופא, יש שיעור מסויים לקדימתה, שזה מדגיש עוד יותר שייכותה לעולם הזה שגדרו הוא זמן (ומקום)²².

ומכ"ש צ"ל ע"פ הידוע שגם קודם מ"ת כבר למדו התורה בפועל בעולם (מקום), כדאיתא בפרקי דר' אליעזר²³ שענין לימוד התורה הי' אצל אדם הראשון, והוא מסר ענין זה לדורות שלאחריו. וכן אמרו²⁴ אברהם זקן ויושב בישיבה יצחק זקן ויושב בישיבה כו' יעקב זקן ויושב בישיבה כו', ומעולם לא פרשה ישיבה מאבותינו אפילו במצרים. וכן עמרם נצטווה במצרים מצוות יתירות²⁵, וכן משה רבינו, לא רק בתור בנו של עמרם, אלא גם בתור מנהיג ישראל²⁶, ומדוע הי' צריך תוס' אור ע"י הודאת יתרו.

וי"ל הביאור בזה ע"פ הידוע²⁷ שקודם מתן תורה היתה הגזירה דעליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים, ובמתן תורה נתבטלה הגזירה. ועפ"ז מובן דזה שהתורה היתה שייכת לעולם וגם למדוה בפועל, אין זה התורה בעצמותה (שהרי עדיין היתה הגזירה קיימת) אלא בחי' אורות וגילויים שבתורה, והחידוש דמתן תורה כביטול הגזירה הוא

20. שמור"ר פ"א, לב. ועוד.

21. ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד. וש"נ. ד"ה איתא במדרש תהלים תרל"ד, תרנ"ג, תש"ח.

22. שער היחוד והאמונה פרק ז. ועי' סה"מ מלוקט ח"ד ע' קנז. הע' 30.

23. רפ"ח. וראה לקו"ש ח"כ ע' 14. וש"נ.

24. יומא כח, ב. וש"נ.

25. רמב"ם הל' מלכים פ"ט סה"א. וראה מכילתא פרשתנו יט, י. מדרש החפץ – הובא בתו"ש שמות פ"ב אות ז. לקו"ש ח"ח ע' 290. וש"נ.

26. ועד שהלימוד שלו לפני מתן תורה הי', לא רק באופן דבחי' שבעים שנה, אלא גם בבחי' ואם בגבורות שמונים שנה (תהלים צ, י), שהרי בשעת מתן תורה הי' משה בן שמונים שנה (וארא ז, ז).

27. תנחומא וארא טו. שמור"ר פ"ב, ג.

המשכת העצמיות דתורה²⁸.

אלא שלפי זה צריך להבין – מהו הפירוש שירידת התורה למטה היתה ע"י תוס' אור, ושתוספת זו נעשה ע"י הודאת יתרו שענינו יתרון האור, והלא כבר הי' האור דתורה למטה. וגם צריך ביאור דממ"ש²⁹ ותורה אור מוכח שזהו ענינה של תורה³⁰ (גם אחר ביטול הגזירה). קיצור: הלא גם קודם מ"ת למדו תורה. אלא כי במ"ת ניתן עצם התורה שלמעלה מאור וגילוי. וצ"ב, א"כ מה פי' יתרון האור.

ד

שרש החשך; קרי"ס

ולהבין זה יש להקדים תחילה משנת"ל בד"ה באתי לגני³¹ שהשרש לחשך עוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו הוא שבירת הכלים דתהו³² שנפלו ניצוצות למטה מטה ונעשה חשך וס"א³³. – ומוכן שכמו"כ הוא בנוגע חכמת האומות שהוא ג"כ ממה שנפל מבחי' אחריים דחכמה דתהו³⁴ ונעשו בבחי' סכלות וחשך, ענין מדין כנ"ל. והשרש דשבירת הכלים הוא מהסילוק דצמצום הראשון, שרש לכל עניני הסתר וחשך.

ויתירה מזו נת"ל³⁵ שגם לפני צמצום הראשון כבר קדמו כו"כ צמצומים. דמה שארז"ל³⁶ עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד (דשמו קאי על האוא"ס), הרי זה ע"י ענין של צמצום, לפי שגם ענין הכי ראשון מיד "לאחרי" עצמותו ומהותו ית' כביכול – עד כמה ששייך לומר כן לגבי העצמות – הוא ע"י צמצום³⁷. ומזה מוכן שגם האוא"ס שלפני צמצום מעורב בו מענין החשך³⁸, אלא שהוא באופן ד'בלבד'³⁹ היינו באופן היותר דק ונעלה⁴⁰ כמשנת"ל⁴¹.

28. וי"ל שזהו"ע מתן תורה, שאינו בהישג יד עד שנותנים לו. – עי' סה"מ מלוקט ח"ג ע' נט-ס.

29. משלי ו, כג.

30. ראה לקו"ש חכ"ה ע' 8 הע' 58. סה"מ מלוקט ח"ה ע' של.

31. ראה מאמר ערוך סי"א. וש"נ.

32. ד"ה איכה עת"ר. ועוד. נסמן מאמר ערוך שם.

33. תניא פרק לו.

34. תניא סוף פ"ח.

35. בד"ה באתי לגני (ס"ה). וראה גם שיחה שאחרי המאמר (התוועדויות תשמ"ה ח"ב ע' 1221 ואילך).

36. פדר"א פ"ג.

37. ראה הנסמן במאמרים הנ"ל.

38. להעיר ממארו"ל (פירש"י בראשית א, ד. ירושלמי ברכות פ"ח ה"ו) אור וחשך משתמשים בערבוביא. [בהמשך עת"ר ד"ה לך אמר לבי ואילך נתבאר ענין החשך באו"א].

39. ראה ד"ה באתי לגני תשל"ח ס"ד. ועי' לקו"ש חט"ו ע' 474 [שו"ה: הערה]. אג"ק ח"ג ריש ע' לג.

40. ראה שם ס"ו.

41. ד"ה באתי לגני הנ"ל – מאמר ערוך ס"י והע' 115. נתבאר בפרטיות במקומות שבהע' 75 שם.

ולמעלה יותר, שרש הכי ראשון לצמצום וחשך הוא ביכולת העצמות, שענין היכולת הוא, היכולת להאיר, שזהו שרש האור, והיכולת שלא להאיר, שזהו שרש הצמצום והחושך, דעם היותם הפכים זמ"ז, הנה היכולת כוללת את שניהם כאחד בשוה ממש, כמאמר⁴² הכל יכול וכוללן – היכולת להאיר ושלא להאיר – יחד.

ועפ"ז יש לבאר מה שראשית הסיבות שהביאו להודאת יתרו עד להכרזתו עתה ידעתי וגו', היתה קריעת ים-סוף, וכמו שפרש"י⁴³, מה שמועה שמע ובא קריעת ים-סוף כו'. דהנה ענינו של קי"ס הוא קריעת ובקיעת כל הצמצומים⁴⁴, וחיבור ההפכים דים ויבשה, עליון ותחתון⁴⁵. אלא שכל זה הי' לפי שעה, והי' מעין והכנה⁴⁶ לביטול הגזירה במ"ת. ואף שבחי' ים-סוף קאי על ספירת המלכות סופא דכל דרגין⁴⁷, מ"מ הרי אמרו⁴⁸ שאז נבקעו כל המימות שבעולם, שקאי⁴⁹ על כללות ההשתלשלות, כל הצמצומים והמסכים והפרסאות. – וע"פ הנת"ל שיש כו"כ צמצומים גם באוא"ס שלמעלה מצמצום הראשון, י"ל שקריעת ים-סוף כללה גם בקיעת כל צמצומים אלו, למעלה מעלה עד אין קץ.

וזוהו שהודאת יתרו היתה מצד קריעת ים-סוף, כי הודאתו הו"ע בירור הניצוצות שנפלו בחכמה דלעו"ז ואתהפכא חשוכא לנהורא⁵⁰, ובכדי שהחושך ייהפך לאור, הרי זה דוקא מבחי' יכולת העצמות⁵¹ שבה חשך ואור הם ענין אחד, ולכן בקריעת ים-סוף⁵² שאז נתגלה מבחי' היכולת, נמשכה משם נתינת כח לבירור החשך של חכמה דקליפה והפיכתו לאור.

קיצור: שרש החשך דשבה"כ, דצמה"ר ודלפנה"צ, ביכולת. בקי"ס נקרעו כל הצמצומים עד היכולת שבה האור והחשך שווים, לכן משם ניתן הכח לברר ולהפוך חשך לאור.

42. תפילת הש"ץ ימים נוראים. – סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 648.

43. ריש פ' יתרו. וראה לקו"ש ח"א ע' 74 ואילך.

44. ראה לקו"ת צו יד, ג. ובכ"מ.

45. ראה לקו"ת צו ד"ה והניף. סידור עם דא"ח רפט, ד ואילך. ובכ"מ.

46. תו"א סג, א. לקו"ת צו יז, א (ע"פ פסחים קיח, א). שער האמונה לב, ב. וש"נ. וראה גם סה"מ תרנ"ח ע' קפו. ד"ה והחרים תשי"ג. תשכ"י. תשכ"ט. ועוד.

47. דזהו ים-סוף לשון קץ וסוף – ראה זח"ג רנה, א. קהלת יעקב ערך ים-סוף. סידור עם דא"ח שם.

48. מכילתא ופרש"י בשלח יד, כא.

49. ראה סידור (עם דא"ח) רפה, ג. שם רסג, ג. ובכ"מ.

50. וכדאיאת במדרש (שמו"ר פ"א, לב. ועוד) שעוד בהיותו במדין ביטל את הע"ז.

51. סה"מ קונטרסים ח"ב ע' שמו, א. הובא בד"ה היום הרת עולם תשי"ג. סה"מ מלוקט ח"ד ע' לז-ח. לקו"ש ח"ג ע' 76 הע' 31. (בענין היכולת – ראה לעיל ד"ה באתי מאמר ערוך ס"ו).

52. בהמשך תער"ב שם (ע' תתסב), שנתגלה בחי' עתיק. וי"ל כי עתיק הו"ע היכולת – עי' לקוטי לוי"צ נשא ע' שסא. [ראה מאמר ערוך – ד"ה באתי לגני תשכ"ה, הע' 137].

ה

ב' בחי' חשך; מתן תורה

וי"ל דזה ששרש החשך הוא ביכולת העצמות (שלא להאיר), הרי זה רק בנוגע לחשך שלמטה מאור. והענין הוא, דהנה ידוע⁵³ שישנם ב' בחי' חושך, הא' בחי' חשך לגריעותא⁵⁴ שלמטה מאור, שענינו חסרון, צמצום והסתר האור. והב' בחי' חשך למעליותא⁵⁵ שלמעלה מאור, שאינו חסרון כלל, אלא הוא העלם עצמי שלמעלה מגילוי, ונקרא בחי' ישת חשך סתרו⁵⁶. – וי"ל ששרש החשך שלמטה מאור (צמצום) הוא בהיכולת שלא להאיר, ואילו שורש חושך שלמעלה מאור (בחי' ישת חשך סתרו) הוא למעלה יותר⁵⁷ בבחי' עצמות המאור ממש⁵⁸.

והנה בשעת קריעת ים-סוף הי' התגלות גם מבחי' זו דהעלם העצמי דא"ס⁵⁹, אלא שלא הי' בגילוי ממש⁶⁰ והי' (רק) הכנה למ"ת שהוא המשכת התורה מבחי' עצמותו ית' ממש שלמעלה מגדר גילוי ומגדר צמצום⁶¹.

ועפ"ז י"ל שזהו עומק הענין דיתרון האור מן החושך, דכאשר מגיעים לשרש בחי' חשך שלמעלה מאור, בחי' ישת חושך סתרו שבעצמותו ית' ממש, אזי ההמשכה משם הוא אור חדש⁶² ואור עצמי⁶³ (כמשי"ת) שלמעלה מגדר צמצום, גם מהצמצומים שלפני הצמצום⁶⁴.

53. ראה בארוכה המשך שבועות תרנ"ח. ספר הערכים חב"ד (ח"ב) ערך אור – ביחס לחושך.

54. כן הלשון בהמשך שם (ע' קפז).

55. כן הלשון בלקוטי לוי יצחק על הזהר פ' יתרו שם.

56. תהלים יח, יב. וראה זח"ג רכה, א. ובכ"מ. ובתרנ"ח שם שכמה דרגות נק' כן.

57. עי' כעין זה בד"ה וחזקת תשכ"ח ס"ג (סה"מ מלוקט ח"ג סו"ע רכג).

58. ראה ד"ה החודש תשמ"ז (סה"מ מלוקט ח"ב ע' רפה) שהפירוש "עצמות המאור ממש" הוא להעצמות שלמעלה מתואר מאור, שתואר זה קאי על היכולת שבעצמות להאיר. אלא שיכולת זו ("המאור" שבעצמות) הוא חד עם העצמות ממש שאינו בגדר ותואר "מאור" (ראה המשך תרס"ו ע' תסד. סה"מ ה'תש"ה ע' 186 ואילך), ע"ש בפרטיות. – וכמו"כ יובן בנוגע היכולת שלא להאיר (שורש הצמצומים) שהוא חד עם בחי' ישת חשך סתרו שבעצמות ממש שלמעלה מענין מאור (עי' סה"מ תש"ג ע' 32. ד"ה אתה הראת תשל"ז ס"ו והע' 47. ועוד). ובאזה"ת משפטים ע' א'רה: עצמות המאור הנעלם. ועיג"כ פלה"ר (להרר"ה) בחוקותי ע' תקלו.

59. שער האמונה שם. ובסוד"ה ויולך תרס"ו שזהו"ע הרוח קדים (בשלח יד, כא) "בחי' קדמונו ש"ע והיינו בחי' העלם העצמי דא"ס שזהו אמיתית הגילוי דקרי"ס". וראה לקו"ת ויקרא ב, א. ד"ה והחרים תשח". 60. שלכן כתוב שם (בשלח יד, לא) ויאמינו גו', אף שראו (וירא ישראל גו'), וכמו שהקשה בזהר (ח"ב נג, ב). – עי' ד"ה והחרים הנ"ל.

61. ראה גם ד"ה החודש שם. ויש להעיר ממאמר אדמו"ר הזקן שבועות תקנ"ה עה"פ (יחזקאל א, כה) ויהי קול מעל לרקיע – עי' לעיל סוד"ה באתי לגני הע' 162. ועי' המשך שבועות הנ"ל.

62. כ"ה באזה"ת יתרו ע' תתפא (ועיג"כ 'שערי עיונים בדא"ח ש"ב סי' ג). וראה לקמן הע' 74.

63. עי' תער"ב שם. ד"ה יחיינו תרנ"ט.

64. למעלה מהיכולת שלא להאיר, שהוא שורש הצמצום והחושך שלמטה מאור – אלא שבעצמות הם חד,

קיצור: ב' בחי' חשך: שלמטה מאור ושלמעלה מאור. במ"ת נמשכה עצמיות התורה, מבחי' חשך למעליותא שלמעלה גם מיכולת, יתרון אמיתי.

ן

גולל אור מפני חשך כו'

ןי"ל דעל אור עצמי זה נאמר⁶⁵ גולל אור מפני חושך וחושך מפני אור. דהנה בדרך כלל הפירוש בזה הוא⁶⁶ שגולל האוא"ס שלפני הצמצום מפני חושך הצמצום, וחושך הצמצום מפני אור הקו. דלפי אופן זה, החשך קאי על צמצום שהוא חשך שלמטה מאור, והפירוש גולל הוא – ענין הסילוק וההסרה⁶⁷, ע"ד פירושו הפשוט, שמסלק אור השמש כדי שיוכל להיות חשך הלילה, ובבקר מאיר אור השמש ומסתלק החשך, והיינו ההבדלה ביניהם.

אמנם עוד אופן בזה⁶⁸, שגולל הוא מלשון גלילת ספר⁶⁹, שגוללים זה תוך זה, דגלילה כזו אינה ההבדלה ביניהם אלא להיפך – החיבור ביניהם, שגולל האור שיוכלל בתוך החשך, והחשך שיוכלל בתוך האור. – ועל פי הנת"ל שאמיתית הענין דישת חושך סתרו קאי על העצמות ממש, יש להוסיף ולפרש בזה, שגולל אוא"ס שלפני הצמצום מפני חושך שלמעלה מאור, בחי' ישת חושך סתרו, והיינו שיוכלל האור בבחי' עצמות המאור הנעלם⁷⁰, ואח"כ גולל חשך מפני האור – שיוכלל בחי' ישת חושך סתרו בהאור⁷¹, שנמשך אור עצמי⁷².

וזהו הקשר דהודאת יתרו למתן תורה, כי בכדי לקבל למטה בחי' העצמיות דתורה, הוצרך להיות ההכנה דוגמת זה מצד למטה⁷³, והיינו בירור והעלאה ממה שנפל בחשך שלמטה מטה והפיכתו לאור. והעלאה זו מגיעה⁷⁴ בבחי' ישת חושך סתרו, שיהי' ג"כ המשכת (גולל) בחי'

כדלעיל הע' 58. וראה ד"ה החודש הנ"ל, ולקמן הע' 82.

65. ברכות ק"ש של ערבית (ברכות יא, ריש ע"ב). ועי' ד"ה מן המיצר תרמ"ח.

66. ראה מאמרי אדה"ז ענינים ע' נט. שיז. שערי אורה כג, ב. תו"ח תולדות כ [קסא], ג-ד. ר"פ תצוה (תסד, ב ואילך). תרנ"א ריש ע' רלו. המשך תער"ב ח"א ע' תקנד. החלצו תרנ"ט. וראה לקו"ד ע' תשמה.

67. כ"פ הרד"א, וכמו וגללו את האבן (ויצא כט, י. ח), הובא באוה"ת יתרו ע' תתפ, ע"ש.

68. הובא באוה"ת יתרו שם. תרמ"ח שם.

69. ע"פ פירש"י ישע"י לד, ד. וראה תרמ"ח שם: "וענין גולל אור כו' שמעתי מהרר"ש שי"ל הכוונה כמו גלילת ספר תורה, שהאותיות ישנם כמו קודם שגלל, והגלילה הוא רק שמכסה ומעלים שאינם נראים ונגלים". ועי' גם אוה"ת הנ"ל ע' תתפא. להעיר מאוה"ת משפטים ע' א'ירה.

70. ראה אוה"ת שבעה' 58. והיינו שנכלל בבחי' העצמות שלמעלה גם ממאור, ע"ש.

71. עיג"כ תו"מ ת"ת לוי"צ שמות ע' קלו.

72. עיג"כ המשך שבועות שם. ד"ה יחיינו שם.

73. עי' לקוטי לוי"צ שם. ועי' ד"ה באתי לגני תשכ"ט ס"ה (סה"מ מלוקט ח"ג ע' מד) ואילך ובהערות שם.

74. עי' ד"ה המכסה אני תשל"ז ס"ה (סה"מ מלוקט ח"א ע' רט. וש"נ) ועוד בביאור מעלת ענין העלאה. –

וראה ד"ה בראשית ברא תשל"ח ס"ג (סה"מ מלוקט ח"א ע' רסח. וש"נ) שהמשכת אור חדש הוא ע"י

ישת חושך סתרו בהאור. וזהו גם שע"י הכרזת יתרו עתה ידעתי נתבטלה הגזירה וניתנה בחינת העצמיות דתורה⁷⁵ למטה בעוה"ז הגשמי⁷⁶.

קיצור: במ"ת ניתנה התורה באופן דיתרון עצמי מעצמות א"ס, ועל כן אינה מוגדר בגילויים ובאה למטה דוקא.

ז

אור התורה; וישמע יתרו, חותן משה

וזהו שענינו של יתרו הוא יתרון האור מן החשך, דשרש ואמיתית ענין זה הוא יתרון העצמי מבחי' ישת חשך סתרו שלמעלה מאור כנ"ל, וביחד ע"ז הרי זה יתרון אור, כי תורה אור, התורה נתנה באופן דאור וגילוי, ובזה גופא – אור פנימי⁷⁷, כדי שיוקלט ויושג בנשמות ישראל בפנימיותם⁷⁸, דזהו"ע גולל חשך מפני אור – לא רק המשכת בחי' ישת חשך סתרו כמו שהוא, אלא המשכתו באופן דתורה אור, אור פנימי עם בחי' ישת חשך סתרו הנגללת בה⁷⁹.

וזהו שמבאר בהמאמר⁸⁰ שכל פרטים המנויים כאן בשמיעת יתרו הן ד' המדריגות דאורות

עבודת הבירורים דוקא. ובד"ה ויתן לך תשכ"ח (סה"מ מלוקט ח"ד ע' סו) בפירוש ויתן לך, יתן ויחזור ויתן (פרש"י עה"פ תולדות כז, כח. מב"ר פרשתנו פס"ו, ג) מבאר שנתנה הראשונה היא המשכת העלם העצמי (ויתן לך האלקים) בכדי לברר בירורים [די"ל שזהו ע"ד קריעת ים-סוף שהוא נתינת כח לבירור דיתרון], וזה שיחזור ויתן, הוא המשכת וגילוי העצמי שנעשה ע"י [לאחר] עבודת הבירורים, שאז מתגלה גם העצמות (שאינו מוגדר בשום גדר) עוד יותר [שי"ל שזהו המשכת העצמות בתורה]. והוא ע"פ המשך תרס"ו (סו"ע צג, מובא בהע"ש): "ויתן לך האלקים (העלם העצמי) שיהי' בכחו לברר בירורים, וע"י הבירורים יהי' גילוי בחי' העלם העצמי", ע"ש. – ויומתק ע"פ המבואר בפנים בענין ב' בחי' חשך. [וראה גם ד"ה ושבתי תשל"ח סו"ס כא (סה"מ מלוקט ח"ב ע' קעד)].

75. עיג"כ ד"ה באתי תשל"ח הנ"ל.

76. ראה המשך שבועות שם. ואדרבה, מצד עצמות התורה, עיקרה למטה דוקא. – ראה ד"ה שובה תרס"ו. ועיג"כ ד"ה ויקרא אל משה תשל"ב ס"ו (סה"מ מלוקט ח"ד ע' ר-ז) בפירוש מ"ש בתניא פ"ה (ע"פ תענית ז, א) שהתורה נמשלה למים היורדים למקום נמוך דוקא. וע"ש הע' 42.

77. המשך שבועות הנ"ל.

78. תניא פרק ה. ולהעיר מפרש"י ריש פ' משפטים ד"ה אשר תשים לפניהם (ע"פ עירובין נד, ב). וראה גם תו"א עה, ג.

79. עיג"כ לקו"ת ויקרא א, ד. נשא כא, א. וראה שמו"ר (לג, א): "אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה, שנאמר (שמות כה, ב): ויקחו לי תרומה". ובתניא פרק מז: "...שנתן לנו את תורתו והלביש בה רצונו וחכמתו ית' המיוחדים במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד והרי זה כאלו נתן לנו את עצמו כביכול, כמ"ש בזה"ק ע"פ ויקחו לי תרומה".

80. המשך תערי"ב שם ע' תתסב.

וכלים ולבושים והיכלות (ע"ש באורך)⁸¹, לפי שיש בתורה גם מעלת אור פנימי, בבחי' אורות וכלים ולבושים והיכלות, עד למטה מטה בעולם הזה התחתון, אך בלי החסרון של צמצום והגבלה⁸². כי זה ששייך הגבלה בתורה הוא מצד בחי' הגילויים דתורה (כמו קודם מ"ת), אבל ע"י מתן תורה שנמשכה התורה מבחי' ישת חשך סתרו, הנה גם כפי שהתורה היא למטה בבחי' התלבשות אור פנימי, היא למעלה מכל הצמצומים (מעין משנת"ל בד"ה ארבעה ר"ה הם בנוגע נשמות ישראל).

והתורה היא נצחית⁸³, ועד שישנו ענין מתן תורה בכל יום ויום⁸⁴, וכמבואר בלקו"ת⁸⁵ במארוז"ל⁸⁶ מה להלן באימה וביראה ברתת ובזיע אף כאן כו', שזהו משום שגם עכשיו ישנה המשכת העצמות בתורה. אלא שעכשיו מה שנגלה הוא האור דתורה, והעצמיות הוא בהעלם, ולעתיד לבוא יתגלה עד שיהי' בגלוי גם בהבנה והשגה, וכמ"ש⁸⁷ ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ומתוך שמחה וטוב לבב. קיצור: ענין האור דתורה שבו נעשה היתרון, והעצמי שבה יהי' גלוי (כפי כח האדם) לע"ל.

81. ובקצרה: וישמע יתרו – אור עצמי; אשר עשה אלקי' למשה ולישראל – התלבשות אורות בכלים (דאלקים הוא בחי' הכלים שע"י הוא גילוי האור); כי הוציא ה' את ישראל ממצרים – בחי' לבושים והיכלות, ע"ש.
82. וכן צ"ל גם בד"ה החודש הנ"ל. וי"ל ההסברה בזה שבתורה כל בחי' ההגבלה (או"פ והתלבשות בכלים, לבושים והיכלות) היא הגבלה עצמית, כמבואר ענינה בכ"מ (ד"ה אלה תולדות תרס"ו. באו חשבון תרצ"א. ועוד. ולהעיר מתער"ב שם, שעתיק הוא שרש אור פנימי).

[ע"פ המבואר בפנים אולי יש להוסיף ביאור במ"ש בתניא (שם) שיש ב' ענינים בידיעת התורה – תופס ונתפס (מלבד הביאור שהוא מצד גדרי השכל) שלכן הוא יחוד נפלא, די"ל: מצד האור דתורה ה"ה בחי' אור פנימי (תפיסא ב'), מזון לנפש); מצד בחי' חשך ועצמות דתורה, היא בחי' מקיף. (ולהעיר מד"ה כי נר מצוה תרנ"ט, ע"ש)].

83. ראה תניא רפ"ז. ובכ"מ.

84. ראה לקו"ת תזריע כג, א. סוכות פא, ג. ועוד.

85. שה"ש מב, סע"א. וראה גם תו"א ויצא כב, ג. פרשתנו סז, ב. ובכ"מ.

86. ברכות כב, א.

87. ישעי' מ, ה.

לע"נ

ברוך שלום דוב בער

בן יכלחט"א מיכאל חנוך שי'

ר"ח שבט ה'תשנ"ח

תנצב"ה